

**LAPSUUDESSA JA NUORUUDESSA KOETTU
PERHEVÄKIVALTA YKSILÖLLISENÄ JA
YHTEISKUNNALLISENA KYSYMYKSENÄ**

Kirsi Mykkänen

Sosiaalityön pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden

ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Marraskuu 2007

LAPSUUDESSA JA NUORUUDESSA KOETTU PERHEVÄKIVALTA YKSILÖLLISENÄ JA YHTEISKUNNALLISENA KYSYMYKSENÄ

Kirsi Mykkänen
Pro gradu-tutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Marraskuu 2007
Sivuja 77
Liitteitä 1

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten lapsuudessa ja nuoruudessa perheessä kohdattu väkivalta vaikuttaa nuoriin ja nuoruuteen sekä myöhempään elämään. Tehtävänä oli myös selvittää, miten väkivaltaa kotonaan kohdanneita nuoria voi auttaa ja millaisia yhteiskunnallisia interventioita se vaatii. Tutkimusaineistona olivat neljän väkivaltaa perheessään kohdanneen naisen muistelukirjoitukset, joissa kaikissa kuvattiin lapsuuden kodin väkivaltaa ja sen vaikutuksia nuoruudesta aikuisuuteen. Toisena aineistona oli temaattinen parihaastattelu, jossa haastateltiin kahta ohjaajaa, jotka vetävät ryhmätoimintaa perheväkivaltaa kodeissaan kohdanneille nuorille Jyväskylässä. Monipuolinen aineisto toi esiin mielenkiintoisia tutkimustuloksia perheessä tapahtuvasta väkivallasta. Kertomusaineistosta saatujen tulosten perusteella lapsuudessa ja nuoruudessa kohdattu väkivalta vaikutti nuorten henkiseen hyvinvointiin merkittävästi heikentäen sitä. Koettu väkivalta aiheutti naisissa monenlaisia tunteita, joista keskeisimmäksi nousivat itseinho ja itsetuhoisuus, viha, pelko sekä syyllisyys. Osa näistä tunteista tuli esiin jo nuoruudessa ja osa ilmeni tai jatkui myöhemmin aikuisena. Kotona kohdattu väkivalta kumuloitui perheen sisäisiin tai ulkopuolisiin suhteisiin. Haastatteluaineiston perusteella nuoret tarvitsevat yhteiskunnalta interventioita väkivallan loppumiseen. Tutkimus paljasti, miten vaikeaa ammattilaisten on tunnistaa ja puuttua nuorten kohtaamaan väkivaltaan. Nuoret ovat ryhmä, jota apu ei helposti tavoita.

Avainsanat: perheessä tapahtuva väkivalta, nuoret, ryhmätoiminta

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	4
2 PERHEESSÄ TAPAHTUVA VÄKIVALTA	7
2.1 Käsitteen määrittely	7
2.2 Parisuhdeväkivalta altistaa lapsen väkivallalle.....	8
2.3 Ei kenenkään ongelma?	10
2.4 Yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia syitä perheväkivaltaan	12
3 LAPSUUS JA PERHEESSÄ TAPAHTUVA VÄKIVALTA	15
3.1 Lapsiin kohdistuvan perheväkivallan esilletulo	15
3.2 Lapsiin kohdistuvan väkivallan muodot.....	17
3.3 Lapsi perheväkivallan sivustaseuraajana.....	19
3.4 Lapsi perheväkivallan kohteena	21
3.5 Lapsen oikeudet.....	23
4 VÄKIVALLAN VAIKUTUKSET NUOREEN	26
4.1 Nuoruus	26
4.2 Henkinen hyvinvointi	28
4.3 Epäsosiaalisuus ja ongelmien ylisukupolvisuus	29
4.4 Väkivallan jatkuminen seurustelusuhteissa	30
4.5 Nuorten ryhmätoiminta Jyväskylässä.....	33
5 AINEISTOT JA METODIT	35
5.1 Tutkimustehtävä	35
5.2 Aineistojen esittely	35
5.3 Kertomusten analyysimenetelmänä sisällönanalyysi	38
5.3.1 Ydintarina – yhtenäinen kuvaus neljästä kertomuksesta.....	39
5.4 Parihaastattelun analyysimenetelmänä teemoittelu	40
5.5 Tutkimuksen luotettavuuden arviointia	40
6 KERTOMUKSET PERHEVÄKIVALLAN TULKKINA	42
6.1 Lapsuuden väkivaltakokemukset.....	42
6.1.1 Fyysinen väkivalta ”kasvatuskeinona”	42
6.1.2 Henkinen väkivalta	44
6.1.3 Seksuaalinen hyväksikäyttö väkivallan muotona	45
6.1.4 Lapsi / nuori vanhempien välisen väkivallan todistajana.....	47
6.2 Perheväkivallan vaikutukset henkiseen hyvinvointiin	50
6.2.2 Viha	53
6.2.3 Pelko	54
6.3 Väkivallan kasaantuminen.....	55
6.3.1 Väkivallan kasaantuminen seurustelusuhteisiin	56

7 ASiantuntijat nuorten kohtaamaa väkivaltaa tavoittamassa	59
7.1 Ryhmätoiminta auttaa perheväkivaltaa kohdanneita nuoria Jyväskylässä	59
7.2 Väkiältä kierteen katkaiseminen	61
7.3 Keinot puuttua ja hoitaa väkivallan uhreja	63
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	66
LÄHTEET	70
LIITTEET	78

1 JOHDANTO

Perheessä tapahtuva väkivalta on yllättävän yleistä suomalaisissa kodeissa. Se halutaan silti mieltää muiden ongelmaksi, joka ei kosketa meitä. Tosiasiassa perheväkivalta on koko yhteiskunnan ongelma. Perheessä tapahtuva väkivalta mielletään usein perheen sisäiseksi ongelmaksi, johon on vaikea puuttua perheen yksityisyyden vuoksi. Perheväkivalta ei kuitenkaan kosketa ainoastaan perhettä. Väkivallan maksajana on koko yhteiskunta. Perheväkivalta aiheuttaa inhimillisiä kärsimyksiä työssä poissaolojen, terapioiden ja rikollisuuden lisääntymisen muodossa. Väkivalta aiheuttaa myös merkittäviä taloudellisia kustannuksia yhteiskunnalle. Yhteiskunnan tulisi ehkäistä kaikin tavoin perheväkivaltaa, koska kyseessä on ihmisoi-keudellinen kysymys. Tämä tekee siitä sosiaalisen ongelman, jota pitää ennaltaehkäistä ajoissa. Muuten lasku tulee korkojen kera maksettavaksi tulevaisuudessa.

Perheessä tapahtuva väkivalta on erittäin ajankohtainen tutkimusaihe, sillä se on ollut laajasti esillä mediassa koko tutkimukseni teon ajan. Esimerkiksi Iltalehdellä oli perheväkivallan vastainen kampanja lasten turvallisuuden puolesta keväällä 2006. Perheessä tapahtuva väkivalta on myös saanut palstatilaa sanomalehdissä ja siitä on ollut useita uutisjuttuja televisiossa. Huomiota ovat saaneet parisuhdeväkivallan lisäksi myös lapset ja nuoret, jotka altistuvat väkivallalle seuraamalla vanhempiensa välistä väkivaltaa tai olemalla suoraan väkivallan kohteena. Perheessä tapahtuva väkivalta tarvitsee tulla nähdyksi ja kuulluksi julkisuudessa, jotta ihmiset todella ymmärtävät, kuinka vakavasta ja laajasta ongelmasta on kyse. Sillä myös rikottaan perheväkivallan tabumaisuutta ja yksityisyyttä, joka helpottaa ulkopuolisten puuttumista perheväkivaltaan sekä alentaa väkivallasta kärsivien kynnystä hakea apua.

Perheessä tapahtuvan väkivallan tutkimus on lisääntynyt Suomessa viimeisen viidentoista vuoden aikana huomattavasti. Tutkimusten pääpaino on ollut miehen ja naisen välisessä parisuhdeväkivallassa. Tutkimuksissa on selvitetty miehen motiiveja lyömiseen ja toisaalta sitä, miksi nainen ei lähde väkivaltaisesta suhteesta. Nyt on kuitenkin yhä enemmän painotettu, että miehen naiseen kohdistama väkivalta koskettaa muitakin perheenjäseniä. Väkivallan sivusta seuraaminen tai sen kohteena oleminen on hyvin vahingoittavaa lapselle tai nuorelle. Perheissä, joissa on vanhempien välistä väkivaltaa, on lapsella suuri riski joutua itsekin väkivallan kohteeksi (Oranen 2004, 133). Tutkimuksissa onkin viime aikoina kiinnitetty huomiota

siihen, että perheessä tapahtuva väkivalta koskettaa kuitenkin kaikkia perheenjäseniä. Usein vanhemmat ajattelevat, että lapset ja nuoret ovat väkivallalta turvassa, kun mies kohdistaa väkivaltansa vain naiseen, mutta todellisuudessa tekijä vahingoittaa yhtäläillä kaikkia perheenjäseniä. Perheväkivaltaa todistamassa olleista lapsista on tehty tutkimuksia, jotka yksimieleisesti osoittavat, että näillä lapsilla on enemmän ongelmia verrattuna lapsiin, joiden kodissa ei ole väkivaltaa. (Mt. 132- 133.)

Tutkimusta on kuitenkin erittäin vähän siitä, miten lapsuudessa ja nuoruudessa koettu väkivalta on yhteydessä nuoriin ja nuoruuteen. Ruotsalainen tutkija Katarina Weinehall on tehnyt vuonna 1997 kyselytutkimuksen 13 – 19-vuotiaille ruotsalaisnuorille, jotka olivat kohdanneet väkivaltaa kotonaan. Tutkimus osoitti, että väkivalta oli aiheuttanut monia eri vaikeuksia nuorten elämään. Koska aihetta on tutkittu vähän, halusin tehdä oman tutkimukseni nuorista, jotka olivat kokeneet väkivaltaa lapsuuden kodissaan ja siitä, miten se on vaikuttanut heidän nuoruuteensa ja myöhempään elämäänsä. Valitsin aineistoksi kirjoituskilpailun kertomukset siksi, että samoista teemoista kysyminen suoraan väkivaltaa kokeneelta nuorelta olisi voinut olla liian rankkaa nuorelle. Toisekseen en usko, että nuoret olisivat avautuneet tuntemattomalle haastattelijalle yhtä avoimesti, mitä anonymisti kirjoittaminen sallii. Tarkastelun keskiössä ovat henkinen hyvinvointi, väkivallan kasautuminen sosiaalisissa suhteissa sekä väkivallan kierre. Käytännön väkivaltatyössä nuoret ovat tällä hetkellä vielä sellainen ryhmä, joka jää helposti ilman apua. Nuorten kohdalla ongelmat pääsevät liian usein kärjistymään ennen kuin ymmärretään, että ongelmat voivatkin johtua kotona tapahtuneesta väkivallasta. Perheessä kohdattu väkivalta on nuorelle itselleen usein häpeällinen asia ja toisaalta viranomaisilta voi puuttua valmiudet kysyä ja keinot puuttua väkivaltaan. Tutkimukseni pääkysymykset ovatkin, miten lapsuudessa ja nuoruudessa koettu väkivalta vaikuttaa nuoriin ja nuoruuteen sekä myöhempään elämään. Tehtävänä on myös selvittää, miten väkivaltaa kotonaan kohdanneita nuoria voi auttaa ja millaisia yhteiskunnallisia interventioita se vaatii.

Tutkimusaineiston muodostaa kaksi erilaista aineistoa. Toinen aineisto koostuu neljästä kertomuksesta. Kertomukset ovat peräisin Tasa-arvoasian neuvottelukunnan järjestämästä kirjoituskilpailusta vuodelta 1995. Kirjoituskilpailussa naisia oli pyydetty kirjoittamaan väkivallan kohteena olemisesta. Kirjoituksessa naiset kertoivat, millaista on elää väkivaltaisessa suhteessa miten suhteesta on päässyt irrottautumaan ja kuinka on selviytynyt. (Husso 2003, 28.) Kaikissa valitsemissani kertomuksissa on kuvattu lapsuutta ja siihen olennaisesti vaikuttanutta väkivaltaa. Kertomusaineiston avulla pyrin tuomaan esille väkivallan uhrien kokemuksen lap-

suudessa ja nuoruudessa koetusta väkivallasta ja sen merkityksestä heidän myöhempään elämään. Tutkimuksen toinen aineisto on ryhmähaastattelu kahdelta ohjaajalta, jotka vetävät Jyväskylässä ryhmätoimintaa perheväkivaltaa kotonaan kohdanneille nuorille. Heidän vastauksensa kautta pyrin vastaamaan kysymykseen, kuinka perheväkivaltaa kohdannutta nuorta voisi auttaa ja mitä se vaatii yhteiskunnalta. Näin kaksitahoinen aineisto antaa monipuolisen kuvan perheväkivallasta lasten ja nuorten kannalta, mutta myös pyrkii vastaan mitä pitäisi tehdä nuorten auttamiseksi. Kertomusaineiston tutkimusmetodina käytän temaattista sisällönanalyysiä ja ydintarinaa ja haastatteluaineiston metodina teemoittelua.

Tutkimukseni etenee niin, että luvussa kaksi määrittelen perheväkivalta käsitettä, yhteiskunnan roolia sekä yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia syitä perheväkivaltaan. Luvussa kolme käsitteelen lapsuutta ja perheessä tapahtuvaa väkivaltaa. Tarkastelun keskiössä ovat lapsi väkivallan kohteena ja sivustaseuraajana. Seuraavassa neljännessä luvussa kirjoitan väkivallan vaikutuksista nuoriin. Aluksi käsittelen nuoruutta elämänvaiheena, jonka jälkeen tarkastelen väkivallan vaikutuksia nuoren henkiseen hyvinvointiin, epäsosiaalisuuteen ja ongelmien ylisukupolvisuuteen sekä väkivallan jatkumiseen seurustelusuhteissa. Kappaleen lopussa esittelen perheväkivaltaa kohdanneille nuorille tarkoitetun ryhmätoiminnan, joka toimii Jyväskylässä. Viidennessä luvussa esittelen tutkimustehtävän, aineistot, metodit sekä pohdin tutkimukseni luotettavuutta. Luvussa kuusi esittelen kertomusaineista saadut tulokset, jotka valottavat perheväkivalta problematiikkaa yksilön näkökulmasta. Seitsemännessä luvussa esittelen toisesta aineistostani saamia tutkimustuloksia, jossa väkivaltaa kohdanneiden nuorten ryhmätoiminnan vetäjät kertovat, miten nuoria tulisi auttaa ja mitä se vaatii. Viimeisessä kahdeksannessa luvussa käyn läpi johtopäätökset.

2 PERHEESSÄ TAPAHTUVA VÄKIVALTA

2.1 Käsitteen määrittely

Perheväkivallan käsitteen muotoilu on ollut kirjallisuudessa moninaista. Kun väkivallan kontekstina on ollut perhe, on puhuttu perheväkivallasta, kotiväkivallasta, lapsiin kohdistuvasta väkivallasta, parisuhdeväkivallasta ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta. (Oranen 2004, 128.) Perheväkivalta käsite on kuitenkin ollut ongelmallinen, koska se ei kerro kuka on väkivallan tekijänä (Dufva 2001, 9). Kun on haluttu tuoda tekijä ja uhri esille, on Suomessa viime aikoina alettu käyttämään tarkempia käsitteitä. Naisten ollessa uhrina puhutaan naisiin kohdistuvasta intiimistä väkivallasta ja sukupuolistuneesta väkivallasta (Ronkainen 1998). Lasten kohdalla on alettu puhua kodissaan väkivallalle altistuneista lapsista. Sillä on haluttu korostaa, että käsitteeseen kuuluu paitsi väkivallan kohteena ja todistajana olo, niin myös väkivallan ilmapiirissä eläminen ja sen luoma uhka lapselle. (Forsberg 2002, 19.) Tutkimuksessani kirjoitan perheessä tapahtuvasta väkivallasta, jolla tarkoitan perheen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa. Se pitää sisällään naiseen ja mieheen kohdistuvan väkivallan sekä lapset väkivallan kohteina. Väkivallan käyttäjinä voivat näin ollen olla miehet, naiset tai lapset itse. (Oranen 2004, 129.) Tutkimukseni keskiössä on perheväkivaltaa kotonaan kohdanneiden lasten ja nuorten näkökulma.

Perheessä tapahtuva väkivalta ei ole marginaali-ilmiö, joka koskettaisi pelkästään vain tiettyä yhteiskuntaryhmää. Kyseessä on ongelma, jota esiintyy kaikissa ikä-, koulutus- ja sosiaali-ryhmissä. (Ojuri 2004, 11.) Perheväkivalta mielletään helposti ainoastaan alemman sosiaali-ryhmän ongelmaksi, mutta naiset ja lapset voivat altistua väkivallalle kaikissa yhteiskuntaryhmissä. Alemmissä sosiaali-ryhmissä ongelma saattaa tulla helpommin ilmi, koska heikompituloisilla ei ole taloudellisia ja sosiaalisia resursseja suojautua ilmitulolta. (Forsberg 2005, 75.) Taloudellisesti parempiosaisilla on mahdollisuus käyttää esimerkiksi yksityisiä palveluja, jolloin väkivalta ei tule viranomaisten tietoon niin helposti (Perttu 2002, 21). Kuitenkin parhaiten ansaitsevalla ryhmällä naisista oli lähes yhtä paljon väkivallan aiheuttamia uhrikokemuksia kuin vähiten ansaitsevilla. Naisten tulotason nousu jopa lisäsi koettua väkivaltaa entien ansaitsevien joukossa. (Heiskanen & Piispa 1998, 17.)

Orasen (2004, 129) mukaan väkivallan tekijän tavoitteena on pyrkimys hallita ja kontrolloida toista ihmistä ja hänen toimintaansa tuottamalla tuskaa ja kipua. Antikaisen (2002, 195) käsitteen määrittelyn mukaan väkivalta on toisella ihmiselle kuuluvan vallan väkisin ottoa itselleen. Tällöin väkivalta liittyy selkeästi toisen ihmisen alistamiseen. Väkivalta on luonteeltaan pakkovaltaa, joka ei sisällä ihmisten välistä neuvotteluprosessia, minkä vuoksi se eroaa muista vallankäytön muodoista (Lehtonen & Perttu 1999, 34). Joidenkin tutkijoiden mukaan väkivalta on keino saada ympäristö omaan kontrolliinsa. Toiset taas painottavat, että väkivallan tekijä ei käytä väkivaltaa aggressiivisuuttaan tai pahuuttaan, vaan usein taustalla on turvattomuuden tunnetta, hylkäämisen ja menettämisen pelkoa, tarve tulla hyväksytyksi sekä hätä omasta riittämättömyydestä. (Isdal 1996, 39–44.)

Väkivalta on kulttuurisesti hyväksytty suomalaisuuteen kuuluvana ilmiönä ja vitsauksena. Väkivaltaisuutta ei ole nostettu yhteiskunnalliseksi, puuttumista vaativaksi ja hyvinvointia uhkaavaksi ongelmaksi, vaikka Suomi on ollut jo pitkään eurooppalaisittain henkirikosten ja pahoinpitelyjen määrissä mitattuna suhteellisen korkealla maiden välisissä vertailuissa. Se ei ole kuulunut merkittävien ja määrätietoisten ehkäisyprojektien kohteeksi, vaan pikemminkin ollut sellainen asia, jonka olemassa oloon on totuttu. Väkivaltaisuus kuuluu yhtäläillä suomalaisuuteen kuin viinajuontikin. (Ronkainen 2006, 536.) Suomalaiselle väkivallalle on ominaista se, että väkivalta tapahtuu yleisesti sisätiloissa ja jollain tavalla toistensa tuntevien ihmisten kesken. Tällainen väkivalta ei uhkaa yleistä järjestystä, koska se ei tapahdu julkisella paikalla. Tämä voi olla yksi syy siihen, etteivät oikeuslaitos ja poliisi pidä sitä ongelmana. (Mt., 548.)

2.2 Parisuhdeväkivalta altistaa lapsen väkivallalle

Vaikka tutkielmani käsitteleekin perheessä tapahtuvaa väkivaltaa lasten ja nuorten kannalta, on tärkeää myös tarkastella parisuhdeväkivaltaa, sillä parisuhdeväkivallan tekijät ja kohteet ovat usein myös vanhempia. Toisin sanoen parisuhdeväkivalta koskettaa koko perhettä, jos perheeseen kuuluu myös lapsia. Lapset altistuvat väkivallalle näkemällä ja kuulemalla vanhempien välistä, usein äitiin kohdistuvaa väkivaltaa. Lapset myös joutuvat helpommin itsekin väkivallan uhreiksi, jos kotona esiintyy parisuhdeväkivaltaa. Perheen sisällä tapahtuva väkivalta on vahvasti sukupuolittunut ilmiö, koska miehet ovat väkivallan tekijöinä paljon useammin kuin naiset. (Oranen 2004, 130.)

Parisuhdeväkivalta on tutkimusten mukaan noin 90 % tapauksista miesten aiheuttamaa. Tästä huolimatta myös naiset käyttävät väkivaltaa ja voivat alkaa käyttäytyä väkivaltaisesti väkivaltaprosessin edetessä. Usein kuitenkin naisen käyttämä väkivalta on itsepuolustusta. Naisten käyttämä väkivalta ei aiheuta yhtäläillä fyysisiä vammoja kuin miesten naisia kohtaan käyttämä väkivalta. Oleellisin ero miesten ja naisten käyttämässä väkivallassa on se, että miehen käyttämä väkivalta on vaarallista ja vahingoittavaa sekä sen tarkoituksena on osoittaa ylivoimaisuutta ja hallintaa naista kohtaan. (Keskinen 2005, 84–85.) Heiskasen ja Aromaan (1997) tekemässä uhritutkimuksessa miehiin kohdistuvan väkivallan osalta perheväkivalta oli kaikkein harvinaisin väkivallan muoto (Heiskanen & Aromaa 1997, 13). Myös aikuistuva lapsi perheen äidin lisäksi voi alkaa vastata kotona tapahtuvaan väkivaltaan väkivallalla (Antikainen 1999, 199). Perheen sisällä tapahtuvan väkivallan tekijänä voi olla myös jokin muu lapselle läheinen henkilö, kuten isovelji tai isoisä. Myös perheen äiti voi olla se, joka käyttää väkivaltaa perheen jäseniä kohtaan. (Forsberg 2002, 18.) Keskinen (2005, 88) puolestaan pitää todennäköisenä sitä, että lapsiin kohdistuva suora väkivalta on tekijöiden osalta tasaisemmin jakautunut äitien ja isien kesken verrattuna sukupuolijakaumaan parisuhdeväkivallan kohdalla. Tähän voi vaikuttaa se, että äidit ovat pääsääntöisesti lasten hoitajia, joka altistaa lapsen välinpitämättömälle ja jopa väkivaltaiselle kohtelulle.

Heiskasen ja Piispan (2006) tekemän kyselytutkimuksen mukaan parisuhteessa elävistä naisista 20 % oli joutunut vähintään kerran nykyisen avio- tai avopuolison tekemän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai uhkailun kohteeksi. Tyypillisimmillään väkivalta oli ollut lieväksi luokiteltavaa fyysistä väkivaltaa kuten kovalla esineellä heittämistä, läimäisyjä tai liikkumisen estämistä. (Heiskanen & Piispa 2006, 44–45.) Lähes puolet eronneista naisista oli kokenut aikaisemmassa parisuhteessaan fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai uhkailua. Tulos osoittaa sen, että suhteen ajautuessa solmuun naisen riski joutua väkivallan uhriksi on todella korkea (Lehtonen & Perttu 1999, 13). Heiskasen ja Piispan tutkimuksen mukaan väkivaltaisen suhteen päättyessä eroon, neljäsosa tutkimuksen naisista oli vielä eronkin jälkeen kokenut fyysistä väkivaltaa, vainoamista tai uhkailua. Yleensä nämä tapaukset liittyivät lasten haku- ja nou-totilanteisiin, lasten tapaamisiin tai niistä sopimisiin. (Heiskanen & Piispa 2006, 44–45.) Vä-kivaltaisille miehille lapsiin liittyvät ja sovittavat asiat ovat Orasen (2004, 132) mukaan tärkein keino ylläpitää uhkailusuhdetta entiseen puolisoon.

Parisuhdeväkivalta koskettaa niin vuonna 1997 kuin vuonna 2005 tehdyssä kyselytutkimuksessa eniten avio- tai avoliitossa olevia 18–24-vuotiaita nuoria naisia. Muita ryhmiä useam-

min parisuhdeväkivaltaa kokevat nuoret, opiskelijat, työttömät sekä pienituloiset naiset. Nämä parisuhteeseen liittyvät taustatekijät olivat suhteellisen pysyviä molemmilla kyselykerroilla. Tässä ryhmässä 21 % oli kokenut viimeisen vuoden aikana parisuhteessaan väkivaltaa. Tutkimuksen mukaan parisuhdeväkivalta vähenee iän myötä, sillä 65–74-vuotiaista 10 %:lla oli väkivalta kokemuksia. (Heiskanen & Piispa 2006, 49.) Miesten harjoittama väkivalta on yleisintä nuorissa perheissä, joissa on pieniä lapsia (Holma 2005, 165) ja kun vanhemmat elävät avoliitossa (Heiskanen & Piispa 1998, 21). Uusimman vuonna 2005 tehdyn kyselytutkimuksen mukaan kuitenkin alle 7-vuotiaiden lasten äitien kokema väkivalta parisuhteessa oli vähentynyt verrattuna vuoteen 1997. Suomen rajojen ulkopuolella tehdyissä tutkimuksissa naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta on liitetty vahvasti naisten taloudelliseen riippuvuuteen miehistä sekä naisten alisteiseen asemaan. Suomessa naiset ovat taloudellisesti riippumattomia miehistä lisääntyneen ansiotyön sekä korkean kouluttautumisensa vuoksi. Nämä seikat ovat mahdollistaneet naisten yksilöitymisen, jonka myötä mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämään ja parisuhteen muodostamiseen ovat lisääntyneet. Siksi onkin yllättävää, että juuri nuoret naiset kärsivät eniten parisuhdeväkivallasta. (Piispa 2004, 15.)

2.3 Ei kenenkään ongelma?

Perheväkivallan todellista laajuutta on ollut vaikea hahmottaa, sillä se on ilmiö, joka kirjautuu vain osittain tilastoihin ja rekistereihin. Esimerkiksi rikostilastot kertovat vain jäävuoren huipun perheväkivallasta, koska tilastoinnin edellytyksenä on ilmoittaminen väkivallasta syyte- ja rangaistuskäytäntöineen. Perheväkivalta nähdään yleensä perheen sisäisenä yksilötason ongelmana, jota perhe yrittää piilotella ja salailla. (Lehtonen & Perttu 1999, 135.) Tämän vuoksi se ei kirjaudu mihinkään tilastoihin (Paavilainen & Pösö 2003, 25). Perheväkivaltaa on myös pidetty perheen omana ongelmana, joka perheen itse pitäisi pystyä ratkaisemaan (Forsberg 1995, 9). Kodeissa tapahtuvaan väkivaltaan on suhtauduttu ja suhtaudutaan edelleenkin eri tavalla kuin julkisissa tiloissa tai kaduilla tapahtuvaan väkivaltaan. Taustalla on ollut ajatus, ettei se kuulu yhteiskunnan säätelyyn ja että miehellä on perheenpäänä oikeus vaimon ja lasten kurittamiseen. Ironisesti voisi jopa sanoa, että perheväkivalta on ollut oikein valtiovallan suojeluksessa. (Oranen 2004, 130.)

Ronkaisen (2006) mielestä hyvinvointivaltiona ja yhteiskuntana Suomi on ollut puutteellinen toimija, kun kyse on ollut henkilöön kohdistuvasta väkivallasta. Ruotsiin verrattuna henkilöväkivaltaan liittyvän lainsäädännön tarkentaminen on Suomessa tapahtunut myöhään. (Ronkainen 2006, 537.) Raiskaus eli seksuaalinen väkivalta avioliitossa kriminalisoitiin Suomessa vasta vuonna 1994 (Oranen 2004, 130). Valtio puuttui vuonna 1995 perheväkivaltaan lainmuutoksen muodossa; ensimmäistä kertaa perheen sisällä tapahtuvasta pahoinpitelystä tuli tuomittava rikosoikeudellisesti ja siirtyi näin perheen sisäisestä asiasta yhteiskunnan asiaksi (Hintikka 1999, 218). Vuonna 2004 kumottiin parisuhdeväkivallan osalta vakaantahdon pykälä, joka tarkoitti, että uhrin tahdosta voitiin luopua toimenpiteistä. Esimerkiksi raiskaus ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ovat rikoksia, joissa edelleen uhrin tahtoessa voidaan luopua rikosoikeudellisista toimenpiteistä. (Ronkainen 2006, 537.)

Jos perheväkivalta mielletäisiin vain yksilötason ongelmaksi, siirrettäisiin huomio pois väkivallan taloudellisesta, kulttuurisesta, sosiaalisesta ja poliittisesta luonteesta. Tasa-arvoa toteutavissa ja pitkälle demokratisoituneissa yhteiskunnissa perheessä tapahtuvaa väkivaltaa on selitetty esimerkiksi sillä, että korostetaan perheväkivallan yksilöllisyyttä eikä haluta nähdä sitä yhteiskunnallisena ongelmana. (Lehtonen & Perttu 1999, 135.) Lasten kokema väkivalta ei voi kuitenkaan jäädä yksityiseksi asiaksi, jolta yhteiskunta voi ummistaa silmänsä. Lasten kokemaa väkivaltaa perheessä pidetään aina ei-toivottuna asiana. Tarkastelussa voidaan havaita, että yhteiskunta on kuitenkin reagoinut lasten kokemaan väkivaltaan. Eri asia on se, että onko puuttuminen riittävä? Yksi tapa nähdä yhteiskunnan reaktio on medikaalinen, joka tarkoittaa, että uhreja sekä tekijöitä tulee hoitaa niin, että ongelma poistuu. Perheväkivaltaa voidaan pitää myös sosiaalihuollon kysymyksenä ja ongelmana, joka yritetään poistaa lisäämällä sosiaalista hyvinvointia. Ei ole mahdollista osoittaa yhtä reagoititapaa ja sanoa, että näin väkivalta tulisi nähdä yhteiskunnassa ja toimia sen mukaan. Tunnistettavissa on kaikista tavoista piirteitä, miten väkivaltaan vastataan. Perheessä tapahtuva väkivalta on moni-ilmeinen ja ta-soinen ongelma, joka tulee nähdä myös siten. (Paavilainen & Pösö, 2003, 30–32.)

Väkivallan seuraukset ohitetaan helposti yhteiskunnassamme, millä on vaikutuksensa. Kun katsotaan kokonaisuutta, jossa on mukana henkirikollisuus, niin uhrina ovat tällöin miehet. Puolestaan parisuhdeväkivallan ja seksuaalisen väkivallan uhrina ovat naiset. Jälkimmäinen väkivalta on sitä, minkä kautta uhreista on alettu puhua. Tämä tarkoittaa sitä, että miehetkään eivät ole olleet tutkimuksen tai toimenpiteiden kohteena. Kuitenkin samanaikaisesti tiedetään, että väkivallan kokijoista tulee usein tekijöitä varsinkin miesten kohdalla, niin miesuhrien ka-

dottamisen yhteydessä menetetään mahdollisuus väkivallan ehkäisyyn. Toisena yleisenä vaikutuksena on se, että väkivallan uhrit eivät saa apua kokemustensa käsittelyyn tai jos saavat, se on sattumanvaraista. Väkivallan uhrien hoito on pitkälti kolmannen sektorin varaan rakennuttua, projektirahoituksen varassa tapahtuvaa erillistä toimintaa kuin osa hyvinvointivaltion palveluja. (Ronkainen 2006, 546–547.)

Väkivallan seurauksiin kuuluu myös kustannukset, joista iso osa lankeaa yhteiskunnan maksettavaksi. Naisiin kohdistuva väkivalta, josta suurin osa tapahtuu perheen sisällä aiheuttaa merkittäviä kustannuksia yhteiskunnalle. Väkivallan seurauksien hoito aiheuttaa yhteiskunnalle 91 miljoonan euron kustannukset vuosittain, josta puolet kohdistuu sosiaalisektorille, viidennes oikeuslaitokselle ja viidennes terveydenhuoltoon. Tähän lukuun oli vasta laskettu väkivallan suorat kustannukset eli luku ei sisällä sairauslomien aiheuttamia töistä poissaoloja, huostaanottoja eikä lasten psykiatrista hoitoa. Jos edellä luetellut mitattaisiin rahassa, olisi loppusumma lähes kaksinkertainen. Kuitenkaan rahallakaan ei voida määrittää hintaa kivulle ja henkiselle kärsimykselle. (Oranen 2004, 131.)

2.4 Yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia syitä perheväkivaltaan

Dufva (2001) huomioi perheväkivaltaa tarkastellessaan sosioekonomisten tekijöiden vaikutuksen kuten työttömyyden, alhaiset tulot sekä matalan koulutustason. Dufvan väite on ristiriitainen Ojurin (2004, 11) väittämän kanssa, minkä mukaan perheväkivalta ei rajoitu mihinkään sosiaaliryhmään. Dufvan (2001) mukaan miehen identiteettiä ja itsetuntoa määrittelee vahvasti työ. Kun työttömyys on lisääntynyt Suomessa, se on ilmennyt miehen roolin ja itsetunnon murtumisena. Tämä on puolestaan näkynyt perheen kriisi- ja väkivaltatilanteina. Vastakohtana työttömyydelle ja sen aiheuttamille ongelmille on toisessa ääripäässä ihminen, joka paiskii ylittöitä ja vetää itsensä äärirajoille työssään. Työpaineet voivat purkautua väkivaltaisena käyttäytymisenä kotona kuten myös pienten tulojen ja suurten lainojen aiheuttamat stressitilanteet. (Dufva 2001, 59.)

Joillakin miehillä voi myös olla vaikeus käsitellä emotionaalisesti kuormittavia tilanteita ihmissuhteissa, joka heijastuu naiseen ja lapsiin kohdistuvassa käyttäytymisessä. Hylätyksi ja torjutuksi tulemisen pelko, ylireagointi sekä ärtyvyys voivat olla näillä miehillä yhteydessä

väkivallan käyttöön. Lapsen pahoinpitelyalttius liittyy vanhempien alhaiseen turhautumisen sietokykyyn, emotionaaliseen epävakaisuuteen sekä taipumukseen reagoida kiivaasti uhkaavissa, ahdistavissa tilanteissa sekä myös hitaaseen rauhoittumiseen tilanteen jälkeen. Lasten kanssa eläminen tuottaa paljon tilanteita, joissa vaaditaan korkeaa ärtymyksen ja turhautumisen sietokykyä. Naisten kohdalla puolestaan eläminen väkivallan keskellä aiheuttaa jatkuvan ylivirittäytyneen tilan, mihin liittyy uupumus ja ärtyvyys. Tämä vaikuttaa heidän epävakaiseen toimintaansa vanhempana, joka voi johtaa siihen, että perheen äiti käyttää väkivaltaa kasvatukseen. (Oranen 2004, 133–134.)

Ensi- ja turvakotien liiton Lapsen aika-projektin tutkimuksessa kartoitettiin koulun henkilöstön mielipiteitä perheväkivallasta vuonna 2001. Tutkimustulosten mukaan päihteet ja psykiset tekijät vaikuttavat usein perheväkivaltatilanteiden syntyyn. Kyselyyn vastanneista 99 % oli täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä alkoholin vaikutuksesta perheväkivaltaan. Vastaava luku huumeiden käytön kohdalla oli 98 %. Tilastokeskuksen (1997) tekemän haastattelututkimuksen mukaan 47 % naisista ilmoitti väkivallan tekijän olleen humalassa ja 14 % myös kertoi itsekkin olleen juovuksissa. Vastaavat luvut miesuhrien kohdalla samassa asetelmassa olivat 21 % ja 95 %. (Dufva 2001, 56–57.) Michael Klein (2006) toteaa, että jopa kolmannes alkoholiperheiden lapsista kärsii jatkuvasta fyysisestä väkivallasta kotonaan. Suomessa arvioidaan olevan 100 000 lasta, joiden vanhemmille alkoholi on ongelma. Peltoniemen (2006) mukaan vanhempien runsas alkoholinkäyttö ja perheessä tapahtuva väkivalta nähdään suurimmaksi lapsen hyvinvointia ja hyvää elämää uhkaavaksi ongelmaksi Suomessa. On totta, että nautittuaan runsaasti alkoholia moni mies tulee aggressiiviseksi, mutta silti on muistettava, ettei kaikille miehille käy näin. Toisaalta täysin raittiitkin miehet käyttävät väkivaltaa, joten yksioikoista syy - seuraussuhdetta alkoholin vaikutuksesta väkivaltatekoihin ei voida tehdä. Aromaa ja Heiskasen (2000, 126–127) mukaan joka toinen väkivallan käyttäjä on selvän päin.

Feministisen näkökulman mukaan sukupuolistavalla kasvatuksella on suuri merkitys miesten naisiin kohdistamaan alistavaan väkivallan käyttöön. Näkökulman mukaan väkivalta johtuu miesten ja naisten epätasa-arvoisesta asemasta yhteiskunnassa, joka heijastuu parisuhteeseen. Kautta aikojen naisen asema on ollut mieheen nähden alisteinen, missä miehen käyttämä väkivalta on osa miehistä vallankäyttöä ja kontrollia. Patriarkaalinen asenne tarkoittaa sitä, että yhteisön tai yksittäisen perheen asenneilmapiiri on miesten ylivaltaa korostava. Patriarkaaliset asenteet ovat kuitenkin hyvin piilotettuja Suomessa. Sosiaalisen elämän yksi yleinen ja hy-

väksytytty tavoite on, että sukupuolten välillä valitsee tasa-arvo. Se joka ei kannata sukupuolten tasa-arvoa, ei mielellään paljasta patriarkaalisia asenteitaan. (Säävälä, Nyqvist & Salonen 2006, 32–33.)

Sosiaalisen oppimisen malli puolestaan perustuu ajatukseen, että väkivaltainen käyttäytyminen on opittua. Osalla niistä miehistä, joilla on lapsuudessaan ollut väkivaltakokemuksia, käyttäytyvät perhettään kohtaan väkivaltaisesti. Mallin mukaan väkivaltainen käyttäytyminen opitaan havainnoimalla tärkeiden aikuisten käytöstä. Oppimista tapahtuu varsinkin silloin, kun tekijä saavuttaa päämääränsä väkivallan avulla. Samalla mekanismilla myös väkivallan uhri oppii hyväksymään häneen kohdistuvan väkivallan. Tämä malli tuottaa sukupolvelta toiselle siirtyvää väkivaltaista käyttäytymistä, joka opitaan omassa perheessä. (Oranen 2001, 46.)

3 LAPSUUS JA PERHEESSÄ TAPAHTUVA VÄKIVALTA

3.1 Lapsiin kohdistuvan perheväkivallan esilletulo

Henry ja Ruth Kempeä pidetään uranuurtajina lapsia koskevan väkivallan ja pahoinpitelyn esiintulon suhteen. Jo vuonna 1962 he loivat käsitteen ”the battered-child syndrome”. Heidän tavoitteenaan oli avata julkinen keskustelu aiheesta sekä lasten pahoinpitelyjen ehkäisy. (Kempe & Kempe 1981, 7.) Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa oli ollut ennenkin, sillä antiikin ajoista lähtien lapsi on ollut laiminlyönnin, pahoinpitelyn ja ruumiillisen kurittamisen kohteena. Kempejen ansiosta lapsiin kohdistuva väkivalta pääsi julkiseen keskusteluun 1960-luvulla. Lääkärit olivat kyllä hoitaneet perheväkivallasta johtuvia lasten vammoja, mutta niitä ei joko osattu yhdistää väkivallasta johtuviksi tai väkivaltaa pidettiin perheen omana asiana. Vanhemmilla katsottiin olevan oikeus kurittaa lapsiaan, jolloin rajanveto pahoinpitelyn ja kasvatuksen välillä oli häilyvä. Pariskunnan nostama tietoisuus hakatuista lapsista toi esille kysymyksen siitä, tulisiko lapsilla olla oikeus ruumiilliseen koskemattomuuteen. Kempejen pääavaus 1960-luvun alussa innosti tutkimaan ja kirjoittamaan lasten pahoinpitelyistä. Aiheesta kirjoitettiin satoja artikkeleita ja kymmeniä kirjoja, jotka lisäsivät lasten pahoinpitelyn ja laiminlyönnin tuntemusta. (Kempe & Kempe 1981, 16.) Samanaikaisesti keskustelu naisiin kohdistuvasta väkivallasta kiihtyi ja näkökulma painottui enemmän naisiin unohtaen naisten kokeman väkivallan ja lasten kaltoinkohtelun yhteyden. Näin lapset jäivät taka-alalle kansainvälisessä kirjallisuudessa, kunnes 1980 - luvulla lapsista alettiin puhua uudelleen väkivallan todistajina. (Ruohonen 2006, 10.)

Suomessa lasten pahoinpitelyistä ja sen ehkäisemisestä kirjoitettiin alan ammattilehdissä jo 1940-luvulla, mutta laajempaa keskustelua alkoi vasta kolme vuosikymmentä myöhemmin (Lastensuojelun Keskusliitto 1981, 8). Pösön (1995) mukaan lasten pahoinpitely tuli sosiaalisesti ongelmaksi 1970 ja 1980-lukujen vaihteessa osin ulkomaisten esimerkkien avulla. Kansainvälinen tutkimus ja keskustelu Yhdysvalloissa, Isossa - Britanniassa ja muissa Pohjoismaissa sai suomalaiset miettimään, kuinka lapsia kohdellaan perheissä ja lähisuhteissaan. Suomessa lasten pahoinpitely kuitenkin liitettiin osaksi perheväkivalta tematisointia, joka jätti tarkemmin erittelemättä naisten ja lasten uhriaseman. (Pösö 1995, 35.)

Pösön (1995) mukaan pahoinpitelystä puhuivat Suomessa kuuluvimmin sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiset, joiden toimenpiteiden ja selvitysten kohteena lapsiin kohdistuva pahoinpitely oli (Pösö 1995, 35). Naisasialiitto Unioni taltioi vuonna 1977 naisten kokemuksia seksuaalisesta ja fyysisestä väkivallasta. Kirjoituksissa naiset pohtivat myös lasten asemaa ja väkivallan vaikutuksia heihin. Myös ensimmäiset turvakodit perustettiin 1970-luvun lopulla. Leskinen (1982) haastatteli turvakodeissa olevia lapsia ja selvitti heidän avun tarvettaan. (Oranen 2001, 13–14.) Suomen Gallup teetti vuonna 1978 tutkimuksen, jonka mukaan lasten vakavia pahoinpitelyjä tapahtui vuosittain 200 - 300 ja n. 50 000 lievää pahoinpitelyä (Lastensuojelun Keskusliitto 1981, 8.) Myös Peltoniemen (1984) kirjoittama perheväkivalta teos valotti omalta osaltaan perheväkivallan problematiikkaa (Oranen 2001, 14). Sariola (1985) puolestaan selvitti lasten seksuaalista hyväksikäyttöä 1980 – luvun alkupuolella ja lasten väkivalta – ja seksuaalikokemuksia vuonna 1990. Voi siis sanoa, että lapsen aika alkoi jo 1970-luvulla, mutta kesti kuitenkin lähes 15 vuotta Leskisen raportin julkaisemisesta ennen kuin lasten kanssa tehtävän työn suunnitelmallinen ja tietoinen kehittäminen alkoi. (Oranen 2001, 14–15.)

Oranen (2001, 15–16) toteaa, että vasta 1990-luvulla alettiin lastensuojelussa tarkastella työkäytäntöjä lasten näkökulmasta ja niissä todettiin, että lasten tarpeet ja kokemukset jäävät usein syrjään. Vuonna 1994 perustettiin Ouluun valtakunnallinen kriisikonsultointi ja koulutuskeskus, jonka emojärjestönä toimi Oulun ensi- ja turvakoti. Keskuksen tuottaman tiedon avulla tunnustettiin psyykkisten traumojen olemassaolo ja ymmärrettiin, että perheväkivalta on traumatisoivaa. Traumanäkökulma toi esille, että traumaattisella kriisillä on aina säteilyvaikutuksia, jolloin trauman vaikutuspiiriin joutuvat perheväkivaltaa todistavat lapset. Seuraava suurempi askel oli maanlaajuinen, viisivuotinen Lapsen aika-projekti, joka käynnistyi vuonna 1997. Projektin suuntaviivoina olivat lasten oikeudet ajatusten ja kokemusten ilmaisemiseen sekä nähdäksi ja kuulluksi tuleminen. Tarkemmiksi tavoitteiksi muodostui lastensuojeluperheiden lasten kanssa tehtävän työn menetelmien tehostaminen. (Oranen 2001, 15–17.) Parhailaan (2004–2007) on menossa STM:n valtakunnallinen lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyhanke, jonka tavoitteena on parantaa koko maan kattavaa julkista palveluverkostoa väkivallan uhrien ja tekijöiden tueksi. Hankkeessa on kiinnitetty erityistä huomiota lapsiin ja nuoriin ja tehostettu varhaisen puuttumisen merkitystä heidän auttamiseksi. Hankkeessa on myös tarkoituksena kehittää väkivaltatyöhön ja tilanteiden käsittelyyn tarvittavaa ammatillista osaamista. (STM:n sosiaalihanke: Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemisen toimintaohjelma 2007.)

Uudella vuosituhannella on alettu korostaa sitä, ettei lasten pahoinpitely ole ainoastaan lastensuojelullinen asia, vaan myös rikosoikeudellinen kysymys. Suomessa on ollut vaikea ymmärtää sitä, että toisen ihmisen pahoinpitely on rikos, jolloin uhrin ikä ei muuta rikoksen luonnetta. Yleisesti on ajateltu, että lapsen pahoinpitely on vain lastensuojelullinen asia. Lastensuojelullinen ja rikosoikeudellinen kysymys eivät ole vaihtoehtoisia asioita, vaan edellyttävät toinen toistaan. Naisia kannustetaan tekemään rikosilmoitus pahoinpitelystä, joten vastaavasti, jos toinen vanhemmista on pahoinpitelijä, voi toinen tehdä rikosilmoituksen lapsen pahoinpitelystä. (Oranen 2001, 92.)

Perheväkivaltaa kotonaan kohdanneet nuoret ovat tällä hetkellä sellainen ryhmä, joka jää liian usein ilman apua. Oulun ensi- ja turvakoti ry:n mielestä perinteinen turvakotityö tavoittaa hyvin perheen pienimmät. Nuorten kohdalla ongelmiin päästään yleensä puuttumaan vasta silloin, kun ne ovat jo kärjistyneet. Tilanteen korjaamisen vuoksi Oulun ensi- ja turvakoti on aloittanut vuonna 2006 Nuoret näkyviin-projektin. Projektin tavoitteena on hakea työvälineitä ja tietoa, millä nuorten tuen ja avun tarve saadaan aiempaan paremmin ja nopeammin selville. Kolmivuotisen projektin yhtenä tavoitteena on myös kehittää yhteistyötä eri viranomaisten ja järjestöjen kanssa. (Nuoret näkyviin projekti 2006–2009.) Jyväskylässä on puolestaan perheväkivaltaa kohdanneille nuorille vertaistukitoimintaa. Ryhmätoiminnan tavoitteina on vertaistuen antaminen omien kokemusten ja selviytymistarinoiden kautta, auttaa löytämään sanoja omille tunteilleen, ennaltaehkäistä väkivaltaisen mallin siirtymistä sukupolvelta toiselle sekä auttaa löytämään voimavaroja selviytymiseen. Tavoitteena on myös käsitellä nuoren suhdetta itseensä ja toisiin ihmisiin sekä tukea kasvua kohti aikuisuutta. Ryhmän toimintamenetelmiin kuuluu keskustelua esimerkiksi väkivallan ilmenemismuodoista, uskomuksista ja perheen rooleista. Ryhmätoiminta on myöhemmin tutkimuksessani tarkemman tarkastelun kohteena.

3.2 Lapsiin kohdistuvan väkivallan muodot

Koska tutkimukseni keskittyy nuoriin, jotka ovat lapsuuden kodissaan kokeneet perheväkivaltaa, tarkastelen seuraavassa perheväkivallan muotojen jaottelua lasten kannalta. Ne eroavat joiltain osin tutkimuskirjallisuudessa esiintyvistä väkivallan muodoista, joita aikuiset käyttävät toisiaan kohtaan väkivaltatilanteissa. Väkiältä voidaan jakaa fyysiseen, psyykkiseen, sek-

suaaliseen, kemialliseen ja piilevään väkivaltaan. Lapsiin kohdistuvasta väkivallasta käytetään myös termiä kaltoinkohtelu, joka kattaa edellä esitettyjen väkivallan muotojen lisäksi lapsen hoidon laiminlyönnin. Hoidon laiminlyöntiä on esimerkiksi se, että lapselta ei vaihdeta vaippoja moneen päivään tai hänelle ei anneta ruokaa viikonlopun aikana. (Taskinen 2003, 20.) Rinnakkaiskäsitteenä käytetään myös lapsen laiminlyöntiä, joka tarkoittaa lapsen emotionaalisten ja psykososiaalisten tarpeiden huomiotta jättämistä sekä ravinnon saannin estämistä tai rajoittamista. (Paavilainen & Pösö 2003, 15.) Usein perheessä tapahtuva väkivalta on eri väkivallan muotojen yhdistelmä, jolloin selkeitä rajavetoja on vaikea tehdä (Dufva 2001, 17).

Fyysisellä väkivallalla tai pahoinpitelyllä aikuinen tuottaa lapselle kipua sekä pysyviä tai tilapäisiä vaurioita. Kipua voidaan tuottaa potkimalla, lyömällä, repimällä hiuksista, kuristamalla tai polttamalla tupakalla lapsen ihoa. Äärimmäisessä tapauksessa lapsi voi kuolla saamiinsa vammoihinsa, joita pahoinpitely on aiheuttanut. (Paavilainen & Pösö 2003, 14.) Pahoinpitelyn seurauksena kuolleet lapset ovat yleensä korkeintaan neljävuotiaita tai imeväisikäisiä. Pieniä vauvoja tapetaan usein lääkkeillä myrkyttämällä tai antamalla huumeita. Yleinen lasten pahoinpitelyn muoto on ravistelu, joka koskettaa suurimmalta osin alle 12-kuukauden ikäisiä vauvoja. (Blumenthal 1994, 55.) Pienten vauvojen ravisteluun altistavat tekijät ovat samoja kuin muussakin lasten pahoinpitelyissä, mutta erityisenä piirteenä voidaan pitää itseään ruokkivaa pahoinpitelyä. Itkevä vauva hiljenee, kun sitä ravistellaan, jonka vuoksi ravistelua toistetaan. Vauvan pää on painava eikä se kestä rajua edestakaista lyhyttäkään rajua liikettä. Ravistelu voi aiheuttaa pahimmillaan aivokalvon alaisen verenvuodon ja silmäpohjaverenvuodon. (Kallio & Tupola 2004, 95.)

Psyykkisellä väkivallalla tarkoitetaan nöyryyttämistä, pelottelua, naurunalaiseksi tekemistä, kylmyyttä, reagoimattomuutta tai jotain muuta lapsen kohdistuvaa psykologista uhkaa, joka voi vaarantaa lapsen kehitystä ja henkistä hyvinvointia. Se voi olla myös eristämistä, lasten käyttämistä aikuisen tarpeisiin sekä hyljeksimistä ja halventamista. (Sinkkonen 2004, 75.) Passiivista psyykkistä väkivaltaa on lisäksi lapsen jättäminen täysin huomiotta, jolloin lapsen sanomisilla ja tekemisillä ei ole mitään arvoa. Lapsen mielipiteitä ei kysytä ja saavutuksia väheksytään. (Taskinen 2003, 21.) Fyysiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan liittyy aina psyykkinen pahoinpitely, sillä fyysiseen väkivaltaan liittyy yleensä aina väkivallalla uhkailua, pelottelua tai kiristämistä. Uhrit sanovatkin, että pahinta on lyöntien odotus eikä niinkään itse lyönti, koska odottaminen voi kestää kauan verrattuna lyöntiin, joka on nopeasti ohi. (Oranen 2004, 130.) Lasta voi pahoinpidellä myös pelkästään psyykkisesti (Paavilainen & Pösö 2003, 14).

Psyykkistä väkivaltaa on kuitenkin vaikea tunnistaa ja diagnosoida, sillä siitä ei jää näkyviä merkkejä kuten fyysisestä väkivallasta (Blumenthal 1994, 36).

Seksuaalisella väkivallalla eli seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan lapsen seksuaalista koskemattomuutta loukkaavia tekoja, jotka voivat olla erimuotoisia ja tasoisia (Laitinen 2004, 164). Lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön lukeutuu lapsen sukupuolielinten koskettelu, sukupuoliyhteyden yrittäminen tai oleminen lapsen kanssa sukupuoliyhteydessä. Hyväksikäyttöön lasketaan myös lapsen johdattaminen kehitystasoa ja ikää vastaamattomaan seksuaalikäyttäytymiseen, lapsen käyttämiseen epäsiivellissä julkaisuissa tai alistamalla lapsi seksuaalisille ärsykeille. (Salo & Ståhlberg 2004, 102.) Hyväksikäyttö on sukupuolittunutta väkivaltaa, koska se on jakautunut sukupuolen mukaan. Hyväksikäyttäjät ovat pääasiallisesti miehiä ja hyväksikäytetyt uhrin tyttäriä. Hyväksikäyttäjät ovat isiä, isäpuolia tai veljiä myös silloin, kun uhrin ovat poikia. Koska tutkimukseni rajoittuu koskemaan perheen sisäistä väkivaltaa, niin seksuaalinen hyväksikäyttö määrittyi inestiksi. (Laitinen 2004a, 19.) Inestissä lapsi joutuu riistetyksi seksuaalisesti turvallisena pitämässään vuorovaikutussuhteessa. Ydinperheen sisäiset suhteet nähdään yhteiskunnassamme suojaa ja turvaa antavina, mutta inestissä nuo suhteet muuttuvat yleisten käsitysten vastaisiksi. (Laitinen 2004b, 165.)

Kemiallisesta väkivallasta on kyse, kun lapselle annetaan rauhoittavia lääkkeitä tai alkoholia, jotta lapsi nukkuisi eikä häiritsisi vanhempiaan. Kun lapselle ei anneta tämän tarvitsemia lääkkeitä tai ei noudateta lapsen tarvitsemää ruokavaliota, puhutaan passiivisesta kemiallisesta väkivallasta. Viimeksi mainittuun väkivallan muotoon voidaan lisätä myös äidin alkoholin tai huumeidenkäyttö raskausaikana, joka vaurioittaa kehittyvää sikiötä. (Taskinen 2003, 20–21.) Piilevästä tai epäsuorasta väkivallasta puhutaan silloin, kun lapsi joutuu elämään pelon ja uhan sävyttämässä ilmapiirissä, mikä vahingoittaa yhtäläillä kaikkia perheenjäseniä (Hintikka 1999, 221). Kun lapsi elää ympäristössä, jossa yksi perheenjäsen uhkailee tai käyttää väkivaltaa kontrolloidakseen muita, lapsi aistii pelottavan ilmapiirin, joka pakottaa lapsen olemaan koko ajan varuillaan ja valppaana (Holmberg 2000, 12).

3.3 Lapsi perheväkivallan sivustaseuraajana

Kotona tapahtuva väkivalta on huomioitu merkittävänä sosiaalisena ja terveydellisenä ongelmana, joka voi aiheuttaa tuhoisia seuraamuksia koko perheeseen. Vaikka yleensä perheen äiti

on väkivallan ilmeisin uhri, on tullut kuitenkin yhä selvemmäksi, että väkivallan vaikutukset ulottuvat lapsiin asti. (Jouriles, McDonalds, Norwood & Ezell 2002, 13.) Perheväkivalta koskettaakin siten suurta määrää lapsia ja nuoria. Heiskanen ja Piispan (1998) tutkimuksen mukaan lähes 17 % alle 18-vuotiasta lapsista ja nuorista oli joutunut väkivaltatilanteiden todistajiksi. Väkivallan keskellä eläminen sumentaa arvostelu- ja huomiokykyä aikuisilla, jolloin altistuneiden lasten ja nuorten määrä on todennäköisesti suurempi, mitä tutkimukseen vastanneet aikuiset ovat arvioineet. (Heiskanen & Piispa 1998, 36.) Lapset altistuvat väkivallalle elämällä pelottavassa ja uhkaavassa kodin ilmapiirissä. Väkivalta tunkeutuu lasten elämään rajulla tavalla, kun omat vanhemmat ovat väkivallan osapuolina. (Holma & Partanen 2002, 192.)

Lapsi altistuu väkivallalle, kun joutuu seuraamaan sivusta hänelle tärkeän ihmisen kärsimystä. Lapset pelkäävät useasti, että äiti loukkaantuu tai kuolee pahoinpitelyssä. Tärkeimmät turvallisuuden antajat lapselle ovat omat vanhemmat, jolloin toisen heistä joutuessa vaaraan, lapsi kokee tilanteen yhtä uhkaavana kuin olisi itse väkivallan kohteena. (Oranen 2001, 26.) Perheväkivallan sivusta seuraaminen on monimuotoista ja monitasoista henkistä väkivaltaa, joka aiheuttaa samantapaisia oireita, jos lapsi olisi itse väkivallan uhrina (Holmberg 2000, 12). Lapset puhuvat itse eristyneisyyden ja yksinäisyyden tunteistaan, koska väkivaltaan liittyvä salailu eristää helposti kavereista. Kavereita ei voi kutsua kylään, koska ei voi tietää, millä päällä isä tai äiti on. Syyllisyys voi painaa myös lapsia, koska he voivat ajatella, että riidat ovat heidän syytään. Syyllisyys voi liittyä myös siihen, että lapsi ei ole pystynyt lopettamaan väkivaltaa, vaikka oli yrittänyt. (Oranen 2001, 138.)

Perheväkivallan keskellä eläviä lapsia on kutsuttu tutkimuksissa *näkymättömiksi lapsiksi*, koska väkivallan osapuolet, tekijä ja uhri mieltävät tapahtuman usein aikuisten väliseksi tapahtumaksi, jolta lapsi on suojassa. Vanhemmat saattavat tuudittautua ajatukseen, että lapset ovat nukkumassa pahoinpitelyjen aikana eivätkä kuule mitään, vaikka tosiasiasia lapset kuulevat kaiken. Toisaalta vanhemmat voivat puolustautua sillä, että lapsiin ei ole koskaan koskettu, millä he sivuuttavat tosiasian, että lapset altistuvat siitä huolimatta väkivallalle. (Oranen 2001, 45–46.) Turvakoteihin tulleista lapsista lähes kaikki ovat olleet tietoisia kotona tapahtuneesta väkivallasta ja suurin osa oli myös kuullut tai nähnyt väkivaltaa. Lapsille väkivalta on todellisuutta ja se varjostaa elämää jatkuvasti kotona, jota leimaa pelon ja uhan sävyttämä ilmapiiri. Lapset aistivat jännittyneisyyden ja näkevät pahoinpitelyjen jäljet jälkeensä. (Oranen 2004, 133.)

Lapsen perusturvallisuutta uhkaa elämä väkivallan pelon vaikutuspiirissä. Tämä tulee selkeästi esille hylätyksi tulemisen ja yksinjäämisen pelkona. Lapset tarkkailevat ja ennakoivat äidin reaktioita ja riitatilanteita, jolloin jatkuva huolestuneisuus ja varuillaan oleminen estävät keskittymisen normaaliin toimintaan. Väkivallasta johtuvat pelot voivat hallita lasta pitkänkin aikaa. Lapsen tärkeimmät ja keskeisimmät turvallisuuden antajat ovat omat vanhemmat, kun lasta pelottaa. Vanhemmat eivät kuitenkaan ole turvallisuuden antajina väkivaltatilanteessa, vaan päinvastoin, lapsi jää yksin omien selviytymiskeinojensa varaan. (Oranen 2002, 54.) Vanhemmat eivät myöskään tunnu lapsesta turvalliselta, koska lapsi ei voi tietää ”millä päällä” tämä on (Holmberg 2000, 12).

Lapsi, joka on ollut todistamassa väkivalta, voi kokea väkivallalle altistumisen kolmella eri tavalla. Terrorisoinnilla lasta uhkaillaan sanallisesti, luodaan pelon ilmapiiriä ja uskotellaan, että maailma on vihamielinen paikka elää. Toisaalta lapsi joutuu elämään vaarallisessa ympäristössä, jossa edes äiti ei pysty suojelemaan itseään väkivallalta. Väkivaltaisessa kodissa lapsi on alttiina rajoittaville ja negatiivisille roolimalleille, millä on vaikutusta lapsen psyykkiseen hyvinvointiin. (Antikainen 1999, 204.) Väkivaltaa todistamassa olleilla lapsilla on pelkotiloja, aggressiivisuutta, käyttäytymisongelmia ja depressiivisyyttä. Heillä on myös vähemmän empaattisuutta, kognitiivisia ja motorisia taitoja verrattuna väkivallattomien perheiden lapsiin. (Rossman 2002, 47–51.) Kuitenkaan kaikki lapset eivät oireile ulospäin näkyvästi. Oireiden näkymättömyys voi olla merkki siitä, että väkivalta on lievää ja lapsella on suojaavia tekijöitä kuten hyvä äitisuhte. Toisaalta kyse voi olla siitä, että lapsi on joutunut kokonaan eristämään ja kieltämään pahat tunteensa ja kokemuksensa. (Oranen 2004, 138.)

3.4 Lapsi perheväkivallan kohteena

Lapsia pahoinpidellään ja kaltoinkohdellaan kotona. Margolin (1998) mukaan tilanne on sitä pahempi, mitä enemmän lapsi joutuu kokemaan erityyppistä väkivaltaa. Toisin sanoen suora lapseen kohdistuva väkivalta ja väkivallan todistajana oleminen on pahempaa kuin pelkästään väkivallan todistajana oleminen. (Oranen 2001, 58.) Heiskanen ja Piispan (2006) tutkimuksen mukaan alle 15-vuotiaista lapsista 34 % oli joutunut fyysisen väkivallan tai seksuaalisen uhkailun tai sen yrittämisen kohteeksi (Heiskanen & Piispa 2006, 29–30). Jos perheen äiti kokee parisuhteessaan väkivaltaa, on lapsillakin suurempi riski joutua pahoinpidellyksi verrattuna

väkivallattomiin perheisiin. Mitä vakavampaa parisuhdeväkivalta on, sitä suurempi riski lapsillakin on joutua väkivallan uhriksi. (Oranen 2000, 133.) Peledinin (1996) mukaan noin puolet puolisoaan pahoinpitelevistä miehistä pahoinpiteli myös omia lapsiaan perheessä. Pahoinpidellyistä naisista vajaa neljäsosa puolestaan käytti fyysistä väkivaltaa lapsiaan kohtaan. (Nousiainen & Perttu 2002, 61.) Kuolemaan johtavan väkivallan riski on suurin kotona läheisen tai tutun ihmisen seurassa, mikä tekee kodista vaarallisimman paikan naisille ja lapsille (Oranen 2004, 130).

Väkivallan kohdistuessa lapsen kuoleman ja vammautumisen pelko ovat todellisia ja lapsi kamppailee hengissä selviytymisensä puolesta. Lapsi on oppinut, että suuttuessaan vanhempi voi menettää kyvyn hallita vihan tunteitaan eikä osaa hallita ja kontrolloida omaa voimankäyttöään. Tiedostaessaan sen lapsi tuntee avuttomuutta ja pelkää myös väkivallan aiheuttamaa tuskaa ja kipua sekä siitä aiheutuvia ruhjeita, mustelmia, katkenneita luita tai polttamisen jälkiä. Lapselle kehittyy kuva maailmasta, joka on arvaamaton ja vihamielinen paikka, jota hallitsee se, jolla on voimaa ja valtaa. (Holmberg 2000, 13.)

Perheväkivallalle altistumisen seuraukset riippuvat monesta eri tekijästä: lapsen iästä, sukupuolesta, väkivallan määrästä, laadusta, kestosta, vakavuusasteesta, suojaavien tekijöiden määrästä sekä samanaikaisesti muiden riskitekijöiden vaikutuksista (Oranen 2001, 48). Merkitystä on myös sillä, kuinka väkivalta on vaikuttanut vanhemmuuteen ja mitä muita seurauksia väkivallan mahdollisesti aiheuttamilla oireilla on (Carlson 2000, 321). Steelen (1986) mukaan fyysisen pahoinpitelyn ja kaltoinkohtelun välittömiä seurauksia ovat lapsen jatkuva huoli ja murhe, mikä on seurausta epävarmuuden tunteesta. Pahoinpidellyillä lapsilla on heikko itsetunto ja heikentynyt kyky kohdata stressiä. Lapsilta puuttuu myös kyky tunkea mielihyvää asioista ja heidän on vaikea kiintyä muihin ihmisiin. (Corby 2000, 138.) Väkivallalle altistuva lapsi joutuu kokemaan paljon kuormittavia tilanteita, jolloin hän jää vaille kehitykselle tärkeitä positiivisia kokemuksia. Kyky empatiaan voi jäädä heikoksi, eivätkä lapsen sosiaaliset taidot kehity. (Oranen 2004, 160.)

Lapsi tarvitsee elämäänsä esikuvia kehittääkseen itsetuntoaan ja minäkäsitystään. Lapsi peilaa itseään ja omaa käyttäytymistään suhteessa esikuviansa. Kun lapsella on esikuvanaan väkivaltaiset vanhemmat, lapsi oppii tuhoisaa ja antisosiaalista käyttäytymistä sekä näkee perhe-elämää, jossa vahvempi sortaa heikompa. Malli on hyvin negatiivinen ja yksipuolinen ja johdattaa usein vaikeuksiin sosiaalisissa tilanteissa, koska lapsi ei osaa määritellä mikä on oikein ja

mikä väärin. (Holmberg 2000, 12–13.) Pahoinpidellyt lapset eroavatkin juuri muista lapsista siinä, mitä he tuntevat ja miten toimivat moraalisisissa konfliktitilanteissa (McCloskey & Stuewig 2005, 324). Muellerin ja Silvermanin (1989) mukaan se, miten lapset onnistuvat vertais-suhteissaan ja mitä kokemuksia he niistä saavat, vaikuttaa myöhemmässä elämässä sosiaali-suhteisiin sekä henkiseen hyvinvointiin (Mueller & Silverman 1989, 538). Camrasin ja Rappaportin (1993) mukaan lapset, joita pahoinpidellään kotona, pärjäävät huonosti vertais-suhteissaan, koska he ovat leikeissään ja vuorovaikutustilanteissa aggressiivisempia ja vetäytyvämpiä muihin lapsiin verrattuna (Corby 2000, 163). Tähän voi vaikuttaa myös se, että pahoinpitelevät vanhemmat ovat sosiaalisesti eristäytyneitä eivätkä he siten arvosta tai huolehdi lastensa vertaiskontakteista. Pahoinpidellyt lapset saattavat myös kiusata muita lapsia koulussa ja olla huonosti puettuja, mikä osaltaan vaikuttaa heidän epäsuosioonsa muiden lasten kanssa. (Corpy 2000, 163–164.)

Traumaperäinen stressihäiriö voi kehittyä vakavalle väkivallalle altistuneille lapsille. Väkivallalle altistuminen aiheuttaa lapselle jatkuvan stressitilan ja lapsi elää koko ajan katastrofin pelossa. Tavallisimpia lasten traumaoireita ovat mieleen tunkeutuvat muistikuvat tapahtuneesta sekä painajaisunet väkivaltatilanteista. Useilla lapsilla vireystila on kohonnut ja lapsi voi olla ärtyisä ja saada raivokohtauksia. Lasten tunneskaala voi olla hyvin rajoittunut ja he voivat kokea itsensä hyvin eristäytyneiksi. Traumaperäisen stressihäiriön oirekuva on epämääräisempi verrattuna aikuisten tautiluokitukseen ja kaikki kriteerit eivät aina välttämättä täyty lasten kohdalla. (Oranen 2004, 135–136.)

3.5 Lapsen oikeudet

Vuonna 1989 YK:n yleiskokouksen hyväksymä ja kansainvälisesti vuonna 1990 voimaan tullut *Yleissopimus lapsen oikeuksista* on maailmanlaajuisesti laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. Suomi allekirjoitti sopimuksen heti ensimmäisten 57 maan kanssa vuonna 1990. Sopimuksessa valtiot sitoutuvat edistämään ja kunnioittamaan lapsen oikeuksia, jotka ovat luonteeltaan poliittisia sekä kansalaisoikeuksia että sosiaalisia ja taloudellisia. Suomessa on katsottu lapsen oikeuksien olevan sopusoinnissa Suomen lainsäädännön kanssa, jolloin sen ei tarvinnut tehdä varauksia sopimukseen. Sopimuksessa korostetaan sitä, että lapsen oikeudet

pitää toteutua lasten näkökulmasta käsin ja lapsen etua silmällä pitäen. (Nieminen 2000, 36–37.)

Tärkeimmät perusoikeudet voidaan tiivistää kolmeen teemaan. Sopimuksen mukaan lapsilla on oikeus huolenpitoon, erityiseen suojeluun sekä yhteiskunnallisiin resursseihin sekä osallisuuden heitä koskevissa asioissa. Suojelu ja turvallisuus ovat tärkeimmät asiat, jotka työntekijöiden tulee huomioida tehdessään väkivaltatyötä. Sen mukaan viranomaisilla on velvollisuus suojella lapsia, joka tarkoittaa valtuuksien käyttöä silloin, kun tarvetta on. Lasten ja perheiden pahoinvoinnin lisääntyminen ovat asettaneet suomalaisen palvelujärjestelmän tiukoille. Huolenpito ja osuus yhteisistä resursseista ovat nousseet tämän myötä ajankohtaiseksi keskusteluaiheeksi. Väkiältä aiheuttaa huomattavia kustannuksia yhteiskunnalle, mutta samanaikaisesti väkivallan ehkäisyyn kohdentuvat varat ovat huomattavan pienet. Lapsilla on oikeus osallisuuden heitä koskettavissa asioissa. Varsinkin väkivaltatyössä on ilmeistä, että lapset ovat näissä tilanteissa asianosaisia. Väkiältä vaikuttaa monin tavoin lasten elämään ja pitkälle tulevaisuuteen. Osallisuuden pitäisi kuulua myös mahdollisuus tunteiden, ajatusten ja kokemusten jakamiseen kuulluksi tulemisen ja mielipiteen esittämisen lisäksi. Osallisuuden sisältyy myös se, että lapsella on oikeus saada tietoa viranomaisten toiminnasta, suunnitelmista sekä työskentelytavoista. (Oranen 2004, 150.)

Suomessa jo vuonna 1984 voimaan tulleessa lapsilainsäädännössä (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ja Lastensuojelulaki) lapsen etu oli hyväksytty johtavaksi oikeusperiaatteeksi. Laki paransi lapsen asemaa perheen sisällä suhteessa vanhempiin. (Nieminen 2000, 36–37.) Lastensuojelulain 1. ja 2. § mukaan lapsella on oikeus virikkeelliseen ja turvalliseen elinympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen turvallisuuteen. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain mukaan lapsen huollon tehtävänä on turvata lapsen hyvinvointi yksilöllisten tarpeiden mukaisesti sekä lapsen tasapainoinen kehitys. Laki velvoittaa vanhempia vastaamaan lapsen emotionaalisiin tarpeisiin, jolloin lasta tulee kasvattaa niin, että hän saa osakseen hellyyttä, turvaa sekä ymmärrystä. Tilanteessa, jossa lapsen kotiolosuhteet uhkaavat lapsen kehitystä ja terveyttä, käynnistyvät varsinaiset viranomaistoimet. Lastensuojelun tulee puuttua, kun lapsi joutuu seksuaalisen hyväksi käytön uhriksi tai joutuu näkemään kotonaan tapahtuvaa väkiältä tai olemaan itse uhri. Avohuollon tukitoimet, sijaishuolto, huostaanotto sekä kiireellinen huostaanotto ovat keinoja, joilla viranomaiset voivat puuttua tilanteeseen. (Paavilainen & Pösö 2003, 203.)

Lapsiasiavaltuutettu antoi vuonna 2006 lausunnon eduskunnan lakivaliokunnalle, joka koski perheväkivaltaa, lapsia ja viranomaisten vastuuta. Kannanotossa todettiin, että lapset ovat tietämättömiä ja voimattomia omista oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan avun saamiseen. Lapsen on vaikea ilmaista itseän kohdistuvaa väkivaltaa ja erityisesti häpeää tuottavaa seksuaalista hyväksikäyttöä. Kodin sisällä tapahtuva väkivalta ei tule helposti viranomaisten tietoon verrattuna kodin ulkopuolella tapahtuvaan väkivaltaan. Geneven komitea seuraa YK: lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista ja on sekä vuonna 2000 että vuonna 2005 antanut suosituksiaan Suomen valtiolle lisätoimia lapsiin perheen sisällä kohdistuvan väkivallan estämiseksi ja varhaiseksi puuttumiseksi. Lapsiasiavaltuutettu totesi, että lapsi on usein viranomaisten armoilla, kun kyse on väkivallan tunnistamisesta, avun saamisesta ja omien oikeuksiensa turvaamisessa. Tämän vuoksi tulisikin varmistaa, että viranomaiset osaisivat tunnistaa väkivallan merkit, turvata viranomaisten välillä nopea tiedonkulku sekä ennaltaehkäistä väkivaltaa toimenpideohjelmien avulla. Kannanotossaan hän kiinnitti huomiota salassapitosäännösten ja ilmoitusvelvollisuuden täsmentämiseen sekä viranomaiskäytäntöjen varmistamiseen. Lapsiasiavaltuutetun mukaan lastensuojelutyötä ja lastenpsykiatriasta osaamista pitäisi vahvistaa ja lisätä niihin voimavaroja. Hän kiinnitti myös huomiota päihteiden käytön ja perheväkivallan yhteyteen. Valtuutetun mukaan alkoholin käytön hillitseminen vähentäisi lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. Alkoholiveron kiristäminen olisi paras tapaa saavuttaa tämä. Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa tulisi myös tilastoida ja tutkia enemmän. Tarpeen olisi myös lasten ruumiillisen kurittamisen vastainen kampanja, jolla voitaisiin ehkäistä väkivaltaa kotona. (Aulanko 2006.)

4 VÄKIVALLAN VAIKUTUKSET NUOREEN

4.1 Nuoruus

Yleensä lasta aletaan kutsua nuoreksi 12–13-vuotiaana ja nuoruus määritellään jatkuvan 20 ikävuoden paikkeille. Nuoruutta ei voida pelkästään määritellä iän perusteella, koska siihen liittyy psyykkiseen kehitykseen kuuluvia vaiheita ja kasvukriisejä, joiden läpikäyminen on kullakin nuorella yksilöllinen. Kehitys nuoruudessa on kokonaisvaltaista, sillä muutoksia tapahtuu fyysisessä olemuksessa, sosiaalisissa suhteissa sekä persoonallisuudessa. Muutokset tuovat mukanaan ailahtelevaisuutta, epävarmuutta sekä tunnekuohuja. Nuoren on löydettävä oma tapansa toimia elämässään, irrottauduttava vanhemmistaan sekä hyväksyä tapahtuvat muutokset kehossaan. (Laitinen & Nyholm 1995, 73.) Nuoren kehitystehtävinä on saavuttaa uusi ja kypsempi suhde molempiin sukupuoliin sekä löytää oma maskuliininen tai feminiininen rooli itsestään. Tavoitteisiin kuuluu paitsi oman fyysisen kehollisuuden hyväksyminen, niin myös tunne-elämän itsenäisyyden löytäminen suhteessa itseensä ja omiin vanhempiinsa. (Dunderfelt 1997, 81.) Tärkeimmäksi nuoruusiän kehitystehtäväksi kuitenkin nousee siirtyminen lapsuudesta nuoruuden kautta aikuisuuteen (Aalberg & Siimes 1999, 55).

Aaltosen (2006) mukaan nuorella iällä ja nuoruudella voidaan osittain selittää, mitä nuori kokee ja millaisia merkityksiä hän kokemalleen antaa. Nuoruus näyttäytyy myös erikoisena ajanjaksona, koska muut ihmiset ja erilaiset instituutiot asettavat nuoriin tietynlaisia odotuksia. Myös yhteiskunnan valtarakenteilla on oma merkityksensä, millaista nuoruutta kukin nuori saa elää. Nuorten etninen tausta, sukupuoli ja sosiaalinen ryhmä vaikuttavat siihen, millaisia ovat nuorten kokemukset koulusta, oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Nuoruus on myös historiallisesti ja kulttuurisesti muuttuva, johon vaikuttavat yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset. Muutokset vaikuttavat ikäryhmien välisiin suhteisiin sekä siihen, mitä aikuisuuden mittarit minäkin aikana ovat. (Aaltonen 2006, 24.)

Dunderfeltin (1999) mukaan tulevaisuus on nuorelle avoin mahdollisuus, jonka vuoksi nuori kokeilee erilaisia asioita löytääkseen paikkansa yhteisössä ja yhteiskunnassa. Nuoren elämässä tämä näyttäytyy asioiden kokeiluna ja testaamisena, mietiskelynä ja keskusteluna sekä joskus myös kriiseinä ja ongelmien ratkaisuna sekä tiettyihin päätöksiin ja valintoihin sitou-

tumisina. (Helminen 2005, 20.) Nuoruuteen kuuluu myös sosiaalisaatio, joka tarkoittaa nuoren kehitysprosessia, jonka yhteydessä nuori omaksuu yhteiskunnan arvot, normit ja käyttäytymismallit sekä oppii vastaamaan yhteiskunnan ja ympäristön asettamiin vaatimuksiin. Kasvamiseen liittyy myös yhteiskunnallisesti vastuullisen käyttäytymisen muotoutuminen. (Alberg & Siimes 1999, 91–92.)

Nuoren elämää voi kuvata tilanteiden ja asioiden haltuunottona, jolloin pintaan nousevat kysymykset; kuka minä olen ja miksi tunnen näin? Nuoren elämönhallinnasta on kyse siitä, millainen kyky hänellä on sopeutua, selviytyä ja kokea elämänsä mielekkäänä. Nuoren elämönhallintaan vaikuttavat ystävät, perhe, sukulaiset ja muut nuoren lähellä olevat ihmiset. Sisäisen elämönhallinnan kannalta on tärkeää, että nuorella on usko itseensä ja tunne, että voi vaikuttaa elämänsä kulkuaan. Ulkoinen elämönhallinta tarkoittaa, että nuori kokee olevansa niin aineellisesti kuin henkisestikin turvassa. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Viken 1999, 206.) Nuoruusikä ei suju aina ilman vaikeuksia ja ongelmia. Nuoren lähipiirillä on merkittävä rooli nuoren tukijana ongelmien kasaantuessa. Nuorelle on tärkeää, että hän saa tukea ja voimavaroja lähipiiriltään kuten perheeltä ja ystäviltään, joiden avulla hän pitää elämänsä koossa. Nuoruus on haastavaa aikaa, johon liittyy nopeita muutoksia, identiteetin rakentamista sekä itsetutkiskelua. Nyky-yhteiskunta tekee tehtävän haastavaksi, sillä enää ei ole selviä roolimalleja eikä itsenäistymisriittejä. (Helminen 2005, 23.)

Nuoret joutuvat kohtaamaan entistä aiemmin aikuisuuteen kuuluvia elementtejä kuten ulkokenäkökeskeisyyden ja kuluttamisen. Nuori joutuu itse määrittämään oman paikkansa yhteisössä ja yhteiskunnassa. Nuoren hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavat niin yhteisölliset tekijät kuten koulu, sosiaaliset verkostot ja kulttuuri-ilmasto. Vaikuttavina tekijöinä ovat myös perhetilanne ja nuoren oma minä eli temperamentti, elämäntaidot ja selviytymistaidot. Valtaosa nuorista selviytyy nuoruusiän kehitystehtävistään hyvin, mutta osalle tulee matkan varrella odottamattomia ja yllättäviä muutoksia ja ongelmia, joihin hän ei löydä selviytymiskeinoja. (Helminen 2005, 28.) Nuoruusiästä selviäminen voi olla vaikeaa, jos lapsuuden ongelmat kuormittavat nuorta. Puutteet nuoren varhaisen kasvu-ympäristön antamissa valmiuksissa sulkevat tai vähentävät tiettyjä mahdollisuuksia. (Laitinen & Nyholm 1995, 100.)

Nuoren elämäntapaan liittyy kaikenlainen uuden kokeilu, kriittinen asennoituminen vanhempien elämäntapaa kohtaan sekä kaveriporukoissa liikkuminen (Laitinen & Nyholm 1995, 108). Siihen liittyy myös irrottautuminen auktoriteeteista, omien rajojen kokeilu normeja ja

sääntöjä rikkomalla. Kuitenkaan kaikilla nuorilla ei tämä kokeiluvaihe mene ohi, sillä osalla nuorista ei ole tarvittavia eväitä selvitä murrosiästä aikuisuuteen. Jotkut nuorista ovat menettäneet uskon selvitä ja menestyä elämässä yhteiskunnan hyväksymin keinoin. Vaikeudet ajavat nämä nuoret etsimään selviytymiskeinoja muualta, jolloin epätavanomaiset selviytymisyritykset näyttävät yhteiskunnallisen järjestyksen kannalta luvattomilta ja epäsosiaalisilta ja johtavat vähitellen kulttuuriseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen syrjäytymiseen. (Mt., 108.)

4.2 Henkinen hyvinvointi

Weinehallin (1997) tekemässä ruotsalaisessa haastattelututkimuksessa väkivaltaisissa perheissä kasvaneet nuoret kertoivat, että väkivallan läsnäolosta johtuva jatkuva uhka oli kaikkein ahdistavinta ja vaikeinta. Ikinä ei tiennyt, milloin tulisi räjähdys eli väkivalta alkaisi. Ruotsalaiset nuoret kokivat, että juuri henkinen väkivalta oli pahinta, vaikka he olivat joutuneet kuulemaan ja näkemään vakaavaakin fyysistä väkivaltaa, joka oli myös osittain kohdistunut heihin. Henkinen väkivalta sisälsi tunteen, että kotona ei koskaan kokenut olevansa turvassa ja joutui kestäämään uhkailua ja pelottelua. (Weinehall 1997, 334.)

Nuoret kokivat laajalti eri tunteita, joita väkivalta oli heissä aiheuttanut. Suureen osaan tunteista oli niin raskasta ja vaikeaa sopeutua, että he olivat haluttomia puhumaan niistä kenellekään. Osa tunteista oli jatkuvasti läsnä ja osa silloin tällöin. Nuoret tunsivat surua, pelkoa, iloa sekä kaipausta. Pelko oli kaikille yhteinen tunne. Nuoret tunsivat kantavansa eräänlaista taakkaa, joka sisälsi tunteita häpeästä, syyllisyydestä, petoksesta sekä epäluottamuksesta. Kaikille oli myös yhteistä kokemus syvästä ja intensiivisestä yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden tunteesta. (Weinehall 1997, 334.) Väkivaltaa kokeneet nuoret myös tuntevat, että he joutuvat kasvamaan aikuisiksi liian nopeasti (Newton 2001).

Aiemmat tutkimukset osoittavat, että nuoruusaika itsestään on vaikeaa aikaa monelle nuorelle ja entistä vaikeampaa, jos joutuu altistumaan perheessä väkivallalle. Nuoret, jotka altistuvat väkivallalle, kohtaavat monia ongelmia yrittäessään ylläpitää kaverisuhteitaan ja samalla piilotella kotona tapahtuvaa väkivaltaa. Nuorilla on käyttäytymiseen liittyviä ongelmia ja heillä on myös väkivallasta johtuvaa stressiä. Tämä aiheuttaa fyysisiä ja psyykkisiä ongelmia, mikä puolestaan heijastuu negatiivisesti koulunkäyntiin. Riippumatta siitä, mitä lapsuuden pahoin-

pitely on ollut muodoltaan, on se yhteydessä mielenterveydellisiin vaikeuksiin nuoruudessa kuten masennukseen. (McCloskey & Stuewig 2005, 324.)

Voimattomuuden tunne, ahdistus, huolestuneisuus, vastuu ja väsymys tulivat ilmeisemmäksi, kun nuoret sijoittivat itsensä suhteessa väkivaltaan. Tytöt tunsivat itsensä uhatummaksi poikiin verrattuna. Kaikki nuoret myös kertoivat, että he eivät luottaneet toisiin ihmisiin ja tunsivat, etteivät pystyneet vaikuttamaan kotona tapahtuvaan väkivaltaan, mikä vahvisti heidän tunnetta haavoittuvaisuudestaan. Nuoret kertoivat myös, että heidän suhteensa riitoihin ja tappeluihin muuttui iän myötä. Pojat alkoivat vastata isiensä tekemään väkivaltaan fyysisen väkivallan avulla ja tytöt puolestaan verbaalisin keinoin. Molemmissa tapauksissa seurauksena kuitenkin oli, että koettu väkivalta lisääntyi. Pojat saivat tuntea sen lisääntyneenä fyysisenä väkivaltana ja tytöt puolestaan kokivat, että he joutuivat entistä tiukemman valvonnan ja uhkailun alaiseksi. Suurin osa nuorista vihasi isäänsä. Viha oli usein yhteydessä suunnitelmaan ja toiveeseen kostosta. Osa nuorista haaveili isänsä kuolemasta tai tunsii halua tappaa isänsä. (Weinehall 1997, 334–335.)

4.3 Epäsosiaalisuus ja ongelmien ylisukupolvisuus

Weinehallin (1997) haastattelemat ruotsalaisnuoret kokivat, että läsnä oleva väkivallan pelko teki heidät epäileviksi ja valppaiksi. Isän kokonaisvaltainen kontrollointi perheessä esti nuoria muodostamasta hyviä ja luottamuksellisia sosiaalisia suhteita, joten kaverisuhteet olivat harvinaisia. Koska nuoret eivät saaneet tavata muita nuoria, ei heidän sosiaaliset taitonsa pääsyt kehittymään. Juuri ystävillä ja vertaisryhmällä on suuri merkitys nuoruudessa sukupuoliroolin kehittämisessä sekä siinä, ettei sukupolvelta toiselle siirtyvä väkivalta jatkuisi. Lämpöä ja turvallisuutta nuoret kokivat saavansa sisaruksiltaan, pieniltä lapsilta sekä eläimiltä. Jos oli joi-tain kavereita, niin tyttöillä kuin pojilla ne olivat miespuolisia. Tytöt eivät arvostaneet tyttöjä kavereinaan, vaan pitivät poikia ja miehiä reilumpina kavereina. Naisten arvostuksen puutteeseen vaikutti se, että he olivat koko ikänsä nähneet äitiään pahoinpideltävän. (Weinehall 1997, 339.)

Yhteistä nuorten kertomuksissa oli myös intensiivinen sisäisen yksinäisyyden tunne. He kokivat itsensä yksinäisiksi, näkymättömiksi ja tunsivat, etteivät ole tärkeitä kenellekään. He tunsivat itsensä syrjityiksi koulussa niin muiden nuorten kuin aikuistenkin taholta. Useilla nuoril-

la oli myös kokemuksia siitä, etteivät viranomaiset auttaneet heitä, vaikka he yrittivät hakea apua. Nuorista tuntui, että kukaan ei huomionnut heitä, eikä välittänyt heidän olemassaolostaan. Nuorten kertomuksista välittyi vahva hylätyksi tulemisen ja ulkopuolelle jäämisen tunne. Koska sosiaalisen tuen puuttuminen esti nuoria luottamasta muihin ikäisiinsä, he kuitenkin toivat ilmi, että tarvitsisivat sitä. Tämä teki heistä epävarmoja ja aiheutti minäkuvan sekaantumista ja heikkoutta. Kotona tapahtuvan väkivallan salaaminen esti nuoria jakamasta tunteita ja ajatuksia muiden kanssa. (Weinehall 1997, 339.)

Fyysinen väkivaltaisuus ja hyljeksintä lapsuudessa on merkittävä tekijä siihen, että nuori ajautuu rikoksen tielle. Nuoren rikoksentekijän oireita ovat koulupinnaus, alkoholinkäyttö, aggressiivisuus, levottomuus ja rikollisuus, mitkä ovat jo nähtävissä 7-15-vuotiaana. Lisäksi on myös muita oireita kuten pakkotoiminnot, pelot, takertuvuus ja masennus. Kun nuorisovankeja oli haastateltu, selvisi, että 83 % heistä oli lyöty lapsena jollakin esineellä. Välinpitämättömyyttä ja vihamielisyyttä vanhempiensa taholta oli kokenut 59 % nuorisovangeista. (Haapasalo 2005, 21.)

Pulkkinen (1984) tutkimuksesta käy ilmi, että poikien syyllistyminen rikoksiin on yhteydessä vanhempien kasvatukseen, jota leimaa ruumiillinen kuritus, moittiminen, autoritaarinen ilmapiiri, epäoikeudenmukaiset rajoitukset sekä piittaamattomuus lapsen tarpeista. Rikoksiin syyllistyneet tytöt tulivat muita harvemmin niin sanotuista ehjistä perheistä ja heidän vanhempansa olivat tyttöjen syntyessä muita nuorempia. (Haapasalo & Hämäläinen 1994, 10.) Lewis (1989) toteaa, että ne nuoret pojat, joita oli lapsena pahoinpidelty julmasti tai olivat kasvaneet väkivaltaisissa perheissä, syyllistyivät todennäköisimmin väkivaltarikoksiin. Lapsuudessa pahoinpitelyä kokeneilla tytöillä rikollisuus on tavallista aikuisiässä. Naiset kärsivät itsemurha-ajatuksista, alkoholi- ja huumeriippuvuudesta, ajautuvat helposti väkivaltaisiin parisuhteisiin ja eivät kykene hoitamaan kunnolla lapsiaan. (Mt., 35.)

4.4 Väkivallan jatkuminen seurustelusuhteissa

Sosiaalisen oppimisen malli painottaa väkivaltaisen ongelmratkaisun oppimista perheessä tapahtuvan väkivallan kautta (Heiskanen & Piispa 1998, 60–61). Väkivaltaisessa kodin ilmapiirissä eläminen vaikuttaa sosiaalistumiseen, vuorovaikutukseen ja oppimiseen. Osa väkivallan vaikutuksista voi välittyä lapsille tiedostamattomina asenteina, arvoina ja rooli-odotuksina,

mikä puolestaan vaikuttaa identiteetin kehitykseen, minäkuvaan sekä miehen ja naisen roolimalleihin. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 23.) Kasvaessaan lapsi samaistuu molempiin vanhempiinsa ja rakentaa omaa käsitystään itsestään saamansa palautteen pohjalta. Poika näkee isänsä käyttäytyvän väkivaltaisesti äitiä kohtaan ja tyttö näkee äidin joutuvan väkivallan kohteeksi ja halveksunnan alaiseksi. (Oranen 2004, 139.) Tästä seuraa helposti väkivaltaisen maailmankuvan hyväksyminen, jolloin väkivalta sulautuu osaksi normaalia arkea. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 23.)

Sukupolvelta toiselle jatkuvaa väkivallan kierrettä pitää yllä jo lapsena opittu väkivaltainen käyttäytymismalli. Osa lapsista voi käyttäytyä väkivaltaisesti päiväkodissa ja koulussa ollessaan muiden lasten kanssa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Lapsuuden kodissa opittu väkivaltainen käyttäytymismalli voi myös siirtyä nuoruusiän ihmissuhteisiin ja seurusteluun. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 22.) Seurustelukumppaniaan pahoinpitelevä nuori on usein myös väkivaltainen muissakin läheisissä suhteissa. Väkivallan kohteeksi voivat joutua niin vanhemmat kuin kaveritkin. (Oranen 2004, 140.) Se voi myös siirtyä omien lasten kasvatukseen, sillä äidit, jotka olivat altistuneet lapsuuden kodissaan väkivallalle, pahoinpitelivät herkemmin omaa lastaan (Haapasalo 1999, 30). Tähän syynä voi olla se, että lastaan pahoinpitelevä äiti on lapsuudessaan samaistunut väkivaltaiseen isään, jolloin he voivat olla väkivaltaisia suhteissaan sekä omien lasten kasvatuksessa (Oranen 2004, 140). Alttius väkivallan käyttöön tai kohteeksi joutumiseen on suuri, kun väkivallan oikeutukset ja selviytymiskeinot ovat olemassa itsestään selvinä ja luonnollisina (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 22).

Haapasalo (2005) on pohtinut, mistä johtuu väkivaltaisen ja epäsosiaalisen käyttäytymisen välinen yhteys. Lapsuuden vaikutus on merkittävä, sillä vanhempien keskinäisen väkivallan sivusta seuraaminen tai väkivallan kokeminen lisäävät huomattavasti parisuhdeväkivallan riskiä aikuisuudessa. Haapasalo toteaa kuitenkin, etteivät kaikki pahoinpidellyt lapset jatka väkivallan käyttöä. Väkivallan käytön pystyvät katkaisemaan ne lapset, jotka ymmärtävät, että selkäsaunat eivät olleet ansaittuja ja että heitä oli kohdeltu väärin lapsina. Ne, jotka vähättelevät kokemaansa väkivaltaa, todennäköisesti jatkavat samalla linjalla, koska heillä ei ole eheää kuvaa omasta lapsuudestaan. Tapahtuneiden läpikäynti ja asioiden tiedostaminen on tärkeä seikka sille, toistaako saamaansa kohtelua vai katkaiseeko kierteen. (Haapasalo 2005, 21.) Myös Orasen (2004) mukaan pojilla, jotka ovat altistuneet kodissaan väkivallalle, on suurempi riski käyttäytyä väkivaltaisesti omassa parisuhteessaan. Kehityspsykologisten seurantatutkimusten mukaan noin kolmasosa jonkin tyyppistä kaltoinkohtelua kokeneista lapsista käyt-

täytyy väkivaltaisesti tai pahoinpitelee omia lapsiaan. Margolin (2003) tutkimusten mukaan väkivallan siirtyminen aikuisuuteen on todennäköisempää, jos väkivallan käyttöä pidetään oikeutettuna ja hyväksyttävänä verrattuna poikiin, jotka tuomitsevat sen jyrkästi. (Oranen 2004, 139.)

Asenteet eivät kuitenkaan kerro koko totuutta siitä, mitä käyttäytymisen tasolla tapahtuu kuten Weinehallin (1997) tutkimus osoittaa. Sen mukaan pojat eivät halunneet jatkaa isänsä väkivaltaista käyttäytymistä omassa suhteissaan eivätkä tytöt aikoneet sietää samanlaista kohtelua, mitä olivat äitinsä nähneet kärsivän. Puheistaan huolimatta pojat löivät silloin tällöin tyttöystäviään ja uskoivat, että tytöt ansaitsivat sen ja että heillä oli mielestään erityinen peruste lyömiselle. Poikien selitysten mukaan tytöt yllyttivät heitä lyömiseen, millä he kielsivät oman vastuunsa tapahtuneesta. (Weinehall 1997, 340.) Antikainen (1999) toteaa, että harva väkivaltaisesti käyttäytyvä mies pitää itseään väkivaltaisena. Juuri vastuun ulkoistaminen pois itsestä on miesten keskeinen keino oikeuttaa oma käyttäytyminen. (Oranen 2004, 139.) Weinehallin (1997) tutkimuksessa tytöt altistuivat myös omassa suhteissaan väkivallalle, mutta uhreina. He syyttivät lyömisestä itseään ja löysivät usein selittävän tekijän poikaystävänsä pahoinpitelyille, kuten alkoholin tai huumeet. (Weinehall 1997, 340.) Pösö tutki vuonna 2004 suomalaisten koulukotinuorten antamia merkityksiä väkivallalle. He selvittivät nuorten poikien näkemyksiä fyysisestä ylivoimaisuudestaan tyttöjä kohtaan, missä kontekstina oli parisuhde. Poikien puheissa väkivalta hahmottui välineeksi, jolla tuotettiin parisuhteeseen sosiaalista järjestystä. Poikien mielestä väkivaltaa voi käyttää tyttöjen hiljentämiseen, mutta he kuvasivat sen käyttöä hallittuna ja että he voisivat itse säädellä väkivallan intensiteettiä. He myös pitivät lyömistä oikeutettuna, jos tyttö oli ensin lyönyt heitä. Se oli heidän mielestään tasa-arvoa, vaikkakin tytöt olivat heikompia heihin verrattuna. (Pösö, 2004, 152.)

Heiskasen ja Piispan (1998) tutkimuksen mukaan miehen lapsuuden kodin väkivaltainen isän roolimalli siirtyy useasti miehen omaan parisuhteeseen. Miehistä, joiden isä oli käyttänyt väkivaltaa puolisoaan kohtaan, 40 % heistä oli käyttänyt väkivaltaa omassa parisuhteessaan. Vastaava luku oli puolestaan 14 % niiden miesten kohdalla, joiden isä ei käyttänyt väkivaltaa puolisoaan kohtaan. Naisilla, joiden isä oli ollut väkivaltainen puolisoaan kohtaan, 38 % oli joutunut myös väkivallan tai sillä uhkailun kohteeksi omassa parisuhteessaan. Kun verrataan väkivallattomiin isiin, 22 % oli joskus kokenut väkivaltaa nykyisessä parisuhteessaan. Tytöt voivat myös samaistua väkivaltaa käyttäviin isiin, jolloin he saattavat olla väkivaltaisia omis-

sa seurustelusuhteissaan. Myöhemmin tämä samaistuminen voi tulla esille omien lasten pahoinpitelynä. (Oranen 2004, 140.)

4.5 Nuorten ryhmätoiminta Jyväskylässä

Nuorten keskus ry perusti Nuoret ja perheväkivalta-projektin yhdessä Jyväskylän kaupunkiseurakunnan kanssa, mikä toteutettiin Jyväskylässä 1.3.2002–31.12.2003. Kaupunkiseurakunnan lisäksi muita yhteistyökumppaneita olivat Keski-Suomen perheasiain neuvottelukeskus ja Jyvässeudun kriisikeskus Mobile. Yhteistyötä tehtiin myös Jyväskylän kaupungin aluesosiaalityön sekä Nuorten palvelukeskuksen tukiasuntotoiminnan kanssa. Yhteistyötahojen tuli olla sellaisia, että niiden kautta oli mahdollista tiedottaa nuorille ryhmätoiminnasta ja saada nuoria eri väyliä pitkin ryhmiin. Taloudellista tukea projekti sai mm. Alkolta ja Raha-automaattiyhdistykseltä. Projektin tavoitteena oli perheväkivaltaa kohdanneiden nuorten ohjattun vertaisryhmän toiminnan jatkaminen ja sen kehittäminen yhdessä Jyväskylän kaupunkiseurakunnan erityisnuorisotyön kanssa. Jyväskylässä nuorille oli jo vuonna 2000 ensimmäisen kerran ryhmätoimintaa. Tämän lisäksi projektin tarkoituksena oli vakinaistaa ryhmätoiminta osaksi erityisnuorisotyötä, mihin liittyi myös tavoite muodostaa moniammatillisen yhteistyöverkoston muodostaminen ryhmätoiminnan ympärille. Tavoitteena oli myös auttaa nuorten kanssa toimivia ihmisiä tunnistamaan perheväkivaltaa kohdanneita lapsia ja nuoria. Projekti kehitti tähän erillisen koulutusosion, joka tarjosi tietoa perheväkivallasta ilmiönä ja keinoja, joilla pystyttäisiin entistä paremmin puuttumaan siihen, että väkivalta perheissä loppuisi. (Nuoret ja perheväkivalta-projektin väliraportti 2003.)

Tällä hetkellä Jyväskylässä on meneillään kolme ammatillisesti ohjattua ryhmää nuorille. Perheväkivaltaa kohdanneiden nuorten ryhmätoiminta on tarkoitettu niille nuorille, jotka ovat kokeneet kotonaan perheväkivaltaa joko todistamalla sitä tai olemalla väkivallan suorana kohteena. Ryhmään pääsyn edellytyksenä on, että nuorella on turvallinen elinympäristö eli joko väkivalta on loppunut tai nuori on muuttanut kotoa pois. Ryhmiin osallistuvat nuoret ovat 15 - 21-vuotiaita. Ryhmä kestää noin vuoden ajan kokoontuen 2-4 kertaa kuukaudessa. Ryhmää ohjaa kerrallaan kaksi ohjaajaa ja nuoria on mukana yhdessä kokoontumisessa 3-6. Jyväskylässä ryhmätoimintaa rahoittaa kaupunkiseurakunnan erityisryhmätyö.

Nuoret tulevat ryhmään kriisikeskus Mobilen, Nuorten Palvelukeskuksen ja Kotona turvassa-projektin kautta. Aluksi nuoret kutsutaan haastatteluun, jossa kartoitetaan nuorten elämäntilannetta, väkivaltahistoriaa sekä soveltuvuutta ryhmätyöskentelyyn. Ryhmän tavoitteina on vertaistuen antaminen omien kokemusten ja selviytymistarinoiden kautta, auttaa nuorta löytämään sanoja omille tunteilleen, ennaltaehkäistä väkivaltaisen mallin siirtymistä sukupolvelta toiselle sekä auttaa löytämään voimavaroja selviytymiseen. Tavoitteena on myös käsitellä nuoren suhdetta itseensä ja toisiin ihmisiin sekä tukea kasvua kohti aikuisuutta. Ryhmän toimintamenetelmiin kuuluu keskustelua mm. väkivallan ilmenemismuodoista, uskomuksista ja perheen rooleista. Keskustelujen lisäksi ryhmässä käsitellään väkivaltaa erilaisten toiminnallisten menetelmien avulla kuten kyselylomakkeilla, omakuvien, tarinoiden sekä kotitehtävien kautta. Vasta ryhmätoiminnassa, kun väkivalta on loppunut, nuori opettelee nimeämään ja tunnistamaan tunteitaan. Nuori oppii, että hänellä on oikeus tunteisiin niin väkivallan tekijää kuin uhrejakin kohtaan. Oikeus vihata tekijää ja sitä kuka väkivallan on sallinut. Tämä onkin yksi ryhmätoiminnan tärkeimmistä tavoitteista. Ryhmätoiminnan kautta nuori saa mahdollisuuden käsitellä pahoja ja traumaattisiakin asioita, jotta ne eivät siirtyisi aikuisuuteen ja että niiden kanssa pystyisi elämään siedettävämmin. Nuoruuteen liittyy itsenäistyminen, minkä haastateltavat ovat nähneet hyväksi vaiheeksi käsitellä nuoren elämää ja kokemuksia. (Nuoret ja perheväkivalta-projektin väliraportti 2003.)

5 AINEISTOT JA METODIT

5.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten lapsuudessa ja nuoruudessa perheessä kohdattu väkivalta vaikuttaa nuoruuteen ja nuoriin sekä myöhempään elämään. Tehtävänä oli myös selvittää, miten väkivaltaa kotonaan kohdanneita nuoria voi auttaa ja millaisia yhteiskunnallisia interventioita se vaatii. Halusin tutkia lapsuudessa koettua väkivaltaa nuorten näkökulmasta, koska väkivallan vaikutuksia nuoriin on tutkittu todella vähän. Perheväkivalta aiheena kiinnosti, koska en ollut perheväkivaltaa nähnyt enkä ollut opinnoissakaan siihen törmännyt. Väkivalta oli aihe, josta halusin tietää enemmän jo tulevan ammattinikin kannalta. Tulevana sosiaalityöntekijänä minulla on paremmat valmiudet kohdata väkivaltaa kokenut asiakas tutkimukseni ansiosta.

5.2 Aineistojen esittely

Vastaan tutkimustehtävään kahden erilaisen aineiston perusteella. Kertomusaineisto tuo esille nuorten naisten omakohtaisen kokemuksen lapsuudessa ja nuoruudessa kohdatusta väkivallasta ja sen merkityksestä heidän elämässään. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaajat puolestaan kertovat oman näkemyksensä, kuinka perheväkivaltaa kohdanneita nuoria tulisi auttaa. Tutkimuksellani annan monipuolisen kuvan perheväkivallasta, mutta samalla hain myös vastausta siihen, mitä pitäisi tehdä. Seuraavassa esittelen aineistot tarkemmin.

Aineistoni kertomukset ovat peräisin Tasa-arvoasian neuvottelukunnan järjestämästä kirjoituskilpailusta vuodelta 1995. Kirjoituskilpailun otsikko oli ”Väkivallasta vapaaksi” ja se painottui selviytymistarinoihin väkivallasta. Naisia oli pyydetty kirjoittamaan aiheesta ”Väkivallan kohteina olleina naisina”. Kirjoituskilpailussa oli pyydetty kertomaan, millaista on elää väkivaltaisessa suhteessa, miten suhteesta on päässyt irrottautumaan ja kuinka on selviytynyt. (Husso 2003, 28.) Lisäksi osa kirjoittajista kertoo lapsena ja nuorena koetusta väkivallasta. Kirjoituskilpailussa syntynyt kertomus on temaattinen muistelukirjoitus. Kertomus on temaattinen, koska naisia oli pyydetty kirjoittamaan tietystä teemasta. Muisteluksi kertomuksen puo-

lestaan tekee se, että naiset kertoivat kokemastaan miesten tekemästä väkivallasta. Kirjoituksissaan he muistelevat tapahtumia, tilanteita ja tuntemuksia, joita väkivalta oli aiheuttanut. (Mt., 29.) Muistelukirjoituksen ajatuksena on, että yksilön ainutkertaisten kokemukset heijastavat yleistä yhteiskunnallista tilannetta, minkä kautta voidaan ja on mahdollista tehdä johtopäätöksiä yleisestä. (Eskola & Suoranta 1998, 135.)

Tutkimuksessani käytän neljää eri kirjoituskilpailun kertomusta. Valitsin valmiit jo kirjoitetut kertomukset siksi, että samoista teemoista kysyminen suoraan väkivaltaa kokeneelta nuorelta olisi voinut olla liian rankkaa nuorelle. Toisekseen en usko, että nuoret olisivat avautuneet tuntemattomalle haastattelijalle yhtä avoimesti, mitä anonyymisti kirjoittaminen sallii. Kertomuksia on neljä, koska vain näissä neljässä kertomuksessa on kuvattu myös lapsuudenperheessä tapahtuvaa väkivaltaa, mikä on tutkimukseni kannalta oleellista. Valitsin kertomukset tiettyjen kriteereiden pohjalta. Tärkein vaatimus sille, että otin kertomuksen mukaan tutkimukseeni oli se, että kertomuksen kirjoittaja oli kokenut lapsuudessa perheväkivaltaa ja kertoi ja kuvasi sitä kertomuksen alussa. Toiseksi halusin, että kirjoittaja kertoi nuoruudestaan ja siitä miten lapsuudessa tapahtunut väkivalta oli vaikuttanut nuoruuteen ja myöhempään elämään. Yhdessä kertomuksessa täyttyy vain ensimmäinen kriteeri, mutta valitsin sen kuitenkin, koska siinä kuvataan niin hyvin tutkimukseni kannalta olennaista tilannetta eli miten lapsi kokee, kun joutuu todistamaan vanhempiensa välistä väkivaltaa. Muissa kolmessa kertomuksessa molemmat kriteerit täyttyvät, jonka lisäksi kertomuksissa esiintyvät kaikki eri väkivallan muodot. Jokainen näistä kolmesta kertomuksesta valaisee omalta osaltaan väkivallan merkitystä nuoruuteen ja myöhempään elämään.

Olen keksinyt jokaiselle kirjoittajalle peitenimen. Näin tekstiä voi helpommin seurata, kun tietää mitä kukin sanoo ja toisaalta se estää kirjoittajien tunnistamisen. Ensimmäisen kirjoittajan olen nimennyt Liisaksi, jonka isä käytti fyysisistä väkivaltaa perheen viittä sisarusta kohtaan. Perheen äitiä isä ei lyönyt, mutta äiti ei kuitenkaan puuttunut lasten kokemaan väkivaltaan millään tavalla. Koettu väkivalta vaikutti monin tavoin Liisan henkiseen hyvinvointiin sekä seurustelusuhteisiin. Toisen kertomuksen kirjoittajasta käytän nimeä Paula. Myös Paula isä harjoitti fyysisistä sekä psyykkistä väkivaltaa perheen lapsia kohtaan. Kuten Liisankin kertomuksessa perheen äiti säästyi väkivallalta, mutta sulki silmänsä lapsiin kohdistuvalta väkivallalta. Paulan lapsuudessa koettu väkivalta vaikutti nuoruuteen siten, että hän ajautui väkivaltaiseen parisuhteeseen ja kohtasi muitakin ongelmia. Kolmas kertomus kuvaa hyvin lapsuutta ja sitä tilannetta, jossa lapset ovat, kun joutuvat altistumaan vanhempiensa väliselle vä-

kivallalle. Kertomuksen päähenkilön olen nimennyt Saaraksi. Neljännen kertomuksen kirjoittaja on Raija, jonka isä käytti tytärtään seksuaalisesti hyväksi. Kertomus etenee nuoruuteen ja kuvaa, millaisia vaikeuksia lapsuudessa kohdattu hyväksikäyttö aiheuttaa.

Tutkimukseni toinen aineisto koostuu parihaastattelusta, jossa haastateltavina oli kaksi ohjaajaa, jotka molemmat vetävät väkivaltaa kohdanneille nuorille ryhmätoimintaa Jyväskylässä. Ammatiltaan toinen haastateltavista on sosiaalityöntekijä ja toinen kirkon nuorisotyönohjaaja. Ryhmätoiminnan ohjaajat ovat asiantuntijoita kertomaan nuorten kohtaamasta väkivallasta ja he ottavat myös kantaa siihen, miten yhteiskunta voisi auttaa väkivaltaa kohdanneita nuoria. Aluksi olin ajatellut, että haastattelun heitä erikseen, mutta toinen ohjaajista ehdotti, että haastattelusta voisi tulla sujuvampi, jos heitä haastateltaisiin yhtä aikaa. Perusteluna parihaastattelulle oli myös se, että toinen voisi aina tarvittaessa täydentää toisen vastausta ja lisätä, jos toisen vastauksesta tuli mieleen jotain aiheen kannalta oleellista uutta asiaa. Myös Hirsjärvi ja Hurme (2000, 61) toteavat, että ryhmähaastattelussa haastateltavat kommentoivat asioihin melko spontaanisti sekä antavat monipuolista tietoa tutkittavasta aiheesta sekä tekevät uusia huomioita. Haastatellessani kahta ohjaajaa haastattelu oli parhailaan juuri sitä, että toinen kuunteli toisen vastausta, jonka jälkeen toinen pystyi kommentoimaan ja täsmentämään toista ja taas toisaalta toisen vastauksesta saattoi toiselle tulla mieleen jotain aivan uutta, mitä ei ollut vielä käsitelty. Alasuutari (1995, 131) toteaa, että ryhmähaastattelu tuottaa tässä suhteessa aivan erilaista tutkimusaineistoa, mitä mahdollisesti olisi saatu yksilöhaastattelulla. Tutkimuksessani haastattelun tekoa helpotti se, että henkilöitä oli vain kaksi, joita haastattelin yhtä aikaa. Näin ollen vältyin siltä, että haastateltavat eivät puhuneet toistensa päälle, jolloin litterointi oli helpompaa.

Koska halusin, että haastattelussa käydään läpi tutkimuskysymykseni kannalta olennaisimmat teemat, niin luontevinta oli valita tähän tarkoitukseen teemahaastattelu. Teemahaastattelun avulla saadaan vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa selville ne asiat, joista tutkija on kiinnostunut ja jotka kuuluvat tutkimuksen aihepiiriin. Haastattelu voidaan nähdä eräänlaisena keskusteluna, joka kuitenkin tapahtuu tutkijan aloitteesta ja ehdoilla. (Eskola & Vastamäki 2001, 24.) Laadin haastattelurungon niin, että kaikki tutkimusongelmani kannalta tärkeimmät aihealueet tulivat käsitellyiksi haastattelussa. Kysymykset jakaantuivat neljään eri teemaan, jossa ensimmäinen kysymys toimi ikään kuin pääkysymyksenä, jota alla olevat kysymykset täydensivät. Menettely onkin teemahaastattelulle tyypillistä ja sitä kutsutaan suppilotekniikaksi, missä tutkija etenee laajoista kysymyksistä rajatumpiin ja täsmällisimpiin (Hirsjärvi &

Hurme 2000, 109). Haastattelu toteutui toukokuussa 2006 ja se kesti noin kaksi tuntia. Haastattelu eteni valmiiksi laaditun rungon mukaisesti, mutta tein kuitenkin selventäviä lisäkysymyksiä, jos minua jäi askarruttamaan jokin vastaus tai halusin saada lisätietoa esille nousseesta asiasta. Myös haastateltavat laajensivat aihepiiriä, kun heille muistui mieleen haastattelun edetessä asioita, jotka liittyivät aiheeseen, mutta niitä ei varsinaisesti kysytty haastattelussa. Teemahaastattelu antaa haastateltaville mahdollisuuden kertoa asioista, joita ei ole etukäteen suunniteltu, mutta jotka kuitenkin liittyvät tutkimusaiheeseen (Hirsjärvi & Hurme 2000). Seuraavaksi litteroin haastattelun ja litteroitua tekstiä syntyi 15 sivua.

5.3 Kertomusten analyysimenetelmänä sisällönanalyysi

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että tutkimusongelma ei ole välttämättä täsmällisesti ilmaistu tutkimussuunnitelmassa, vaan se elää koko prosessin ajan ja täsmentyy kirjoittamisen edetessä. (Aaltola & Valli 2001, 69.) Omassa tutkimuksessani tutkimuskysymykset ovat tarkentuneet ja osaksi myös muuttaneet muotoaan siitä, mitä ne olivat alkuperäisessä tutkimussuunnitelmassa. Laadullisen tutkimuksen yhtenä tavoitteena on saada selville tutkimuksen kohteen näkökulma ja näkemys tutkittavasta ilmiöstä (Kiviniemi 2001, 6).

Kertomusaineiston analysoimisessa käytin temaattista sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin tehtävänä on luoda selkeä sanallinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sen avulla pyritään järjestämään aineisto selkeään ja tiiviiseen muotoon niin, ettei kadoteta sen sisältämää informaatiota. Tarkoituksena onkin juuri lisätä informaatioarvoa, kun hajanaisesta aineistosta luodaan yhtenäistä tietoa. Sisällönanalyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriaohjaavasti. Tässä tutkimuksessa käytin teorialähtöistä sisällönanalyysiä, koska minulla oli taustakirjallisuuden perusteella näkemys siitä, mitä aineistostani etsin. Aloitin analyysin sillä, että luin moneen kertaan kertomukset läpi. Tämän jälkeen pelkistin aineiston eli karsin tutkimuksen kannalta epäoleellisen pois. Aineiston pelkistämistä ohjasi osaltaan myös tutkimustehtävä. Seuraavaksi klusteroin eli ryhmittelin aineiston etsimällä aineistosta samankaltaisia asioita kuvaavia sitaatteja. Kun olin löytänyt kutakin teema-aluetta vastaavat kohdat kertomuksista, irrotin teemaa parhaiten kuvaavia sitaatteja jokaisesta kertomuksesta. Kunkin teema-alueen alkuun laitoin haastatteluaineistosta sitaatin, koska haastattelusta irrotetut sitaatit kuvasivat hyvin alkavaa teema-aluetta. Samaa teemaa kuvaavat sitaatit yhdistin teemakoko-

naisuudeksi, jolle keksin teemaa parhaiten kuvaavan nimen. Sitaattien käyttö mahdollistaa myös lukijan arvioimaan, vastaavatko tutkijan tekemät tulkinnat todellista tekstiä (Eskola & Suoranta 1998, 81). Jatkoin käsittelyä abstrahoinnilla eli käsitteellistämällä, jossa käsitteellistämistä jatketaan yhdistelemällä luokituksia niin kauan kuin se on aineiston sisällön näkökulmasta mielekästä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–115). Tämän jälkeen olen tutkimuskirjallisuuden avulla selvittänyt ja tulkinnut sitaatteja kunkin teema-alueen kohdalla. Sitaatit toimivat kertomusten ydinkohtina ja yhdessä niistä muodostuu looginen kokonaisuus, jota lukijan on helppo ja mielekäs seurata. Tuomen ja Sarajärven (2002, 110–115) mukaan käsitteellistämässä empiirinen aineisto liitetään yhteen teoreettisten käsitteiden kanssa, jossa ne yhdessä muodostavat mallin kustakin teemakokonaisuudesta.

5.3.1 Ydintarina – yhtenäinen kuvaus neljästä kertomuksesta

Kertomusaineiston metodina olen käyttänyt myös ydintarinaa. Seuraavassa esitän kertomuksista muodostuneen ydintarinan, joka on pääkohdiltaan yhtenäinen kuvaus kaikista neljästä kertomuksesta. Ydintarinan avulla tarkastelen mieluummin kertomusten kokonaisuutta kuin yksityiskohtia. Hännisen (2002) mukaan kokonaisuus tuo paremmin ilmi peruslogiikkaa, jonka mukaisesti tutkittavat jäsentävät tapahtumia. Tämä puolestaan painottaa kertomusten yhtenäisyyttä ja yksijuonisuutta yksityiskohtaisuuden kustannuksella. (Hänninen 2002, 33.) Alasuutarin (1999) mukaan lukija saa ydintarinan avulla selkeän kuvan käsiteltävistä kertomuksista ja se auttaa yhdistämään useiden kymmenien sivujen kertomukset toisiinsa, mutta näkemään myös kertomuksia erottavat ja yhdistävät piirteet (Alasuutari 1999, 131).

Kertomusteni ydintarina on seuraavanlainen: lapsi kokee lapsuudessaan perheväkivaltaa, joka on joko fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa tai altistumista väkivallalle eli lapsi joutuu sivusta seuraamaan vanhempiansa välistä väkivaltaa. Väkivallan käyttäjä on lapsen biologinen isä ja uhreja äiti ja lapset. Perheiden äidit vaikuttavat avuttomilta väkivallan edessä. He eivät puutu lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan. He eivät tiedä tyttärensä kohdistuvasta seksuaalisesta väkivallasta mitään tai heitä itseään lyödään. Väkivalta luo uhan ja pelon sävyttämän ilmapiirin lapsuuteen. Perheessä tapahtuva väkivalta kumuloituu perheen sisäisten suhteiden lisäksi muihinkin sosiaalisiin suhteisiin eli väkivalta synnyttää uutta väkivaltaa. Tämä näkyy jo varhaisnuoruudessa joidenkin nuorten kohdalla, sillä he käyttävät väkivaltaa ongelmien

ratkaisukeinoina muiden nuorten kanssa. Naiset näkevät lapsuuden perheen antaman väkivaltaisen samaistumismallin vaikuttaneen siihen, että he ajautuvat väkivaltaisiin parisuhteisiin jo nuorena. Yhdessä kertomuksessa nainen itse käyttää väkivaltaa seurustelusuhteessaan.

5.4 Parihaastattelun analyysimenetelmänä teemoittelu

Aloitin haastatteluaineiston analysoinnin ja tulkinnan sillä, että litteroin nauhoitetun haastattelun. Tämän jälkeen luin tekstin useaan kertaan läpi. Päätin käyttää analyysimenetelmänä teemoitteluja, sillä jo haastattelussa käyttämäni teemahaastattelurunko ohjasi aineistoa tiettyjen teemojen alle. Eskola ja Suorannan (1998) mukaan teemoittelussa nostetaan aineistosta esille tutkimusongelmaa valaisevia teemoja, jolloin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen ilmenemistä ja esiintymistä aineistossa (Eskola & Suoranta 1998, 175–176). Teemat jakautuivat haastattelurungossa kolmeen eri osa-alueeseen, joita olivat nuoren perhetausta, nuoruus sekä yhteiskuntaosio. Kolme pääteemaa toimi yläkäsitteinä, joiden alla oli teemaa selventäviä alakäsitteitä. Tässä vaiheessa yhdistin osan alakäsitteistä yhteen, jotta tieto olisi yhtenäisempää ja kootumpaa. Käyttämäni käsitteet nimesin uudelleen, jotta ne vastaisivat paremmin yhdisteltyä aineistoa. Tämän jälkeen tulkitsin tutkimuskirjallisuuden avulla saamiani tutkimustuloksia, jotta lukija saa mahdollisuuden kriittisesti tarkastella tuloksia eri näkökulmista. Sopiiviin kohtiin lisäsin myös sitaatteja haastatteluaineistosta elävöittämään tekstiä.

5.5 Tutkimuksen luotettavuuden arviointia

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullisen tutkimuksen arviointi kiteytyy siihen, onko tutkimusprosessi itsessään luotettava. Laadullisen tutkimuksen tekijä on tutkimuksensa subjekti, joka tekee tutkijasta tällöin keskeisimmän tutkimusvälineen. Tämä lähtökohta tulee myöntää ja huomioida luotettavuutta arvioidessa. (Eskola & Suoranta 1998, 209–211.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa mitään yksiselitteistä ohjetta. Tutkimusta kuitenkin voi arvioida kokonaisuutena, jossa sen sisäinen johdonmukaisuus painottuu. Tuomi ja Sarajärvi (2002) pitävät laadullista tutkimusta luotettavana silloin, kun tutkija kertoo, kuinka tutkimus on syntynyt. Tutkimuksesta on käytävä ilmi tutkimuksen eri vaiheet, jolloin tutkimustulokset tulevat selkeiksi ja ymmärrettäviksi. Tutkijan tulee siis antaa lukijoille tarpeeksi tietoa, kuinka tutkimus on tehty, minkä perusteella lukijat voivat itse arvi-

oida onko tutkimus luotettava. Tutkimuksesta on käytävä ilmi tutkimuksen kohde ja tarkoitus sekä tutkijan oma kiinnostus ja sitoutuminen tutkittavaan ilmiöön. Tutkimuksessa on kerrottava aineiston informanteista ja aineiston keruusta sekä tutkimuksen kestosta. Aineiston analyysin ja raportoinnin kuvaaminen ovat myös olennaisia asioita luotettavuuden varmistamiseksi. Lopuksi tutkijan on vielä arvioitava itse oman tutkimuksensa luotettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135–138.) Edelliseen perustuen olen käynyt tutkimuksessani läpi edelliset kohdat ja kertonut niistä kunkin vaiheen kohdalla parantaen näin tutkimukseni luotettavuutta.

Tutkimuksessani olen käyttänyt kahta erilaista aineistoa. Halusin tuoda tällä ratkaisulla mahdollisimman monipuolisen näkemyksen perheväkivallasta. Kertomusaineistosta saadut tulokset tuovat esille väkivallan kokemuksen hyvin subjektiivisena kokemuksena, kun väkivallan uhrien oma ääni pääsee esille. Kertomukset väkivallasta ovat hyvin rehellisiä ja aitoja kuvauksia siitä, mitä elämä on ollut väkivallan varjossa. Anonyymisti kirjoittaminen on mahdollistanut tämän. Haastatteleamalla väkivaltaa kohdanneita nuoria, aineisto tuskin olisi ollut yhtä rehellistä ja paljastavaa. Syvimmät ja häpeää tuottavat asiat olisivat voineet helposti jäädä sanomatta aiheen arkaluonteisuuden takia. Kertomusaineistosta saadut tulokset keskittyvät vastaamaan siihen, mitä koettu väkivalta on yksilön kannalta. Parihaastattelu jatkaa siitä, mihin kertomusaineiston tulokset jäävät eli haastattelutulosten avulla laajennan kysymyksen siihen, miten perheväkivaltaa kohdanneita nuoria tulisi auttaa. Tutkimuksessani en siis tyydy toteamaan, miten lapsuudessa koettu väkivalta vaikuttaa nuoriin, vaan jatkan tutkimustani siihen, mitä pitäisi tehdä. Kaksi erilaista aineistoa eivät ole rinnakkaisia, vaan molemmilla on oma yksilöllinen ja toisaalta täydentävä tehtävä tutkimuksessani, sillä käytän haastatteluaineistosta nousseita sopivia sitaatteja kertomusaineiston tulososiossa. Näin haastatteluaineiston sitaatit kuvaavat ja täydentävät toinen toisiaan ja haastatteluaineiston sitaatit tukevat kertomusaineiston tuloksia.

6 KERTOMUKSET PERHEVÄKIVALLAN TULKKINA

6.1 Lapsuuden väkivaltakokemukset

Haastatteluaineistossani ohjaajat kertoivat ajattelevansa, että perheessä tapahtuu väkivaltaa, koska joku perheenjäsenistä käyttää valta-asemaansa väärin. Heidän mielestään ei voi sanoa tiettyjä tilanteita, joissa väkivaltaa tapahtuisi. Perheissä voi olla alkoholiongelmia, taloudellisia vaikeuksia tai perhe voi olla kaupungin parhaiten taloudellisesti toimeentuleva perhe ja silti perheessä on väkivaltaa. Myös Oranen (2004) päätyy esittämään, että pohjimmiltaan väkivallassa on kyse tekijän pyrkimyksestä ja halusta kontrolloida ja hallita toista ihmistä ja hänen toimintaansa kipua tuottamalla (Oranen 2004, 129).

Sariolan (1990) tekemän Lasten väkivalta- ja seksuaalikokemukset 15–16-vuotiaille kyselytutkimuksen mukaan väkivalta liittyi lasten kasvatukseen ja sitä pidettiin kasvatuskeinona. Vakavan väkivallan määrä oli huolestuttava, sillä joka kymmenes lapsi oli kokenut kotonaan vakavaa fyysistä väkivaltaa. Käytetty väkivalta oli ollut potkaisemista, nyrkiniskuja tai vieläkin vakavampaa väkivaltaa. Lievää väkivaltaa kohdanneiden lasten ja nuorten kohdalla luku oli jo lähes 70 %. Lievään väkivaltaan laskettiin kuuluvaksi piiskaaminen, tukistaminen ja läimäiseminen. (Sariola 1990, 39–43.) Kertomusaineistossani väkivalta vallankäyttönä näkyi monin tavoin. Seuraavassa on kuvattu sitä, kuinka fyysinen väkivalta verhoillaan kasvatuskeinoksi.

6.1.1 Fyysinen väkivalta ”kasvatuskeinona”

Väkivalta on muuttunut normaaliksi, niin itseään kohti kohdistunut kasvatuskeino onkin väkivaltaa. Läpsäsyä, tukasta vetämistä. (haastattelu)

Lastensuojelun Keskusliiton vuonna 2006 teettämän tutkimuksen mukaan kolmannes suomalaisista hyväksyy väkivallan lasten kasvatuskeinona. Väkivaltaa on fyysinen ojentaminen eli tukistaminen, läimäytykset sekä korvatillikat. Kysely teetettiin edellisen kerran vuonna 2003, jolloin hieman suurempi joukko hyväksyi väkivallan kasvatuskeinona. Kymmenen prosenttia

vastaajista hyväksyy myös potkimisen ja nyrkillä lyömisen kasvatukseen uusimman tutkimuksen mukaan. Kuitenkin lapsen ruumiillinen kuritus kiellettiin lailla jo vuonna 1984. Lea Pulkkisen (2006) mukaan ruumiillinen kuritus kasvattaa lapsessa aggressiivisuutta ja uhmaa. Pulkkisen mukaan kurittaminen ei kehitä tunteiden hallintaa eikä myöskään opeta lasta vastuullisuuteen. Kurittaminen aiheuttaa epäluottamusta lapsen ja vanhemman välille ja vaikeuttaa lapsen kanssa toimimista. Paavilaisen (1998) tekemän tutkimuksen mukaan lapsiin kohdistuva fyysinen väkivalta on moninaista. Se voi olla tukistamista, luunapin antoa, mattopiiskalla ja vyöllä lyömistä ja hakkaamista, hiljaiseksi lyömistä, retuuttamista tai pään seinään hakkaamista. Tutkimuksessa ilmeni myös, että äidit suhtautuvat miehiä kielteisemmin fyysiseen kurittamiseen. (Paavilainen 1998, 77.) Myös omassa kertomusaineistossani näkyy, kuinka väkivalta verhoillaan kasvatukseen. Aineistossani kuitenkin tulee ilmi se tosiseikka, että väkivaltaa käytetään mitä pienimmistä rikkomuksesta, joka tulee esille seuraavissakin sitaateissa.

Kerran olin jäänyt koulumatkalla naapuriin, isä tuli hakemaan minua. Hän tempaisi tukasta kiinni, hyppäsi pyörän selkään, veti minua perässään jonkun matkaa ja jätti maahan makaamaan. Olin silloin 7-vuotias. (Paula)

Veli oli kertonut juttuja ja me olimme nauraneet. Isä oli kieltänyt monta kertaa, mutta meitä vain nauratti. Isä nousi sängystä, askeleet menivät porstuaan. Hän otti hevosen ohjokset nauhasta. Odotusta, peitteen vetämistä ympärille. Peittelin pikkusiskon ja odotin ensimmäistä lyöntiä. (Raija)

Aineistoni kertomuksista nousi esiin myös fyysinen väkivalta vakiintuneena tapana ja käytäntönä. Sitaatista käy ilmi, kuinka väkivalta muistuttaa vitsan muodossa jatkuvasta läsnäolosta ja tarvittaessa mahdollisesta käyttönotosta. Väkivallan pelko jo itsessään on erittäin kuluttavaa ja pelottavaa lapsille.

Lapsuuteeni kuului kovakätinen kasvatustapa: vitsa aina näkössä, oven karmin päällä, aina valmiina, muistuttamassa herrasta talossa. Herraa aloin iän mukana halveksia, myöhemmin koko miessukukuntaa. Varhainen muisto nöyryytyksestä: minä takapuoli paljaana, jota isäni risuilla löi, minä en itkenyt. Muistan varhain tunteneeni ylpeyttä, että en itkenyt, vaikka kuinka löisi. Itkemättömyys oli minun henkilökohtainen voitto, viimeinen sanani. Minut olisi voinut nujertaa vain tappamalla. (Liisa)

Husso (2003) toteaa väitöskirjassaan, että itkeminen on perinteisesti ollut naisille hyväksyty tapa purkaa tunteita, mutta se on myös tulkittu kulttuurissamme heikkouden merkiksi. Kyynelleet viestittävät kykenemättömyydestä ja heikkoudesta, jotka ovat vastakohtia pärjäämiselle ja vahvuudelle. (Husso 2003, 181.) Husson tutkimuksessa ilmenee myös se, että toistuvaan pahoinpitelyyn liittyy turtumus. Äärimmilleen viety tuska ja kipu voi johtaa turtumukseen, jossa yhteys omiin haluihin ja tuntemuksiin sekä omaan kehoon voi heikentyä tai katketa. Toisaalta turtumus kertoo siitä, miten väkivallan kohteena oleminen muuttaa suuntautuneisuutta ja suhteita omaan itseen ja kehoon. Tyhjyyden ja turtumisen kokemiseen liittyy koko olemassa olon lävistävä kokemus. Tapahtuva väkivalta voi olla niin sietämätön kokemus, että turtuneisuus voi olla myös kroonistunut olotila tai se voi olla selviytymisstrategia. (Husso 2003, 238–239.)

6.1.2 Henkinen väkivalta

No kyllä niillä nuorilla, ketä minä olen työssäni tavannut, niin jokaisella on omassa perheessään ennen fyysistä väkivaltaa ollut henkistä väkivaltaa. (haastattelu)

Sinkkosen (2004) mukaan psyykinen kaltoinkohtelu on käyttäytymismalli, jossa lapsesta vastuulliset vanhemmat viestittävät jatkuvasti lapselle, että tämä on kelvoton eikä häntä näin ollen voi rakastaa. Usein psyykkisesti kaltoinkohtelevat vanhemmat ovat kohtuuttoman vaativia ja tehostavat vaatimuksiaan fyysisen väkivallan uhalla. Lapsen psyykkistä kehitystä vahingoittaa, kun hänen tunnetarpeisiinsa suhtaudutaan kevyesti tai hän jää vaille turvan ja lohdutuksen kokemusta. Henkinen pahoinpitely jättää vähintään yhtä syvät arvet kuin fyysisenkin. Fyysisen pahoinpitelyn jäljet vain näkyvät heti, kun taas henkisen väkivallan arvet ulottuvat vuosienkin päähän. (Sinkkonen 2004, 76.)

Verbaalinen väkivalta on yksi henkisen väkivallan muoto. Seuraavissa sitaateissa verbaalista väkivaltaa on huorittelu, joka kohdistuu naisiin ja sitä vastaan on vaikea puolustautua.

Isälle olimme huoria. (Liisa)

Isä tuli tiellä vastaan, oli minua etsimässä, kun olin myöhässä. Hän haukkui huoraksi. (Paula)

Saarikosken (2001) tekemässä tutkimuksessa tytöt ja naiset ovat kertoneet omia kokemuksiaan tyttöjen seksuaalisesta maineesta. Suuri osa vastaajista oli sitä mieltä, että huora haukkumasanana on mitä julmin ja törkein ilmaisu, jota naisesta voi käyttää. Huoraksi haukkuminen ja sillä nöyryyttäminen kohdistuu suoraan naiseuteen, jolloin sitä vastaan ei voi puolustautua. (Saarikoski 2001, 90.) Huoraksi nimittely tukehduuttaa ja lomaannuttaa häpeällään. Usein huorittelu jää tytölle itselleen epäselväksi, he eivät tiedä miksi heitä huoritellaan. (Mt., 180.)

6.1.3 Seksuaalinen hyväksikäyttö väkivallan muotona

Hyväksikäyttö koskettaa lapsen yksityisintä ja intiimeintä aluetta eli omaa kehoa. Lapsi ei kykene puolustamaan itseään, sillä hänellä ei ole tietoisuutta kehostaan ja hyväksytystä ja ei-hyväksytystä seksuaalisesta käyttäytymisestä ja rajoista. Aikuisella on valta määrittellä hyväksikäyttötilanteet ja niiden eteneminen. Samalla hänellä on valta alistaa lapsi omien seksuaalisten tarpeidensa ja mielihalujensa valtaan. Yleensä valta, jota hyväksikäyttäjä käyttää, on luonteeltaan manipuloivaa ja positiivista. Hyväksikäyttäjä voi naamioda inestin rakkauden ja läheisyyden osoittamiseksi, ja käyttää näin hyväkseen lapsen luonnollista läheisyyden ja sylin-tarvetta. (Laitinen 2004b, 168.)

Kerran olin isän kanssa pitkän eteisen vierashuoneen sohvalla, ja isä teki taas minulle jotakin salamyhkäistä. Se oli meidän yhteinen salaisuus, jota ei saanut kertoa. Minusta se oli iljettävää, vaikka isä ei satuttanutkaan. (Raija)

Isä usein käytti tilaisuutta hyväkseen ja haki minut viereensä nukkumaan keksien, että tilanne rauhoittuisi, jos minä menisin hänen kanssaan. Se oli niin helppoa, kun äiti oli töissä eivätkä pojat aavistanet mitään. (Raija)

Hyväksikäytöstä tulee osa arkisia toimintoja, kuten läksyjen lukemisen, koulunkäynnin tai nukkumaan menemisen suhteen. Usein hyväksikäyttö sijoittuu määrättyihin toimintoihin ja tilanteisiin. Vaikka hyväksikäyttö onkin osa lapsen normaalia elämää, se ei kuitenkaan poista hänen hämmennystään seksualisoituneesta tilanteesta, epävarmuudesta tulevaa kohtaan tai epätietoisuutta käyttäytymisen tavoista. Hyväksikäytön varjosta johtuen lapsi ei voi olla lapsi, vaan hänen elämä on jatkuvaa suorittamista, miellyttämistä, salailua ja valheita. (Laitinen 2004b, 169.)

Minulla oli poikaystäviä, mutta hyvin lyhyitä suhteita, kestivät korkeintaan kaksi kuukautta. Yleensä minä lopetin suhteet. Ne päättyivät aina siinä vaiheessa, kun suhde oli muuttumassa intiimiksi. (Raija)

Seksuaalisella hyväksikäytöllä on vaikutuksia uhrin ihmissuhteisiin. Niitä voi olla vieraantumisen ja eristyneisyyden tunteet, leimaantumisen ja erilaisuuden tunne sekä läheisyyden pelko ja ihmissuhteiden välttäminen ja kyvyttömyys luottaa toisiin. Sosiaalisissa suhteissa ongelmia tuottavat etenkin suhteet vastakkaiseen sukupuoleen ja vanhempiin. (Sanderson 1992, 51.) Hyväksikäytön uhreille seksuaalinen kanssakäyminen voi olla erittäin vaikeaa tai jopa mahdotonta. Kehon koskemattomuuden ja seksuaalisuuden on rikkonut häpeä, salailu ja syyllisyys. Oma sukupuoli merkitsee hyväksikäytön uhrille vaaraa, mahdollisuutta joutua uudelleen seksuaalisen väkivallan uhriksi. (Laitinen 2004b, 182.)

Insestin kohteeksi joutuneella on paljon syyllisyyden tunteita. Minäkin kamppailin niiden kanssa. (Raija)

Seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneet ovat joutuneet kohtaamaan oman sukupuolisuuden ja seksuaalisen haavoittamisen, joka on ollut loukkaavaa ja särkevää. Hyväksikäyttö on rikkonut keskeisen osan heistä. Syvä häpeä on osa uhrien elämää, joka on syvällä oleva käsitys itsen huonomuudesta ja epätäydellisyydestä. Häpeän seurana on mukana jatkuva, pohjaton syyllisyys. (Laitinen 2004a, 224.) Tämä näkyy myös aineistossani.

Mieleni oli sekaisin vihasta ja syyllisyydentunnoista. (Raija)

Sisälläni kuohui, mutta en halunnut paljastaa tapahtunutta kenellekään. En voinut. Tiesin, mikä kaaos siitä syntyisi. Olin ahdistunut. Vihasin kaikkea, ennen muuta itseäni. (Raija)

Seksuaalisen hyväksikäytön uhreilla häpeä ja syyllisyys kanavoituvat vihan tunteiksi. Viha ei kuitenkaan kohdistu ensisijaisesti tekijään, vaan itseän, siihen pieneen lapseen, joka joutui hyväksikäytön uhriksi. Uhrin vihaavat itseään, koska he halusivat lapsena rakkautta ja antoivat tulla seksuaalisesti hyväksikäytetyiksi. (Laitinen 2004a, 224.) Laitinen jatkaa toteamalla, että itsensä lisäksi seksuaalisen hyväksikäytön uhrin kohdistavat vihan tunteensa usein myös äitiään kohtaan. Usein insestin uhri olisi kaivannut äidiltään apua, jotta tämä olisi suojellut lasta ja estänyt hyväksikäytön. Uhrin heijastavat vihantunteitaan myös muihin läheisiin ihmisiin.

Laitisen mukaan vain harvat hänen tutkimuksessaan mukana olleet naiset sekä miehet ovat edenneet niin pitkälle, että heidän vihansa kohteena olisivat hyväksikäyttäjät, todelliset tuskan aiheuttajat. (Laitinen 2004a, 225.)

6.1.4 Lapsi / nuori vanhempien välisen väkivallan todistajana

Jos esimerkiksi on parisuhdeväkivallasta kysymys, niin se on ääretön ristiriita, että on kaksi aikuista ketä sitä nuorta rakastaa. Ja toinen niistä käyttää toista tai ehkä lapsiakin kohtaan väkivaltaa. Semmoinen ristiriita ja epävarmuus. Ja nimenomaan kun se on oma perhe. (haastattelu)

Orasen (2001, 49) mukaan lapset eivät ole kotona tapahtuvan väkivallan sivusta katsojia, vaan heillä on aina aktiivien suhde väkivaltaan. Tämä tarkoittaa sitä, että he osaavat aistia ja lukea väkivallan merkkejä ja huomaavat, kun ilmapiiri jännittyy. Lapsen on vaikea keskittyä omiin askareisiin, koska merkkien seuraaminen vie paljon energiaa.

Ilmapiiri on vähän kuin ennen tulivuoren purkausta. Timo ja minä olemme kuin koiria, jotka vaistoavat vaaran värähtelyn ennen muita. Ja kun ensimmäiset olutpullot ilmestyvät, tiedämme, pian räjähtää. (Saara)

Isän väkivaltaisuus jatkuu. Illasta toiseen isä nimittelee äitiä, ja äiti masentuu päivä päivältä yhä enemmän. Timo ja minä vain kuuntelemme, vaikka tahtoisimme puolustaa äitiä, mutta olemme voimattomia. (Saara)

Kun lapsi joutuu seuraamaan sivusta äitinsä kärsimyksiä, hänellä on hyvin ristiriitainen ja hämmentynyt olo. Toisaalta perheen toiminnassa on voinut olla alueita, missä isä on toiminut myönteisellä tavalla ja isän kanssa on ollut kivaa. Mutta nähdessään isän lyövän tai nimittelevän äitiä, kohdistuu isään voimakkaita negatiivisia tunteita. Tällöin lapselle voi tulla mielikuvia, joissa hän voittaa isän ja kostaa tämän pahat teot. Lapsilla tämä aiheuttaa kuitenkin syyllisyyttä ja ahdistusta, koska tosiasiasa se ei onnistu. (Oranen 2004, 137.)

Herään siihen, että äiti itkee valtavasti. Juoksen portaikkoon. Näen, kun isä nostaa käden ylös. Se on vahva käsi. Äiti on lattialla. Isä huutaa äidille toisista miehistä. Äiti vakuuttaa,

että on ainoa mies hänen elämässään, mutta isä ei usko. Isä ottaa maljakon pöydältä ja iskee sen seinään. Äiti huutaa apua, mutta kukaan ei tule apuun. Kuinka voisikaan, koska minä vain kuulen. Isä iskee äitiä kasvoihin toisen kerran. Veri tippuu äidin nenästä lattialle, ja minä itken. (Saara)

Lapset voivat suhtautua yhtä ristiriitaisesti äitiinsä kuin isäänsäkin. Perheessä äidin tehtävänä on ollut vastata turvallisuudesta, hoivasta ja huolenpidosta sekä pitää perhe koossa. Kuitenkin väkivalta tilanteissa lapset ovat saaneet usein pettyä, sillä äiti ei pysty suojelemaan edes itseään. Tällöin lapsille suurin pelko on se, että äiti kuolee. (Oranen 2004, 136.) Omassa aineistossa tulee esille, kuinka äidin avuttomuus ja vastustuskyvyttömyys hämmentää lapsia.

Murrosiän ajoista olen miettinyt äidin avuttomuutta. Isäni ei koskaan lyönyt äitiä. Äiti oli kuitenkin siinä mielessä vahva, että isäni ei uskaltanut lyödä tätä. Kuitenkin äiti oli taas heikko puolustamaan meitä, mikä on minua jäänyt hämmentämään. (Liisa)

Kaikki sujuu hyvin, ja juuri, kun me uskomme päässeemme isästä lopullisesti eroon, se tulee mummolaan. Se haluaa jutella äidin kanssa, mutta minä tiedän, ettei äiti suostu. Äitihän inhoaa isää. Empien äiti kuitenkin lähtee. Pian isä jo suutelee äitiä. En tiedä mitä ajatella. Miten äiti voi tehdä noin? (Saara)

Tuska täyttää koko kehoni. Isä hakkaa minua, se koskee, koskee... Tuntuu, että kuolen, silmissä pimenee. Itku täyttää huoneen. Mitä äiti ajattelee? Hän ei puhu mitään. (Paula)

Vaikka perheen äiti ei käyttänyt fyysistä väkivaltaa, hänen hiljainen hyväksyntä ja se, ettei hän millään tavalla puuttunut tapahtuvaan väkivaltaan, on henkistä väkivaltaa ja laiminlyöntiä. Lapsen selviytymisen kannalta on juuri tärkeää, että lapsella on suojaavia tekijöitä kuten lämmin ja turvallinen suhde edes toiseen vanhempaan (Dufva 2001, 19). Edellisissä sitaateissa yksi merkittävin suojaava tekijä puuttui kokonaan. Toisaalta äidin hiljainen rooli väkivallan keskellä on ollut melkein pahempi asia kuin isän fyysinen väkivalta. Tämä tulee ilmi aineistostani.

Äidille olen vieläkin vihainen hänen välittämästään miesväheksynnästä, joka on tarttunut minuun kuin syövyttävä myrkky. Minulle on jäänyt tunne, että kaikesta isäni metelöinnistä huolimatta, äitini meillä hallitsi mykkyydellään. (Liisa)

Mutta en halua kotiin, koska siellä aina tapeltiin. Isä hakkasi milloin milläkin käteen osuvala. Äiti napautteli veitsen päällä ja pyöritteli pitkistä hiuksista pitkin seinää. (Paula)

Jos nainen joutuu elämään väkivallan keskellä, voi se aiheuttaa jatkuvan ylivirittyneisyystilan, johon liittyy uupumusta ja ärtyisyyttä. Toiminen vanhempana on epäjohdonmukaista ja nainen voi käyttää kovakouraisia otteita kasvatukseen. Margolin (2003) mukaan väkivallan kohteena olevat naiset osoittavat vähemmän lämpöä ja tukea lapsiaan kohtaan. Väkiältä voi myös vääristää naisen tekemiä havaintoja lapsista. Nainen voi nähdä lapsissaan puolisonsa epämiellyttäviä piirteitä. Nainen voi rangaista näistä piirteistä lasta kohtelemalla tätä kovakouraisesti. (Oranen 2004, 134–136). Orasen (2004, 134) mukaan väkivallan uhka ei välttämättä katoa, vaikka vanhempien välinen suhde loppuu. Väkivallan loputtua perheeseen voi syntyä valtatyhjiö tilanteessa, jossa väkivallan avulla on hallittu myös lapsia. Jos äidin voimavarat ovat hyvin alhaiset, kasvaa lasten pahoinpitelyalttius.

Iltapäivällä isä on hyvällä tuulella. Se on niitä kertoja, kun ei tarvitse koko ajan varoa tekemisään. Hän leikkii meidän kanssamme. Katselemme satukirjoja ja televisiota. Mutta minä en ole aidosti iloinen. Minähän vihaan isää. Timo ehkä vielä enemmän. (Saara)

Isä on perheessä hyvin hallitseva hahmo turvakotityössä syntyneiden kokemusten mukaan. Kotona isän toimintoja mietitään ja yritetään ennakoita. Perheen jäsenet yrittävät myötäillä isän käyttäytymistä mukauttamalla omaa toimintaa. Isään kohdistuu negatiivisia tunteita, jolloin lapset haluavat sulkea hänet pois mielestä ja ajatuksista. (Oranen 2004, 137.) Tämä tulee esille aineistossani, jossa kirjoittajat kertovat suhteestaan omaan isäänsä.

Muistan ajatelleeni, että tämä ei ole minun oikea isäni. (Liisa)

Minäkin kaipaen isää, vaikka tiedän, ettei minulla sellaista ole. Ei ole koskaan ollutkaan. (Saara)

Sinä kahtena vuotena suhteeni isään muuttui oleellisesti. Aloin tuntea syvää vihaa ja inhoa. Luulen, että osasyynä oli se, että tätini mies oli oikea ihanneisä tyttärilleen. Olin hyvin katkeera omalle isälleni. (Raija)

Tunteeni isää kohtaan olivat luonnollisesti ristiriitaiset hyvin pitkään. (Raija)

Weinehallin (1997) väkivaltaa kotonaan kohdanneille nuorille tekemän kyselytutkimuksen mukaan suurin osa nuorista vihasi isäänsä. Viha oli usein yhteydessä suunnitelmaan ja toiveeseen kostosta. Osa nuorista haaveili isänsä kuolemasta tai tunsii halua tappaa isänsä. (Weinehall 1997, 334–335.)

Tunteet vaihtelee tai nuorella on tosi vaikea tunnistaa niitä. Mutta se mikä sieltä näyttäytyy, on varmasti se lojaalisuus ja ehkä isoin asia on se ristiriidan tuntu. (haastattelu)

Haastateltavat kertoivat kohtaamiensa nuorten perusteella, että nuorten perheissä on aluksi ollut henkistä väkivaltaa, joka on sitten pikku hiljaa muuttunut fyysiseksi väkivallaksi. Väki-valta on aluksi voinut olla parisuhdeväkivaltaa, joka on kohdistunut sitten myös lapsiin ja nuoriin. Myös Edlesonin mukaan parisuhdeväkivaltaan liittyy suuressa osassa tapauksista lasten kaltoinkohtelua. Näin ollen mikäli perheen äiti joutuu pahoinpidellyksi suhteessaan, on lapsilla suuri riski joutua väkivallan uhriksi. (Oranen 2004, 133.) Väki-valta on aluksi ollut tukasta vetämistä ja läpsimistä, jota on pidetty perheessä kasvatukseen. Usein on kuitenkin käynyt niin, että väki-valta on raaistunut ajan myötä. Ryhmässä nuoret voivat vähätellä kokemuksiaan, koska siitä on tullut heille arkipäivää.

6.2 Perheväkivallan vaikutukset henkiseen hyvinvointiin

Koska on joutunut keskittymään hyvin paljon siihen yhteen asiaan, siihen väkivaltaan, niin sieltä on jäänyt pois jotain oleellista, mitä nuori tarvitsee millä sitä minäkuva rakennetaan. Ja et se katse ei ole kellään ollu kääntynyt sisänpäin eli minuun mikä minä olen vaan siihen, mitä muut miten toiset siinä perheessä. Tavallaan se tekijän ylin määräysvalta ja se kaikki on toiminu sen tekijän tunteiden ja tarpeiden mukaan. (haastattelu)

Haastateltavat totesivat, että koettu väki-valta vaikuttaa nuoren minäkuvaan ja itsetuntoon. Itsetunnon kehittyminen ei etene normaalikehityskaaren mukaisesti ja siitä voi jäädä jotain kehitykselle tärkeitä vaiheita välistä, joihin nuori joutuu palaamaan myöhemmin. Oma minäkuva on usein puutteellinen, koska nuori on joutunut keskittymään kotona tapahtuvaan väki-valtaan. Väki-vallan vuoksi nuori ei ole voinut keskittyä omaan itseensä, vaan ylin määräysvalta on ollut väki-vallan tekijällä ja kaikki asiat ovat tapahtuneet tekijän tunteiden ja tarpeiden mu-

kaan. Tästä johtuen nuorilla on esimerkiksi vaikeuksia päättää asioista. Ryhmätoiminnassa painotetaan juuri toiminnallisuutta, jotta nuoret voivat harjoitella konkreettisia tilanteita, jossa he joutuvat tekemään itseä ja muita koskevia päätöksiä.

Haastateltavien mukaan ystävyys- ja kaverisuhteissa luottamus on isoin asia, mihin koettu väkivalta vaikuttaa. Osa nuorista on kertonut parhaille ystäville väkivallasta, kun puolestaan osa nuorista ei ole pystynyt kertomaan kenellekään ulkopuoliselle perheessään tapahtuneesta väkivallasta. Tietynlaista eristyneisyyttä tuo myös se, että nuori ei pysty tuomaan kavereita kotiin, vaan menee aina muiden luokse. Se mitä vaikeuksia koettu väkivalta aiheuttaa nuorelle, riippuu pitkälti nuoren persoonasta ja siitä, millaisia selviytymiskeinoja nuorella on käytettävissään. Molemmille sukupuolille ominainen selviytymiskeino on harrastukset. Harrastusten lisäksi tytöille tärkeä selviytymiskeino on koulussa pärjääminen. Koettu väkivalta voi ajaa pojat päihteiden käytön pariin, johon voi liittyä rikollisuutta tai muuta hölmöilyä. Väkivallasta johtuva pahoinvointi voi näkyä myös itsetuhoisena käyttäytymisenä.

Mielenterveydellisistä ongelmista masennus on yksi keskeisimmistä oireista, joka voi näyttäytyä vasta pitkänkin ajan kuluttua. Carlsonin (2000, 326) ja Suderman & Jaffen (1999, 13) mukaan nuoret, jotka ovat altistuneet perheessä tapahtuvalle väkivallalle oireilevat monin eri tavoin. Käyttäytymisen kohdalla on havaittavassa seurusteluväkivaltaa niin tyttöjen kuin poikienkin osalta sekä karkailua kotoa ja rikosten tekemistä. Kotona kohdattu väkivalta vaikuttaa myös psyykeen. Nuorella voi olla PTSD-oireita, hän voi olla masentunut ja itsetuhoisen, joka lisää itsemurha- alttiutta. Päihteiden käyttö ja somaattiset oireet näkyvät puolestaan fyysisinä oireina. Sosiaalisuuden osalta koettu väkivalta näkyy pojilla naisten halveksuntana ja väkivallan käyttönä seurustelusuhhteissa.

Väkivallan kokeminen on merkittävä uhka nuoren hyvinvoinnille ja terveydelle. Seuraukset, joita perheväkivalta aiheuttaa, ovat nuoren kehityksessä ja kasvussa vakavasti vaurioittavia tekijöitä. Kodin väkivaltainen ilmapiiri ei salli nuoren kehitykselle tarpeeksi edellytyksiä kasvaa henkisesti tasapainoiseksi ihmiseksi eikä se myöskään suo nuorelle hänen tarvitsemaansa turvallisuuden tunnetta. Väkivalta voi jopa vaikuttaa lapsen aivojen kehitykseen joutuessaan suorasti tai epäsuorasti altistumaan väkivallalle. Väkivaltaa kokenut nuori voi käyttäytyä itsetuhoisesti ja ajautua mielenterveydellisiin ongelmiin. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 1999, 408.)

6.2.1 Itseinho ja itsetuhoisuus

Tai sitten koettu kääntyy itseän, jonkun näköistä itsetuhosta käyttäytymistä itsetuhoisuutta. (haastattelu)

Husson (2003) tutkimuksessa osa naisista koki, että he tarkkailivat ikään kuin elämäänsä sivullisina, jossa he olivat kaukana kehostaan ja omasta itsestään. Kummassakin kokemisen tavassa suhde omaan kehoon ja muihin ihmisiin ja ympäristöön muuttuu. Pahoinpidellyiksi tulleet ja väkivallan kohteena olleiden todellisuudentaju voi pettää ja he voivat alkaa epäillä omaa käytöstään sekä mielenterveyttään. He saattavat epäillä omaa käsitystä itsestään ja omia tunteuksiaan. (Husso 2003, 197–204.)

Väkivalta asuu itsessäni, se on vierailut elämässäni välillä konkreettisenä ruumiillisena, väkivallan uhkana ja jatkuvana mystisenä demonina olemuksessani, joka todellistuu painajaisisani ja välähdyksenomaisina muistikuvina, itserankaisuna ja tekoina toisia kohtaan. (Liisa)

Surin kärsimääni vääryyttä. Surin rakkauden puutetta. Olin katkera elämälle. Olin katkera lapsena kokemalleni sairaudelle. Olin katkera isälle ja äidille. En osannut rakastaa itseäni. Olin vieras. Joku tuntematon asui minussa. (Paula)

Sisälläni kuohui, mutta en halunnut paljastaa tapahtunutta kenellekään. En voinut. Tiesin mikä kaaos siitä syntyisi. Olin ahdistunut, vihasin kaikkea, ennen muuta itseäni. (Raija)

Tulin tietoiseksi julmuudesta itseäni kohtaan. Terapeutti osoitti sen puhettavastani. (Liisa)

Tunsin olevani pahuuden ruumiillistuma. Itseinho on pitänyt minua vallassa lähes koko elämäni. Olen kerran yrittänyt kuristaa itseni, joissakin itseinhokohtauksissani purrut ja repinyt itseäni ihan kuin olisin halunnut hävittää ruumiini. (Liisa)

Husson (2003) tutkimuksessa väkivaltaa kokeneet naiset kertoivat, että väkivallan vuoksi suhde omaan kehoon muuttuu oleellisesti. Useat naisista kertoivat tunteneensa itsensä hylätyiksi ja omista kehoistaan karkotetuiksi. Lungdren (1998) toteaa myös, että väkivaltaa parisuhteissaan kohdanneiden naisten on vaikeaa olla läsnä tuskaisissa ja rikotuissa vartaloihinsa. (Husso 2003, 238.)

6.2.2 Viha

Yleensä naiset ilmaisevat tunteitaan miehiä avoimemmin, mutta vihan tunteiden kohdalla näin ei ole. Miehillä aggression ja vihan tunteet ja niiden ilmaiseminen on luonnollista ja luonteenomaista, mutta naisten kohdalla vihan ja aggression ilmaukset ovat kiellettyjä. (Husso 2003, 192.)

Voimistu in sisäänpäin kääntyneestä raivostani. Valitettavasti muutkin tunteet menivät sisään samantien. (Liisa)

Naisten toimijuutta vihan suhteen tutkinut Virkki (2004, 75) toteaa, että valtaerosta ja ylivoimaiselta vaikuttavasta vastustajasta johtuen naisen vihatoimijuutta rajoittaa pakkovallan ja väkivallan mahdollisuus perheessä. Väkivalta voi olla luonteeltaan henkistä tai fyysistä väkivaltaa, jolloin pelko asettaa rajoja vihan ilmaisulle kuten seuraava sitaatti osoittaa. Myös Husson (2003) mukaan vihan ilmaisemiseen ja kokemiseen voivat vaikuttaa alemmuuden, pelon ja kykenemättömyyden kokemukset. Kauhu ja pelko voivat sulkea pois vihan tunteita ja lamaannuttaa toimintakyvyttömäksi. (Husso 2003, 192.)

Välillä surua, vihaa ja katkeruutta. Elämä loppuu surullisesti. Elämä haluaisi olla olemassa, mutta ei saa. Sen on oltava siellä missä on, surussa ja katkeruudessa. (Raija)

Virkki (2004) kyseenalaistaa väitteen, jonka mukaan loukatuksi tuleminen synnyttäisi pelkääntään vihaa. Hänen mukaansa vihaan liittyy usein myös pettymystä, suru ja epätoivoa. Toisaalta loukatuksi ja hylätyksi tulemiseen ei liity lainkaan vihaa, vaan suru ja tuska muuttuvat vasta myöhemmin vihaksi. On normaalia, että vihan tunteisiin liittyy monenlaisia tunteita, jotka sotkeutuvat keskenään. (Virkki 2004, 82.)

Olin alkanut vihata. Miehiä kohtaan tuntemani viha ja epäluulo vain syvenivät. (Liisa)

Aina, kun tunsin voittaneeni vihan, se purskahti uudelleen esiin kuin kiusatakseen ja odottaen aina sopivaa hetkeä. (Raija)

Husson (2003) tutkimuksessa väkivaltaa kokeneet naiset kokivat tuskaa, jolla he tarkoittivat henkistä kärsimystä ja emotionaalista ahdistusta fyysisen kivun lisäksi. Henkinen kipu, kärsi-

mys ja loukkaukset tuntuivat heistä pahemmalta kuin ruhjeet, mustelmat tai luunmurtumat. (Husso 2003, 204–205.)

6.2.3 Pelko

Weinehalin (1997) tutkimuksessa nuoret kokivat laajalti eri tunteita, joita väkivalta oli heissä aiheuttanut. Suureen osaan tunteista oli niin raskasta ja vaikeaa sopeutua, että he olivat haluttomia puhumaan niistä kenellekään. Osa tunteista oli jatkuvasti läsnä ja osa silloin tällöin. Nuoret tunsivat surua, pelkoa, iloa sekä kaipausta. Pelko oli kaikille yhteinen tunne. Nuoret tunsivat kantavansa eräänlaista taakkaa, joka sisälsi tunteita häpeästä, syyllisyydestä, petoksesta sekä epäluottamuksesta. Kaikille oli myös yhteistä kokemus syvästä ja intensiivisestä yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden tunteesta. (Weinehall 1997, 334.)

Elämäni oli yhtä henkistä helvettiä, jatkuvaa pelottelua helvettiin joutumisella. (Paula)

Jatkuva huoli ja varuillaan olo istuu niin lujassa ja syvässä, että sitä on vaikea saada haluttuun. (Paula)

Koko ajan läsnä olevaa väkivallan uhkaa en pystynyt suhteestamme karkottamaan. Olin oppinut olemaan varuillani. (Liisa)

Itse väkivallan teoitan kestävät usein vain ohikiitävän aja, mutta uhka ja pelko jäävät pysyviksi, kun tietää, että piiska otetaan käyttöön tarvittaessa. Se riittää. Tieto mahdollisesta kivusta pitää kurissa. (Paula)

Husson (2003) tutkimuksessa parisuhdeväkivaltaa kohdanneet naiset kertoivat, että pahinta on jatkuvassa pelossa eläminen ja yllä leijuva väkivallan uhka. Naiset ennakoivat tilanteita, sovittelevat, mukautuivat ja tarkkailivat tilanteiden kehittymistä. Väkivallan pelko voi vaikuttaa omaan tahtoon ja rajoihin sekä kaventaa valinnan mahdollisuuksia ja samalla vahvistaa itsekontrollin ja kykenemättömyyden tunteita. (Husso 200, 188–189.) Jatkuva varuillaanolo on erittäin kuluttavaa ja läsnä oleva pelko väkivallasta lamaannuttaa tarkkaavaisuutta ja halvaannuttaa paikoilleen. Se rajoittaa olemassa oloa ja koko elämää rajoittaen toimintaa ja liikkumista. (Husso 2003, 189.) Oranen (2004, 130) toteaa myös, että fyysiseen väkivaltaan liittyy

usein väkivallalla uhkaaminen, kiristäminen tai pelottelu. Pahinta onkin juuri jatkuva uhka ja pelko eikä niinkään lyödyksi tuleminen. Lyöminen kestää vähän aikaa, mutta sen odotus leijuu jatkuvasti ilmassa. Käytännön työssä väkivallan keskeinen tunnusmerkki onkin juuri pelko.

6.3 Väkivallan kasaantuminen

Meillähän on ollut paljon sellaisia tyttöjä, jotka ovat kokeneet äidin uuden kumppanin taholta seksuaalista häirintää tai on ollut paljon perheen ulkopuolisia väkivaltaisia seksuaalisia kokemuksia. Ne limittyä kanssa sellaiseen.. Niin se on jostain syystä tyypillistä, että väkivaltaongelmat alkavat kasaantumaan, niitä tulee myös muualta kuin omasta perheestä. (haastattelu)

Väkivallalla on taipumus kumuloitua eli kasaantua perheessä. Tämä tarkoittaa sitä, että mikäli sitä ilmenee perheessä jossakin muodossa ja suhteessa, on hyvin todennäköistä, että sitä on myös muissa muodoissa ja suhteissa. (Oranen 2004, 133.) Väkivallan selvittelyssä tulisikin aina huomioida se mahdollisuus, että väkivaltaa esiintyy myös muissa perheenjäsenten suhteissa, sillä väkivallan keskeinen indikaattori on väkivalta (Mt., 133). Kuten seuraavassakin aineiston sitaatissa väkivallan ensisijainen käyttäjä oli perheen isä, mutta loppujen lopuksi väkivalta kosketti perheen kaikkia suhteita.

Perheessämme kaikki tappelivat ainakin jollakin tapaa keskenään, mutta vuotta nuoremman sisareni kanssa meillä oli hyvin väkivaltaiset välit siten, että isäni lisäksi myös minä yritin hänet nitistää sekä ruumiillisesti että henkisesti. (Liisa)

Vuotta nuoremman sisareni kanssa välimme ovat täysin poikki. Luulen, että ne eivät helposti paranekaan, sillä nuoruudessa olemme repineet toisiamme, ja minulla on edelleen syyllisyys siitä, kuinka julmasti olen häntä kohdellut. (Liisa)

Ilmeisesti raivoni pelotti muita: en pelännyt turpaan saamista enkä tappeluita, pikemmin päinvastoin olin näissä tilanteissa itsestänikin käsittämättömän rohkea. (Liisa)

Lapsuudessa nähty väkivalta toimii mallina, sillä väkivalta ongelmanratkaisumenetelmänä opitaan havainnoimalla läheisten ja tärkeiden ihmisten käyttäytymistä. (Lehtonen & Perttu 1999, 30). Lapsi voi jäädä vaille kehitykselle tärkeitä positiivisia kokemuksia, koska hän joutuu perheväkivallan takia kokemaan paljon kuormittavia tekijöitä. Tämä aiheuttaa sen, että hänen sosiaaliset taitonsa eivät kehity riittäviksi ja kyky empatiaan voi jäädä heikoksi. Näin ollen hän ei opi hallitsemaan aggressiivisia impulssejaan. (Oranen 2004, 138.) Kun lapsi näkee vanhempiensa välistä väkivaltaa tai on itsekin väkivallan suorana uhrina, niin tällöin hän ei saa tukea prososiaaliselle käyttäytymiselleen. Huonona pidetyn käyttäytymisen riski kasvaa, kun lapsen on vaikea kontrolloida käyttäytymistään. (Mt., 134.)

Tyttöjä ja naisia tietenkin halveksin kuten isänikin, en halunnut olla tyttö, koska tytöt on kanoja. (Liisa)

Weinehallin (1997) tutkimuksen mukaan väkivallalle altistuneella työllä on keskeistä kysymys naisen arvosta ja naiseudesta. Tutkimuksesta ilmeni, etteivät perheväkivaltaa kokeneet tai nähneet tytöt halunneet olla ikäistensä tyttöjen seurassa, vaan viettivät aikaansa mieluummin poikien kanssa. Tämä johtuu siitä, että tyttö näkee jatkuvasti isänsä kohtelevan tyttöjä huonosti, jolloin hän alkoi itsekin ajatella, että naisella ei ole mitään arvoa.

Jäin usein naapureihin yöksi. Sielläkin tapahtui kavereitteni vanhempien sisarieni tai veljien ja näiden kavereiden aiheuttamaa seksuaalista ahdistelua. (Paula)

Väsyn, he saavat minut kiinni, raahaavat metsään, repivät vaatteitani. Toiset pitävät käsistä, toiset jaloista kiinni. Yksi lyö nyrkillä kasvoihin. Itken ja huudan taas kerran maailman pahutta. (Paula)

6.3.1 Väkivallan kasaantuminen seurustelusuhteisiin

Ja nimenomaan ne voi pelätä, että niistä tulee uhreja että tekijöitä. Se että tavalla tai toisella siirtyy heidän tulevaisuuteen. Myös se ei ole sukupuolistunut, että tytöt pelkää sitä että he käyttää väkivaltaa. (haastattelu)

Jaana Haapasalon (1999) toimittamassa väkivallan kierre teoksessa tutkittiin, miksi vanhemmat laiminlyövät ja pahoinpitelevät lapsiaan. Tutkimusaineiston vanhemmat ovat lastensuojelun asiakasperheitä ja rikoksenteijöiden vanhempia. Tutkimus osoitti, että jompikumpi vanhemmista tai molemmat olivat joutuneet pahoinpidellyiksi tai kaltoinkohdelluiksi lapsena. Nämä traumaattiset kokemukset toistuivat oman lapsen kaltoinkohteluna, väkivaltaisena parisuhteena tai molempina. Tutkimuksessa todettiin myös, että 24 lapsena pahoinpitelyjä kokeneista äideistä 23 oli solminut väkivaltaisen parisuhteen. (Haapasalo 1999, 55.)

Järkytykseksi alkoi tuntua siltä, että minusta tulee aivan samanlainen kuin isä. Ymmärrys häntä kohtaan lisääntyi. Tajusin, millainen piina ja hallitsemattomat tunteet ihmisessä voivat asua. (Liisa)

Suhteessamme minä olin se väkivaltainen osapuoli. Mustasukkaisuus- ja alkoholi saivat minut raivon valtaan enkä hillinnyt itseäni. Niissä tilanteissa kävin häneen käsiksi. Jälkeenpäin tajusin, että mitään syytä mustasukkaisuuteen minulla ei ollut. Tunsin vain itseni niin totaalisen epänohkeaksi ja kaikki muut naiset kauniiksi. (Liisa)

Olin suhteessamme hirviö, enkä ymmärrä, miten hän minua kesti ja mikä minua vaivasi. Olin ulkoisesti kaunis, mutta omaa kuvaani katselin ja katselen edelleenkin hyvin julmasti. (Liisa)

McCloskeyn ja Lichterin (2003) mukaan väkivallalle altistuneet tytöt käyttäytyvät muita useammin väkivaltaisesti seurustelukumppaneitaan kohtaan. Siinä missä pojat samaistuvat väkivaltaa käyttävään isään, voivat myös tytöt samaistua väkivallan käyttäjään. He voivat olla jopa väkivaltaisempia seurustelusuhteissaan verrattuna poikiin. Myöhemmin samaistuminen voi tulla esiin väkivallan käyttönä omia lapsia kohtaan. (Oranen 2004, 140.)

Tämäkin mies oli kiltti. Mustasukkaisuus riivasi minua taas ja kävin mieheen käsiksi, kun olin päissäni. Jälkeenpäin häpesin kovasti. (Liisa)

Naiset kokevat miehiin verrattuna enemmän syyllisyyttä väkivallan ja vihan ilmauksistaan. Tämän vuoksi he pyrkivät kontrolloimaan ja hillitsemään itseään mahdollisimman pitkään. Syyllisyyden tunteet voivat johtua epänohkeudesta käytöksestä, mutta myös käsityksestä omasta itsestä ja roolista naisena. Jos naiset menettävät itsekontrollinsa, he kokevat epänohkeis-

tuneensa yksityiselämässään, parisuhteissaan sekä yhteiskunnan järjestyksen ylläpitäjinä. (Husso 2003, 191.)

Suhteessamme taistelimme vallasta, minä itsemääräämisoikeudesta ja sananvapaudestani. Avomieheni taisteli miehen kunniaista ja kunnioituksesta, jota yritti takoa nyrkillä naamaani. (Liisa)

En tiedä yhtään syytä, miksi en olisi saanut turpaani. Minusta tuntui, että minua rangaistiin kaikkien naisten synneistä, mitä he ovat miehille tehneet. Yhtä kaikki väkivalta oli minulle oikein, olin ansainnut sen. (Liisa)

Piispa selvittää (2004, 17) tekemässään väitöskirjassaan nuorten naisten kokemaa parisuhdeväkivaltaa. Tutkimusaineisto perustui Naisen turvallisuus 1997-tutkimuksen kyselyaineistoon, johon vastasi lähes 5000 suomalaista 18–74-vuotiasta naista. Surveytutkimuksen tulosten mukaan väkivalta oli yleisintä nuorten 18–29-vuotiaiden naisten parisuhteissa. Naisen pahoinpitely liittyi usein miehen tuhoavaan käytökseen sekä haluun kontrolloida naista. Tämän lisäksi väkivaltaan liittyi miehen jatkuva humalahakuinen alkoholinkäyttö sekä miehen lapsuuden kodista saama väkivaltaisen käyttäytymisen malli. Tulokset osoittavat sen, että väkivallan esiintyvyys parisuhteessa liittyy enemmän miehen kuin naisen käyttäytymiseen. (Piispa 2004, 25.)

*En myöskään osannut odottaakaan toisenlaista tapaa olla yhdessä, minulla oli syvä vakau-
mus, että tällaista elämän kuuluu ollakin, joko alistaminen tai alistuminen sama se kumpi te-
kee kumpaa. Sellaista parisuhde ja perhe-elämä on. (Paula)*

Ariasin (1999) mukaan väkivallasta voi aiheuttaa pelkoa, painajaisia, syyllisyyttä, häpeää sekä erilaisia psykosomaattisia oireita kuten levottomuutta ja väsymystä. Väkivaltaisessa parisuhteessa eläminen muokkaa naisen käsitystä itsestään ja parisuhteestaan, mutta myös väkivallasta ja sen määrittelystä. Naisen kyky toimia ja arvioida omaa toimintaansa voi muuttua väkivallan jatkuessa yhä pidempään. (Piispa 2004, 25–26.)

7 ASIANTUNTIJAT NUORTEN KOHTAAMA VÄKIVALTA TAVOITTAMASSA

7.1 Ryhmätoiminta auttaa perheväkivaltaa kohdanneita nuoria Jyväskylässä

Jyväskylässä toimii tällä hetkellä kolme ammatillisesti ohjattua ryhmää perheväkivaltaa kohdanneille nuorille. Nuorilla on myös muita yhteistyötahoja, joissa he asioivat ryhmätoiminnan lisäksi. Kaupungin tarjoamia palveluja ovat Jyväskylän kaupungin lasten ja nuorten erityis- palvelut, ensi- ja turvakoti, lastensuojelun sosiaalityö ja sitä kautta nuorisopsykiatria. Muita toimipaikkoja ovat asuntoasioihin liittyvät palvelut ja erilaiset terapiapalvelut.

Haastateltavat totesivat, että marginaalinen ryhmä nuoria saa apua ryhmätoiminnan kautta. Suurin osa väkivaltaa kotonaan kohdanneista nuorista jää ryhmätoiminnan ulkopuolelle. Ryhmään tulon vaatimuksena on, että väkivalta on kotona loppunut. Tämä tarkoittaa sitä, että väkivalta on havaittu, siihen on puututtu ja väkivalta on perheessä loppunut tai nuori on muuttanut kotoaan pois. Ryhmätoimintaan osallistuvat nuoret tulevat kaikenlaisista perhetyypeistä, mitä Suomessa on edustettuina. Haastateltavien mukaan nuorilla on kaikenlaisia kokemuksia kotona käytetyistä väkivallan muodoista. Väkivalta voi olla luonteeltaan fyysistä, henkistä sekä seksuaalista väkivaltaa. Nuoret ovat joko kohteina tai altistuvat väkivallalle joutumalla seuraamaan sitä tai ovat väkivallan välineitä. Viimeksi mainittu tarkoittaa sitä, että lapset ja nuoret joutuvat esimerkiksi salailemaan toisen vanhemman puolesta asioita ja joutuvat tarkkaan miettimään mitä milloinkin voi sanoa toiselle vanhemmalle.

”Esimerkiksi jo pelkästään välineenä oleminen, asioiden salaaminen, että joku kieltää sua kertomasta toiselle aikuiselle et ollaankin käyty tapaamassa tättä kun oltaskin saatu käydä vain kaupassa. Et se välineenä oleminen on sitä kun joutuu peliin mukaan. ” (haastattelu)

Yleensä vasta ryhmätoiminnassa nuori on päässyt kertomaan tapahtuneesta väkivallasta. Nuoret ovat saaneet muualtakin apua ja tukea, mutta väkivallasta ei ole puhuttu tai nuorta ei ole uskottu. Ryhmätoiminnan avulla nuori saa mahdollisuuden käsitellä tapahtunutta väkivaltaa.

Se tarkoittaa traumaattisten asioiden uudelleen työskentelyä ja purkua, jotta nuoren olisi helpompi elää pahojen kokemustensa kanssa. Ryhmään tullessaan nuoret syyttävät perheessä tapahtuvasta väkivallasta ulkoisia tekijöitä kuten alkoholia, geeniperimää tai aikuisen ostovimmaa. Kun ryhmässä asiaa käsitellään, niin nuoret myöntävät, kenen syy väkivalta oikeasti on ollut ja kuka väkivaltaa on käyttänyt. Nuori opettelee nimeämään ja tunnistamaan tunteitaan usein ensi kertaa ryhmässä. Ryhmätoiminnan avulla nuori oppii, että hänellä on oikeus tunteisiin niin väkivallan tekijää kuin uhrejakin kohtaan. Oikeus vihata tekijää ja sitä kuka väkivallan on sallinut. Tämä onkin yksi ryhmätoiminnan tärkeimmistä tavoitteista. Tämän jälkeen tulevat vasta syytökset väkivallan sallijaa kohtaan, joka on yleensä toinen vanhemmista.

”Koska on joutunut keskittymään hyvin paljon siihen yhteen asiaan, siihen väkivaltaan, niin sieltä on jäänyt pois jotain oleellisia mitä nuori tarvitsee millä sitä minäkuvaa rakentaa. Ja et se katse ei ole kellään ollu kääntynyt sisäänpäin eli minuun mikä minä olen vaan siihen, mitä muut miten toiset siinä perheessä miten se, kaikki niinku tavallaan se tekijän ylin määräysvalta ja se kaikki on toiminu sen tekijän tunteiden ja tarpeiden ja niiden mukaan eli se on se iso opettelun paikka.” (haastattelu)

Toinen haastateltava oli myös samaa mieltä, mutta korosti ryhmätoiminnan tärkeyttä juuri nuoruudessa. Ryhmätoiminnan kautta nuori saa mahdollisuuden käsitellä pahoja ja traumaattisiakin asioita, joka estää niiden siirtymisen aikuisuuteen ja helpottaa elämistä. Nuoruuteen liittyy itsenäistyminen, minkä haastateltavat ovat nähneet hyväksi vaiheeksi käsitellä nuoren elämää ja kokemuksia. Ryhmätoiminnasta on esimerkkejä lasten kanssa tehtävän väkivallan työn yhtenä toimintamenetelmänä. Lapsen aika – projektin puitteissa kehitettiin väkivaltaa kohdanneille lapsille vertaisryhmätoimintaa. Kokemukset ryhmistä ovat olleet positiivisia ja ne ovat tarjonneet lapsille mahdollisuuden käsitellä asioita toisten lasten kanssa, jotka ovat kokeneet samanlaisia asioita. Lapset ovat olleet hyvin toiminnassa ja keskusteluissa mukana sekä antaneet toisilleen hyviä neuvoja, kuinka eri tilanteista voi selviytyä. Vertaisryhmätoiminta on hyväksi todettu työskentelymuoto ja sitä on käytetty niin mielenterveysongelmista kärsivien lasten kuin huostaanoton sijaishuollossakin olevien lasten auttamiseksi. (Oranen 2001, 79–80.)

”Just sen oman itsensä rakentamisen kannalta se nuoruus on erityinen, siinä on vielä niin paljon varaa vielä vaikuttaa siihen minkäläiseksi se oma kuva kehittyy ja ne pahat asiat ja traumat ei siirry sinne aikuisuuteen niin samanlaisina kuin niille ei tehtäis mitään. Eihän toki

tää ryhmätoiminta poista niitä pahoja asioita, hän pystyy niiden kanssa elämään paremmin.”
(haastattelu)

Nuorten ryhmätoiminta tarvitsee haastateltavien mielestä taloudellisen tuen lisäksi yhteiskunnallista tunnustusta. Väkivalta tulisi nähdä koko yhteiskuntaa koskettavana ongelmana, joka huomioitaisiin niin koulutuksellisella tasolla ja taloudellisella puolella. Jyväskylässä nuorten ryhmätoimintaa rahoittaa kaupunkiseurakunnan erityisnuorisotyö. Aiemmiltä ryhmiltä kerätty palaute vertaisryhmätoiminnasta sai paljon positiivista palautetta nuorilta. Nuoret olivat viihtyneet ryhmässä, kokeneet ohjaajat ja toiset nuoret turvallisiksi ja mukaviksi, mikä oli edesauttanut sitä, että ryhmässä pystyi olemaan oma itsensä ja kertomaan vaikeista usein salatuista asioista. Nuoret olivat myös tyytyväisiä käytettyihin toimintamenetelmiin sekä kokeneet, että ryhmä oli auttanut esimerkiksi identiteetin löytämisessä sekä itsetunnon nostattajana. Ryhmän avulla nuoret olivat oivaltaneet voimavaransa ja huomanneet, kuinka vahvoja he oikeasti ovat.

7.2 Väkivalta kierteen katkaiseminen

Mitä vanhemmasta nuoresta on kyse, sitä tärkeämmäksi ryhmässä nousevat kysymykset omasta väkivallan käytöstä parisuhteessa tai lasten kasvatuksessa. Nuoret pelkäävät, että heistä tulee väkivallan tekijöitä tai uhreja. Ryhmässä keskustellaan paljon tästä aiheesta. Väkivallan käyttö ei ole ainoastaan poikien pelkäämä asia, vaan myös tytöt pelkäävät, että he käyttävät väkivaltaa. Varsinkin 18–20-vuotiailla pelko on aiheellinen, sillä haastateltavien tapaamista nuorista kaikki olivat jo käyneet läpi jonkin väkivaltatilanteen, jossa nuori oli ollut väkivallan käyttäjä. Osa nuorista naisista oli ollut parisuhteessa uhrina. Kun ryhmässä käsitellään nuoren omia väkivallan tekoja, siihen liittyy paljon syyllisyyttä ja pelkoa siitä, että tämäinö minustakin tulee.

”Ja se on usein nuorille ollu kova pala et he saa sanottua ääneen että he on kerran lyöny äitiään, kerran lyöny poikaystää tai tyttöystävää tai meinannu lyödä pikkuveljeään.” (haastattelu)

Haastateltavien mielestä nuorten koettu väkivalta vaikuttaa mieheksi ja naiseksi kasvamiseen. Nuorissa se herättää pohdintaa, millaista on olla mies ja nainen, miten olla parisuhteessa,

kuinka riidellään ja ratkotaan ongelmia sekä millainen on hyvä isä tai äiti. Väkivaltaa kokeneille nuorille nämä kaikki kysymykset ovat todellisuutta, sillä he eivät ole nähneet toimivaa mallia seuratessaan vanhempiensa käyttäytymistä. Ennen kaikkea he ovat nähneet ristiriitaisen sukupuolimallin, jossa hyvinä aikoina on ollut paljon hellyyttä, joka on sitten toisena hetkenä muuttunut julmaksi väkivallaksi. McCloskeyn ja Lichterin (2003) mukaan väkivaltaisesti käyttäytyvät pojat kuin tytötkin voivat samaistua lapsuudessaan väkivaltaa käyttävään isään. Tällöin myös väkivallalle altistuneet nuoret tytöt käyttäytyvät muita nuoria useammin väkivaltaisesti seurustelukumppaneitaan tai kavereitaan kohtaan. (Oranen 2004, 140.) Perry (1995) puolestaan on havainnut fysiologisella tasolla, kuinka pojat reagoivat väkivaltaan. Pojilla syntyy väkivaltatilanteessa ”taistele ja pakene” reaktio, joka saattaa olla yksi syy siihen, miksi nuoret ja aikuiset miehet käyttävät väkivaltaa. (Oranen 2001, 57–58.)

Toisaalta nuoria voi pelottaa ihan tavallinenkin elämä, sillä he ovat tottuneet siihen, että koko ajan tapahtuu jotain. Tilanne voi herättää nuorissa ristiriitaisia tunteita siinä vaiheessa, kun he ovat itsenäistymässä ja muuttaneet pois lapsuudenkodistaan. Väkivalta on loppunut, mutta samanaikaisesti elämä voi tuntua liian tasaiselta ja harmaalta. Haastateltavien mielestä tämä voi olla yksi syy siihen, miksi nuoret naiset hakeutuvat väkivaltaisiin parisuhteisiin. Siksi onkin erittäin tärkeää, että ryhmässä puhutaan näistä asioista, jotta nuori ymmärtää käyttäytymisensä taustalla vaikuttavista tekijöistä. Kuitenkaan naisten ajautumista väkivaltaiseen parisuhteeseen ei voi selittää yksistään elämän tasaisuudella tai harmaudella. Merkittävämpää on sen sijaan huomioida, millaisen vanhempien käyttäytymismallin nuori on saanut lapsuudessaan. Heiskanen ja Piispan kyselytutkimuksen (1998) mukaan parisuhteissaan väkivaltaisesti käyttäytyvien isien tyttärinä 38 % oli ollut puolisonsa väkivallan kohteena (Heiskanen & Piispa 1998, 61).

”Voi pelottaa sellane tavallinen elämä, missä ei tapahdu koko ajan jotain. Tai sellanen parisuhde jossa ei tapahdu koko ajan jotain. Et odottaa koko ajan jotakin lisää, ettei pysty niinku tyytymään johonki sellaseen ko siinä ei ole mitään. Ko ei ole jatkuvaa jännitystä, eikä sitä viireystilaa, eikä sellasia tunteita mitä siinä väkivalta tilanteessa on.” (haastattelu)

Haastateltavat kertoivat havainneensa, että varsinkin tyttöjen kohdalla väkivallalla on taipumusta kumuloitua. Ryhmään tullessaan tytöillä on usein muitakin väkivaltakokemuksia perheessä tapahtuneen väkivallan lisäksi. Väkivallan tekijä on joko kaveripiiristä, koulusta, seurustelusuhteesta tai se on joku ulkopuolinen henkilö. Haastateltavat ovat kohdanneet työssään

paljon tyttöjä, jotka ovat kokeneet seksuaalista häirintää äidin uuden miesystävän puolelta tai kodin ulkopuolella seksuaalista väkivaltaa. He arvioivat, että tyttöjen uhriksi joutuminen voi johtua siitä, että he lamaantuvat tilanteessa pelosta, eivätkä pysty pitämään puoliaan. Tytöt ovat voineet oppia, että vastaan tappeleminen ei kannata ja se voi johtaa vielä huonompaan lopputulokseen. Toisaalta seksuaalisen väkivallan uhriksi joutumista voi selittää myös osaltaan seksuaalisen häirinnän ja väkivallan yleisyyttä nuorten tyttöjen elämässä. Honkatukian (2000) tekemässä tutkimuksessa kartoitettiin nuorten 15-vuotiaiden tyttöjen kokemuksia sukupuolisen ahdistelun yleisyydestä. Sen mukaan 41 % kyselyyn vastanneista tytöistä oli kokenut elämänsä aikana sukupuolista ahdistelua. Puolessa tapauksista tytöt kertoivat ahdistelijan olleen heille tuttu; poikaystävä, tuttava tai poika/mies, johon oli juuri tutustunut, perheenjäsen, valmentaja tai työnantaja. (Honkatukia 2000, 34.)

”Silloin jo puhutaan kasautuvista riskitekijöistä, että monesta suunnasta sitä väkivaltaa ja jos siihen päälle tulee vielä päihteet. Sit ollaan siinä pisteessä, että nuoren selviytymistä ennustaa se kuinka paljon niitä suojaavia tekijöitä on mistä ammentaa voimaa, mut jos niitä ei ole siihen se on aika huono ennuste, mut useimmilla on ainakin jotain suojaavia tekijöitä.” (haastattelu)

7.3 Keinot puuttua ja hoitaa väkivallan uhreja

Haastateltavien mielestä nuoret tarvitsevat jonkun joka puuttuisi nuoren elämään. Nuorelle on kaikkein tärkeintä, että väkivalta kotona loppuisi. Palvelujärjestelmän kautta nuoren kohtaaman työntekijän pitäisi osata ja pystyä kysymään nuorelta suoraan väkivallasta, jotta se tulisi ajoissa ilmi. Tällä hetkellä väkivallasta kysyminen ja sen esille ottaminen riippuu pitkälti yksittäisen työntekijän taidoista ja koulutuksesta. Väkivallan tunnistaminen ja esille ottaminen on vielä työntekijätasolla, muttei koko yhteiskunnan tasolla. Paavilaisen ja Pösön (2003) mukaan väkivalta perheestä voi toki kadota ilman, että siihen kukaan ulkopuolinen puuttuu. Tällöin väkivallan osapuolet ratkaisevat ongelman keskenään. Kuitenkin lähes aina ammattilaisten väliintulo on välttämätöntä väkivallan lopettamiseksi. Kun perheessä on lapsia tai nuoria, väkivaltaa pidetään aina ei-toivottavana, jolloin lasta ja nuorta tulee suojella väkivallalta. (Paavilainen & Pösö 2003, 183–84.)

”No siis jos nyt ajatellaan pienemmällä tasolla, kun koko yhteiskunnan tasolla tarvii jonkun ihmisen kenet ne kohtaa kuka kysyy häneltä suoraan väkivallasta eli jotta se tulis aiemmin ilmi ku vasta siellä nuoruudessa. Ne tarvii jonkun kuka pystyy suoraan puhumaan heidän kanssa asioista, semmosen työntekijän on se sitten missä tahossa nuoria palvellaan.” (haastattelu)

Yhteiskunnan tasolla väkivaltaan pitäisi kiinnittää enemmän huomiota, jotta se voitaisiin tunnistaa ja tehdä jotain sen loppumiselle. Palvelujärjestelmässä ei ole olemassa väkivallasta kärsiville erillistä palvelupistettä kuten esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmallisille. Haastateltavien mielestä väkivallalle ei tulisikaan kehittää mitään omaa palvelutahoa, vaan se pitäisi ajaa sisään muun palvelujärjestelmän kokonaisuuteen. Nuorten kohdalla tämä tarkoittaisi sitä, että hoidettaessa nuoren masennusta tai päihdeongelmaa kysyttäisiin samalla taustalla mahdollisesti vaikuttavista muista ongelmista. Haastateltavien mielestä väkivaltatyön tulisi liittyä sosiaali- ja terveysalalla koulutukseen, jolloin työntekijällä olisi valmiuksia tehdä töitä väkivaltaa kohdanneiden ihmisten parissa. Väkivaltatyön ei pitäisi olla mikään spesifi osaamisenala, vaan luonnollinen tapa tehdä työtä sosiaali- ja terveystieteillä. Myös Paavilainen ja Pösö (2003) toteavat, että perheessä tapahtuva väkivalta alaikäisten kokemana on pikku hiljaa tullut sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden ja asiantyön tunnustetuksi haasteeksi ja asiakastyön kohteeksi. Yleinen kokemus kuitenkin on ollut, että perheväkivallan käsittelyyn ei ole olemassa selkeitä ja toimivia malleja tai toimintatapoja. (Paavilainen & Pösö 2003, 189.)

”Tulisi se nähdä yhteiskunnallisena ongelmana sekä taloudellisella että koulutuksellisena kaikella tasolla, vastaavasti kun alkoholi nähdään Suomen kansallisena ongelmana. Pikku hiljaa kenties ollaan menossa sinne tielle, että myös väkivalta nähdään ongelmana.” (haastattelu)

Haastateltavien mielestä keinot, joilla puuttua väkivaltaan ovat jo olemassa. Lastensuojeluviranomaisilla on keinoja puuttua olemassa olevaan väkivaltaan ja poliisilla on keinot puuttua akuutteihin väkivaltatilanteisiin. Olemassa olevia keinoja tulisi vain käyttää tehokkaammin. Molemmat pitävät tärkeänä viranomaisten välistä yhteistyötä, jonka he ovat kokeneet toimivaksi Jyväskylässä. Keinoja ja välineitä on puuttua väkivaltaan, mutta ongelmana haastateltavat näkevät työntekijöiden resurssipulan. Työntekijöiden vähyydestä johtuen ei ole aikaa puuttua väkivaltaan, vaikka osaamista ja keinoja löytyisikin.

”Se väkivalta päättyy eli siellä tarvitaan sitä puuttumistyötä ja sitä varhaista puuttumista ja reagoimista ja tavallaan sinne vaikuttaa myös se miten meidän yhteiskunta ajattelee siitä, kun esimerkiksi kuinka pitkään voidaan katsoo, kun nuori saa kotona selkäänsä ennen kun siihen oikeesti puututaan.” (haastattelu)

Ennaltaehkäisevinä keinoina haastateltavat pitivät väkivaltakoulutusta ammattihenkilöstölle sekä yhteiskunnallista valistusta. Haastateltavat pitivät hyvänä asiana sitä, että meneillään olevassa STM:n valtakunnallisessa lasten ja nuorten väkivallan ehkäisyhankkeessa painopisteenä ovat väkivallan ehkäisy ja painopisteenä juuri lapset ja nuoret. Haastateltavat kokivat, että perheessä tapahtuva väkivalta on sisäänrakennettu ilmiö yhteiskunnassamme, joka aletaan vähitellen nähdä ongelmana. Tie on kuitenkin alussa ja hyvällä mallilla sen suhteen, että perheväkivalta tunnustetaan yhteiskunnan ongelmaksi. Haastateltavat näkivät, että perheessä tapahtuva väkivalta on myös nähtävä kansantaloudellisena sekä sosiaalisena ongelmana, koska väkivallasta tulee paljon kustannuksia ja se koskettaa tuhansia ihmisiä. Lisäksi toinen haastateltavista koki kotona tapahtuvan väkivallan lasten oikeudellisena kysymyksenä, jossa lapsella tulisi olla oikeus turvallisiin ja suojeleviin vanhempiin.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten lapsuudessa ja nuoruudessa koettu väkivalta vaikuttaa nuoriin ja nuoruuteen sekä myöhempään elämään. Halusin myös tutkimukseni avulla selvittää, miten väkivaltaa kotonaan kohdanneita nuoria on mahdollista auttaa ja millaisia yhteiskunnallisia interventioita se edellyttää. Tutkimus osoitti, että lapsuudessa ja nuoruudessa koettu väkivalta aiheutti monia ongelmia jo naisten ollessa nuoria ja väkivallasta johtuvat vaikeudet seurasivat heitä aikuisuuteen saakka. Nuorille tärkeimmäksi asiaksi nousi väkivallan loppuminen kotona ja väkivallan loppuminen edellyttää yhteiskunnallisia interventioita. Nuorten kanssa työskenteleviltä se vaatii valmiuksia kysyä suoraan väkivallasta, jotta ongelma ei jäisi piiloon. On tavallista, että perheväkivaltaa kotonaan kohdanneiden nuorten muita ongelmia kuten päihde- tai mielenterveysongelmia hoidetaan, mutta perimmäinen ongelma eli väkivalta jää usein käsittelemättä. Mitä varhaisemmassa vaiheessa ongelma tulee esille, sitä nopeammin nuori pääsee käsittelemään koettua väkivaltaa esimerkiksi ryhmätoiminnan avulla. Ryhmätoiminta voi tarjota apua nuorelle, kun väkivalta perheessä on loppunut. Ryhmätoiminnan avulla he pääsevät käsittelemään menneisyyttään ja väkivallan aiheuttamia traumoja. Menneisyyden käsittely on tärkeää, koska sen avulla voidaan ennaltaehkäistä väkivaltakierteen jatkumista nuorten seurustelusuhteissa ja aikanaan omien lasten kasvatuksessa.

Molemmista aineistoista ilmeni, että nuoret olivat kohdanneet perheissään monenmuotoista väkivaltaa. Perheessä tapahtuvalle väkivallalle oli tyypillistä, että väkivalta oli aluksi luonteeltaan henkistä, josta se vähitellen muuttui fyysiseksi väkivallaksi. Fyysiselle väkivallalle oli myös ominaista, että se verhoiltiin kasvatuskeinoksi. Kertomusaineistosta saatujen tulosten perusteella *lapsuudessa ja nuoruudessa kohdattu väkivalta vaikutti nuorten henkiseen hyvinvointiin merkittävästi heikentäen sitä. Koettu väkivalta aiheutti naisissa monenlaisia tunteita, joista keskeisimmäksi nousivat itseinho ja itsetuhoisuus, viha, pelko sekä syyllisyys. Osa näistä tunteista tuli esiin jo nuoruudessa ja osa ilmeni tai jatkui myöhemmin aikuisena. Väkivaltaa kotonaan kohdanneet nuoret tunsivat väkivallan tekijää kohtaan katkeruutta, vihaa ja inhoa. Kertomusaineiston mukaan nuorten kotona kohtaama väkivalta vaikutti perheen sisäisiin ja ulkoisiin sosiaalisiin suhteisiin. Isän käyttämä väkivalta vaikutti perheeseen joko niin, että väkivaltaa kohdanneet sisarukset olivat väkivaltaisia toisiaan kohtaan eli väkivalta kumuloitui perheen sisäisiin suhteisiin ja osassa tapauksia väkivallan uhri käytti fyysistä tai henkistä väkivaltaa vertaisryhmässään. Niin kertomusaineistosta kuin haastatteluaineistostakin ilmeni,*

että kotona kohdattu väkivalta *altisti varsinkin nuoret tytöt kodin ulkopuoliselle väkivallalle joka oli luonteeltaan joko fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa. Kotona koettu väkivalta heijastui merkittävästi nuorten seurustelusuhteisiin. Niin tytöt kuin pojatkin olivat käyttäneet väkivaltaa seurustelusuhteissaan.*

Haastatteluaineistosta nousi esiin selkeästi se, että nuoret tarvitsevat yhteiskunnalta interventiota siihen, että väkivalta kotona loppuisi. *Väkivallan esilletulo ja siihen puuttuminen vaativat nuorten kanssa työskenteleviltä valmiuksia kysyä suoraan väkivallasta.* Jotta tämä toteutuisi, väkivaltatyön tulisi olla osa sosiaali- ja terveystalouden koulutusta. Väkivaltatyö ei tarvitse erillistä palvelutahoa, vaan työn tulisi olla osa jo olemassa olevia palvelujärjestelmiä. Kuitenkin *usein vasta ryhmätoiminta on ensimmäinen paikka, jossa nuoret saavat mahdollisuuden kertoa kotonaan tapahtuneesta väkivallasta, koska aiemmin sitä ei ole yleensä otettu puheeksi nuoren asioidessa viranomaisten kanssa.* Ryhmätoiminnan avulla nuori pääsee käsittelemään väkivallan aiheuttamia tunteita. *Asioiden käsittely auttaa nuorta jäsentämään kokemansa niin, että tapahtuneen kanssa on helpompi elää nyt ja tulevaisuudessa.*

Suomessa kyllä tehdään väkivaltatyötä, mutta spesifi väkivaltatyö painottuu kolmannen sektorin puolelle. Keskinen (2005) jakaakin väkivaltatyötä tekevät organisaatiot väkivaltaspesifeiksi organisaatioiksi ja yleisiksi palveluita tarjoaviksi organisaatioiksi. Väkivaltaspesifejä organisaatioita ovat turvakodit, seksuaalista väkivaltaa kohdanneille naisille Tukinainen sekä miehille tarkoitettu lyömätön linja ja Jussi-työ. Nämä organisaatiot työskentelevät erityisesti väkivaltatyön parissa. Yleisissä organisaatioissa kuten mielenterveyspalveluissa, terveyskeskuksissa ja päivystyspoliklinikoilla väkivalta muodostaa yhden ongelma-alueen muiden joukossa. Sosiaalitoimistoja voidaan pitää koordinoivana tahoina, jotka ohjaavat tilanteen mukaan organisaatioon, joka vastaa asiakkaan tarpeisiin. Myös oikeudellinen taho kuuluu osana yleisiin institutionaalisiin palveluihin, joita ovat poliisi ja oikeusjärjestelmä. (Keskinen 2005, 92–93.) Omasta mielestäni väkivaltatyön ja siihen kuuluvien työmenetelmien osaamisen pitäisi kuulua osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon koulututusta. Perheväkivaltaa tulisi voida opiskella yhtälailla kuin mielenterveys- ja päihdeongelmia. Väkivaltaan perehtyminen on opiskelijasta itseltään kiinni, lukeeko siitä vai ei. Väkivalta ei mielestäni tarvitse omaa julkisen sektorin palvelutahoa, jos työntekijät olisivat jo koulussa saaneet väkivaltakoulutusta. Väkivallasta kysymisen ja auttamisen tulisi olla yhtä luonnollista kuin päihdeistä puhuminen. Uskon, että tutkimukseni ansiosta pystyn paremmin tulevana sosiaalityöntekijänä kysymään ja käsittelemään mahdollista asiakkaan kokemaa väkivaltaa.

Nuorten auttamisen tehostamiseksi väkivaltatyötä pitäisi osata tehdä siellä, missä nuoret asioivat. Haastateltavien mukaan nuorten yhteistyötahoja ovat Jyväskylässä kaupungin lasten ja nuorten erityispalvelut, ensi- ja turvakoti, lastensuojelun sosiaalityö ja sitä kautta nuorisopsykiatria. Nämä ovat siis niitä paikkoja, joissa tulisi olla työntekijöitä, jotka osaavat ja uskalta-
vat kysyä nuorelta suoraan väkivallan mahdollisuudesta ja myös auttaa väkivallan tultua ilmi. Vaikka väkivallalle onkin erikoistuneita kolmannen sektorin toimijoita kuten turvakodit, ei voi olettaa, että väkivaltaa kohdannut nuori etsii omatoimisesti apua kotona tapahtuvaan väkivaltaan. Väkivalta on nuorelle usein niin häpeää tuottava asia, että se paljastuu ennemmin jonkin toisen ongelman yhteydessä kuin itsenäisenä asiana.

Kahden erilaisen aineiston käyttäminen toi mielestäni perheessä tapahtuvaan väkivallan käsittelemiseen uusia ulottuvuuksia ja näkökulmia. Toisaalta kertomusaineisto valotti hyvin sitä elämää, jota lapset ja nuoret elävät perheessä, jossa väkivalta on läsnä jokapäiväisessä elämässä. Vaikka kirjoitukset ovat muistelmia jo tapahtuneesta, ne kuvaavat hyvin aidosti väkivaltaa subjektiivisena kokemuksena. Erittäin henkilökohtaisesta ja itseä vahingoittaneesta asiasta voi olla helpompi kirjoittaa anonyymisti, jolloin asiat kerrotaan niin kuin ne ovat olleet mitään peittelemättä. Toinen vaihtoehto olisi ollut haastatella väkivaltaa kotona kohdanneita nuoria, mutta olisiko vastaukset olleet yhtä rehellisiä kuin kertomukset? Ryhmätoiminnan ohjaajien haastattelemisen, joista toinen on ammatiltaan sosiaalityöntekijä, toi hyvin vastauksia siihen, miten nuoria voisi auttaa paremmin ja millaisia panostuksia se vaatii. Haastateltavat ovat ryhmätoiminnan kautta asiantuntijoita kertomaan, millaista apua nuoret tarvitsevat ja mitä tulee tehdä, jotta kotona tapahtuneesta väkivallasta voi selviytyä.

Teoreettisen viitekehyksen kirjoittamista vaikeutti se, että nuorista ja perheessä tapahtuvasta väkivallasta on kirjoitettu erittäin vähän. Suomalainen tutkimuskirjallisuus painottuu joko naisten kokemaan parisuhdeväkivaltaan tai sitten lapsiin. Tuntuu kuin nuoret olisi unohdettu kokonaan siitä välistä. Nuoruus on jo itsestään rankkaa aikaa monella ja joutuessaan kohtamaan kotonaan väkivaltaa, tekee se nuoruudesta selviytymisen erittäin haasteelliseksi. Oikeastaan ainut tutkimus, joka oli kirjoitettu nuorten näkökulmasta, oli ruotsalaisen Katarina Weinehallin (1997) tutkimus. Se toimikin suurena apuna tehdessäni teoreettista viitekehystä. Verrattaessa tutkimustuloksia Weinehallin tutkimukseen, niin esiin nousee seuraavia seikkoja. Molemmissa tutkimuksissa väkivalta vaikutti heikentävästi henkiseen hyvinvointiin ja väkivalta herätti uhreissa monenlaisia tunteita, jotka eivät kuulu väkivallattomaan nuoruuteen. Selkeimmäksi yhteiseksi tunteeksi molemmissa tutkimuksissa nousi pelko. Pelko on yhtey-

dessä väkivallan uhkaan, kun nuori asuu vielä kotona. Juuri väkivallan uhka eli henkinen väkivalta koettiin molemmissa tutkimuksessa kaikkein vaikeimmaksi. Jatkuva väkivallan uhka on pahempaa kuin suora fyysinen väkivalta. Weinehallin tutkimuksesta poiketen, tutkimukseeni toi uutta tietoa varsinkin siitä, miten nuoria tulisi auttaa. Nuorten parissa työskentelevien pitäisi entistä rohkeammin uskaltaa ottaa puheeksi nuorten ongelmien taustalla mahdollisesti piilevä perheväkivalta. Tabumaisen luonteensa vuoksi väkivalta jää helposti muiden asioiden varjoon, koska se voi herättää työntekijässä pelkoja tai työntekijällä ei ole valmiuksia kohdata ja hoitaa väkivaltaa kohdannutta nuorta. Väkivaltatyö ei kuulu monenkaan sosiaali- ja terveysalan koulutukseen millään lailla, vaan se on yksittäisen työntekijän oman mielenkiinnon varassa haluaako hän hakeutua erilliseen väkivaltakoulutukseen tai lukea aiheesta enemmän.

Haastatteluaineiston tulosten yleistämisen kanssa tulee olla varovainen, sillä haastateltavat kuvasivat sitä tilannetta, mikä heillä oli tiedossaan jyvaskyläläisten nuorten kohdalta. Uskon kuitenkin, että monessa muussakin kaupungissa on sama tilanne, koska väkivalta on vasta pikku hiljaa tulossa paremmin yleiseen tietouteen median ja tutkimusten kautta ja siitä keskustellaan jo enemmän. Kertomusaineiston suhteen neljä kertomusta on varsin pieni otos, mutta jokainen kertomus vahvistaa toinen toistaan tulosten suhteen. Perheessä kohdattu väkivalta ei muuksi muutu ja nämä neljä kertomusta toivat jo hyvin esille väkivallan pääpiirteet ja käyttäytymisen. Kahden aineiston vahvuus löytyy juuri siinä, että kertomusaineisto vastasi siihen, mitä väkivalta merkitsee yksilötasolla ja haastatteluaineisto vastasi yhteiskunnallisella tasolla, mitä tulisi tehdä.

Tutkimusta voisi tehdä vielä paljonkin nuorista, jotka ovat kohdanneet väkivaltaa perheessään. Perheväkivaltaa koskeva tutkimus alkaa vasta nyt pikku hiljaa ulottua myös nuoriin. Mielenkiintoista olisi tehdä haastattelututkimus suoraan nuorille ja verrata vastauksia esimerkiksi tämän tutkimuksen ohjaajien vastauksiin. Kyselytutkimus voisi olla yksi mahdollisuus tavoittaa nuorten kokemaa väkivaltaa, sillä aihe on luonteeltaan arka, jolloin nuorten voisi olla helpompi anonyymisti vastata. Myös auttamisjärjestelmää voisi tutkia laajemmin ja eri avuntarvitsijoiden näkökulmasta. Perheessä tapahtuva väkivalta on niin monitasoinen ongelma ja ilmiö juuri sen suhteen, kenen näkökulmasta asiaa tarkastelee. Samalla se tarjoaa myös tutkimukselle uusia mahdollisuuksia nähdä ongelma eri näkökannoilta.

LÄHTEET

Aalberg, V. & Siimes, M. 1999. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi ja mieheksi. Helsinki: Nemo

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Viken, M. 1999. Nuoren aika. Porvoo: WSOY.

Aaltonen, S. 2006. Tytöt, pojat ja sukupuolinen häirintä. Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 69. Helsinki: Yliopistopaino.

Alasuutari, P. 1993. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Antikainen, J. 1999. Perheväkivallan perhekeskeinen hoito. Teoksessa Aaltonen, J. & Rinne, R. (toim.). Perhe terapiassa. Vuoropuheluja vuosituhanen vaihtuessa. Jyväskylä: Suomen Mielenterveysseuran Koulutuskeskus.

Aromaa, K. & Heiskanen, M. 2000. Väkivalta ja uhkailu. Teoksessa Heiskanen, M., Niemi, H. & Siren, R. Tapaturmat, väkivalta ja rikollisuuden pelko. Väestöhaastattelun tuloksia vuosilta 1980 - 1997. Tilastokeskus. Helsinki: Hakapaino Oy.

Blumenthal, I. 1994. Child Abuse: A Handbook for Health Care Practitioners. London: Edward Arnold.

Carlson, B E. 2000. Children exposed to intimate partner violence. Research findings and implications for intervention. *Trauma, Violence & Abuse*, 1, (4). s. 326.

Corby, B. 2000. Childabuse. Towards a knowledge base. Buckingham: Open University Press.

Dufva, V. 2001. Mikä lapsella hätänä? Perheväkivalta koulun henkilöstön näkökulmasta. *Julkaisu nro. 25*. Helsinki: Ensi ja turvakotien liitto

Dunderfelt, T. 1997. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön kehitykseen. Helsinki. WSOY.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin Yliopisto.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: Gummerus.

Forsberg, H. 2000. Lapsen näkökulmaa tavoittamassa. Arviointitutkimus turvakotien lapsikeskeisyyttä kehittävästä projektista. Julkaisu nro. 24. Helsinki: Ensi ja turvakotien liitto.

Forsberg, H. 2002. Lasten asiakkuudet ja kokemukset turvakodissa. Arviointitutkimus Lapsen aika- projektista. Julkaisu nro. 31. Helsinki: Ensi ja turvakotien liitto.

Forsberg, H. 2005. Havaita, nimetä, uudelleen määrittää, vaieta. Lapsia koskevan kotiväkivallan kategorisoinnista. Teoksessa Aatsinki, U. & Valenius, J. (toim.). Ruumiita ja mustelmia. Näkökulmia väkivallan historiaan. Turku: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.

Jouriles, E. N., McDonald, R., Norwood, W. D. & Ezell, E. 2002. Issues and controversies in documenting the prevalence og childrens exposure to domestic violence. Teoksessa Graham-Bermann, S: A. & Edleson, J.L. (toim.). Domestic violence in the Lives of Children. The future of Research, Intervention, and Social Policy. Washington: American Psychological Association.

Haapasalo, J. & Hämäläinen, M. 1994. Väkipalta - ja laiminlyöntikokemukset epäsosiaalisuuden ja rikollisuuden kehityksessä. Helsinki: STAKES.

Haapasalo, J. 1999. Kaltoinkohtelun ylisukupolvisuus lastensuojelun asiakasperheissä. Teoksessa Haapasalo, J.(toim.). Väkivallan kierre. Jyväskylä: Vankeinhoidon koulutuskeskus.

Haapasalo, J. & Aaltonen, T. 1999. Lapsen pahoinpitelyalttius lastensuojelun asiakasperheissä. Teoksessa Haapasalo, J. (toim.). Väkivallan kierre. Jyväskylä: Vankeinhoidon koulutuskeskus.

Haapasalo, J. 2005. Älä lyö äitiä, isi! Keskisuomalainen 16.3.2005, 21.

Heikinheimo & Tasola 2004. Vain muistamalla voi unohtaa. Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ryhmäterapia - Tie toipumiseen. Jyväskylä.

Heiskanen, M & Aromaa, K. 1998. Suomalaisten turvallisuus 1997. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki: Tilastokeskus.

Heiskanen, M. & Piispa, M 1998. Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Helsinki: Tilastokeskus SVT. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Oikeus 1998.

Helminen, J. 2005. Nuoruuden huuma ja psykososiaalinen työ nuorten kanssa. Teoksessa Helminen, J. (toim.). Kiintopisteitä nuoruusaikaan. Psykososiaalinen tuki ja työ nuorten kanssa toimittaessa. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Hintikka, A – M. 1999. Kun rakkaudessa lyödään – systeeminen ja feministinen näkökulma parisuhdeväkivaltaan. Teoksessa Aaltonen, J. & Rinne, R. (toim.). Perhe terapiassa. Vuoropuhelua vuosituhannen vaihtuessa. Jyväskylä: Suomen mielenterveysseuran koulutuskeskus.

Hirsijärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.

Holma, J. & Partanen, T. 2002. Vaihtoehto väkivallalle. Teoksessa Kinnunen, U. & Rönkä, A. (toim.). Perhe ja vanhemmuus. Keuruu: PS - kustannus.

Holmberg, T. 2000. Lapset ja perheväkivalta. Helsinki: Stakes/ Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti.

Honkatukia, P., Niemi-Kiesiläinen, J. & Näre, S. 2000. Lähentelyistä raiskauksiin. Tyttöjen kokemuksia häirinnästä ja seksuaalisesta väkivallasta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Huhtalo, P. Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa. Katkaise väkivallan kierre. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.

Husso, M. 2003. Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.

Hänninen, V. 2002. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Acta Universitatis Tamperensis 696. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Isdal, P. 1996. Potkua! Miehet ja perheväkivaltaseminaari Jyväskylässä. Perheterapia 3.

Laitinen, A. & Nyholm, M – L. 1995. Luvaton nuoruus. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Laitinen, M. 2004a. Hylätyt ruumiit, rikutut mielet. Tampere: Vastapaino.

Laitinen, M. 2004b. Inestien uhrin särjetty sukupuoliuus. Teoksessa Kuronen, M., Granfelt, R., Nyqvist, L. & Petrelius, P. (toim.). Sukupuoli ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lastensuojelulaki. 5.8.1983 / 683.

Lehtonen, A. & Perttu, S. 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Kallio, P. & Tupola, S. 2004. Lapsen fyysinen pahoinpitely. Teoksessa Söderholm, A., Halila R., Kivitiie-Kallio S., Mertsola, J. & Niemi S. (toim.). Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim.

Keinänen, E. Pohjoisvirta, R. Salonen, S. & Säävälä, H. 2006. Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulu: Oulun ensi - ja turvakoti ry.

Kempe, H. & Kempe, R. 1981. Lasten pahoinpitely. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Keskinen, S. 2005. Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere: Tampere University Press.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus.

Kuivaniemi, M. (toim.). 1996. Väkivallasta vapaaksi. Naiset kertovat kokemuksistaan. Helsinki: Kirjayhtymä

McCloskey, L.A. & Stuewig, J. 2005. The relation of Child Maltreatment to Shame and Guilt Among Adolescents: Psychological Routes to Depression and Delinquency. *Child Maltreatment*. Vol. 10, No. 4. s. 324.

Mueller, E. & Silverman, N. 1989. Peer relations in maltreated children. Teoksessa Cicchetti, D & Carlson, V. (toim.). *Child maltreatment: Theory and Research on the Causes and Consequences of Child abuse and neglect*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nieminen, L. 2000. Lapsen oikeuksien sopimus. Huomioita Suomen lainsäädännöstä. Teoksessa Honkanen, J. & Syrjälä, J. *Lapsen oikeudet*. Suomen YK-liiton julkaisusarja nro 31. Helsinki: Suomen YK-liitto Ry.

Nuoret ja perheväkivalta-projekti. 2003. Välikirje.

Ojuri, A. 2004. Väkivalta naisen elämän varjona. Tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäntilasta ja selviytymisestä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Oranen, M. 2001. Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämiseksi. Teoksessa Oranen, M. (toim.). Helsinki: Ensi- ja turvakotiliiton julkaisu.

Oranen, M. 2004. Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa Söderholm, A., Halila R, Kivittie-Kallio, S., Mertsola J. & Niemi, S. (toim.) *Lapsen kaltoinkohtelu*. Helsinki: Duodecim.

Paavilainen, E. 1998. Lasten kaltoinkohtelu perheessä. Tampere: Tampereen yliopisto.

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Helsinki: WSOY.

Peltoniemi, T. 1984. Perheväkivalta. Helsinki: Otava.

Perttu, S. & Nousiainen, V. 2002. Mitä on naisiin kohdistuva väkivalta? Teoksessa Rautava, M. & Perttu, S. (toi.). *Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta*. Helsinki: STAKES.

Piispa, M. 2004. Väkivalta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa. Helsinki: tilastokeskus.

- Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen, J. & Siren, R. 2006. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225.
- Pösö, T. 1995. Lasten pahoinpitely lastensuojelussa – ollako vai eikö olla? Teoksessa Jokinen, A., Juhila, A. & Pösö, T. Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat. Konstruktionistinen näkökulma. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto.
- Pösö, T. 2004. Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Helsinki: STAKES.
- Ronkainen, S. 1998. Sukupuolistunut väkivalta ja sen tutkimus Suomessa. Tutkimuksen katveet valokeilassa. Naistutkimusraportteja 2/98. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Rossmann, B.B. R. 2002. Longer term effects of childrens exposure to domestic violence. Teoksessa Graham-Bermann, S: A. & Edleson, J.L. (toim.). Domestic violence in the Lives of Children. The future of Research, Intervention, and Social Policy. Washington: American Psychological Association.
- Ruohonen, M. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto Ry.
- Saarikoski, H. 2001. Mistä on huonot tytöt tehty? Helsinki: Tammi.
- Salo, E. & Ståhlberg, M - R. 2004. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Teoksessa Söderholm, A., Halila R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi S. (toim.). Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim.
- Sanderson, C. 2002. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen hoito. Kuopio: Unipress.
- Sariola, H. 1985. Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö Suomessa: selvitys viranomaisten tietoon vuosina 1983 – 1984 tulleista lapsiin kohdistuneista hyväksikäyttötapauksista. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Sariola, H. 1990. Lasten väkivalta ja seksuaalikokemukset. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Suderman, M. & Jaffe, P. 1999. A handbook for health and social service providers and educators on children exposed to woman abuse / family violence. The national Clearinghouse on Family violence.

Sinkkonen, J. 2004. Lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. (toim.). Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim.

Säävälä, H., Nygvist, L. & Salonen, S. 2006. Väkivallan tekijän taustaa. Teoksessa Säävälä, S., Pohjoisvirta, R., Keinänen, E. & Salonen, S. (toim.). Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry.

Taskinen, S. 1993. Väkipalta on vallan väärinkäyttöä. Teoksessa Taskinen, S., Aromaa, K., Heinänen, A., Männistö, Y., Puonti-Ansiio, A., Sariola, H., Tainio, V-M., Uutela, A., Vakkiainen, E-L. & Wallgren, R. (toim.). Miten auttaa lasta. Lapsen fyysisen ja seksuaalisen pahoinpitelyn tutkimus ja hoito. Julkaisu 89. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Taskinen, S. 2003. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Helsinki: STAKES.

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Virkki, T. 2004. Vihan voima. Jyväskylä: Atena.

Weinehall, K. 1997. Att växa upp i våldets närhet. Ungdomars berättelser om våld i hemmet. Umeå universitet.

Elektroniset lähteet

Aulanko, M. 2006. Oikeusasiamiehen erilliskertomuksesta eduskunnalle – lapsi, perheväkivalta ja viranomaisten vastuu 2006.

<http://www.lapsiaasia.fi/Resource.phx/lapsiasia/ajankohtaista/kananotot/lav/lausunto.h>

Newton, C. J. 2001. Domestic Violence: An Overview. TherapistFinder.net Mental Health Journal. <http://www.therapistfinder.net/journal/>

STM: n sosiaalihanke: Lähisuhde – ja perheväkivallan ehkäisemisen 2004 - 2007.
<http://stm.teamware.com/Resource.phx/publishing/store/2004/10/is1097224206888/dokumentti.pdf>

Nuoret näkyviin projekti 2006 – 2009.

http://www.stkl.fi/3.4.07_Sutela.pps#282,14,NUORET NÄKYVIIN 2006-2009

LIITTEET

Liite 1: Teemahaastattelukysymykset

1. Taustaa

- koulutustaustasi?
- Kuinka kauan olet vetänyt ryhmätoimintaa perheväkivaltaa kohdanneille nuorille?
- Millaista ryhmätoimintaa perheväkivaltaa kohdanneille nuorille on tällä hetkellä meneillään?
- Mitä muita yhteistyötahoja on mukana perheväkivaltaa kohdanneiden nuorten elämässä?

2. Ryhmätoimintaan osallistuvan nuoren perhetausta

Millaisista perheolosuhteista nuoret tulevat?

- Millaisissa tilanteissa perheväkivalta tapahtuu?
- Millaisia tunteita nuorilla on väkivallan käyttäjää kohtaan väkivallan jatkuessa? loputtua?
- Millaiseksi nuoret kokevat oman roolinsa perheessä?

Millaisia väkivaltakokemuksia nuorilla on?

- Kotona käytetyn väkivallan muodot?
- Kuka on useimmiten uhri ja kuka on väkivallan käyttäjä?
- Ketä nuori syyttää tapahtuneesta väkivallasta?
- Kohdistuuko nuoreen suoraa vai epäsuoraa väkivaltaa?

3. Nuoruus

Miten nuoruus on erityinen elämänvaihe?

Miksi ryhmätoimintaa juuri nuorille?

- Mitä lapsuudessa ja nuoruudessa koettu väkivalta aiheuttaa nuoren minäkuvalle? itsetunnolle?
- Kuinka koettu väkivalta vaikuttaa ystävyys- ja kaverisuhteisiin?
- Mitä muita vaikeuksia koettu väkivalta aiheuttaa nuoren elämässä?
- Pelkäävätkö nuoret jatkavansa sukupolvelta toiselle jatkuvaa väkivallan kierrettä omien lasten kasvatuksessa tai parisuhteessa?
- Miten väkivalta liittyy/vaikuttaa mieheksi ja naiseksi kasvamiseen?

4. Yhteiskunnan tuki

Millaista yhteiskunnan tukea nuoret tarvitsevat?

- Millaista yhteiskunnan tukea nuorten ryhmätoiminta tarvitsee?
- Mitkä ovat mielestäsi ne keinot, joilla yhteiskunta/viranomaiset voivat puuttua perheväkivaltaan?
- Kuinka hyvin mielestäsi perheväkivaltaa kohdanneet nuoret saavat apua Jyväskylässä?
- Miten nuorten ryhmätoiminta auttaa nuorta?
- Miten nuorten ryhmätoimintaa rahoitetaan?
- Millaisena ongelmana näet perheväkivallan yhteiskunnassamme?

